

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ

ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ І СОЦІОЛОГІЇ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

ІННОВАЦІЇ В ПІДГОТОВЦІ ТА ПРОФЕСІЙНІЙ
ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
24 ЛИСТОПАДА 2017 РОКУ

ХАРКІВ – 2017

УДК 378.016(072)

ББК 74.580.22р30

I-66

За редакцією

*доктора педагогічних наук, професора,
завідувача кафедри соціальної педагогіки*

Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

М.П. Васильєвої

Інновації в підготовці та професійній діяльності фахівців соціальної галузі: матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Харків, 24 листопада 2017 р. / за ред. М.П. Васильєвої. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2017. 108 с.

Затверджено на засіданні кафедри соціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (протокол № 4 від 14.11.2017 р.).

© Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, 2017.

© Кафедра соціальної педагогіки, 2017.

© Васильєва М.П., 2017.

ЗМІСТ

Тези науково-педагогічних працівників і фахівців соціальних інституцій.....	9
Васильєва М.П., Подберезський М.К. ПІДГОТОВКА СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ВІДПОВІДНО ДО СУЧАСНИХ ВИМОГ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОГО НАПРЯМУ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	9
Рижанова А.О. МЕДІАОСВІТА СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ЯК ІННОВАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ.....	11
Романова І.А. ПІДГОТОВКА СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІГРОТЕРАПІЇ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	13
Андрієвська Н.М. СОЦІАЛЬНІ ПОСЛУГИ СІМ'ЯМ З ДІТЬМИ.....	15
Андрієнко А.А. ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЦЕНТРУ ТВОРЧОСТІ ЩОДО ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ТА РОДИН ДИТЯЧОГО МІСТЕЧКА «ОТРАДНЕ».....	17
Беляєва К.Ю. ОРГАНІЗАЦІЯ СУПРОВОДУ ОБДАРОВАНИХ УЧНІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ.....	18
Белякова О.С. ІННОВАЦІЇ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	20
Василенко О.М. ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ РОБОТИ ЗІ ШКОЛЯРАМИ ЩОДО РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ.....	22
Грисюк О.Є. АВА-ТЕРАПІЯ В СОЦІАЛЬНІЙ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ, ХВОРИХ НА АУТИЗМ.....	24
Єланцева І.І. ФУНКЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДИТЯЧИХ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИХ СЛУЖБ З ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ.....	25
Єсіна Н.О. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА МЕДІАЦІЯ ЯК ІННОВАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ.....	27
Задоя І.А. ПРОФІЛАКТИКА ІНТЕРНЕТ-ЗАЛЕЖНОСТІ ПІДЛІТКІВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ.....	29

Іванова А.В. АКТУАЛЬНІСТЬ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ІНЖЕНЕРА-ПЕДАГОГА ТРАНСПОРТНОГО ПРОФІЛЮ У ВИРОБНИЧІЙ ПРАКТИЦІ.....	31
Костіна В.В. ТЕНДЕНЦІЇ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ДО ПРОФІЛАКТИКИ ДЕЗАДАПТАЦІЇ УЧНІВ ЗА КОРДОНОМ.....	32
Леванда Ю.А. БЛАГОДІЙНІ БАЛИ ХАРКІВСЬКОГО ОБЛАСНОГО БЛАГОДІЙНОГО ФОНДУ «СОЦІАЛЬНА СЛУЖБА ДОПОМОГИ».....	34
Левко М.І. ВИВЧЕННЯ ЯКОСТЕЙ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ КУРСАНТІВ ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ ЗАКЛАДІВ – ОСНОВА ЯКІСНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ.....	36
Макар Л.М. РОБОТА СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З ФОРМУВАННЯ ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ ПІДЛІТКІВ У ПТНЗ.....	39
Митцева О.С. ФОРМУВАННЯ ВЕРБАЛЬНОГО ІМІДЖУ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ.....	41
Мусхаріна Ю.Ю. ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМИ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ.....	43
Печерських Т.П. ПІДТРИМКА РЕСУРСІВ МІСЦЕВИХ ГРОМАД У СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ З СІМ'ЯМИ, ЯКІ ВЗЯЛИ НА ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ.....	45
Пісоцька М.Е. ДОСВІД ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ ДОПОМОГИ СТУДЕНТАМ У ВИКОНАННІ ЗАВДАНЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ В ПЕДВУЗАХ УССР У 60 -ТІ - 80-ТІ РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ.....	47
Полянничко А.О., Лазня Т.Є. СОЦІАЛЬНО-ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СУМСЬКОГО МІСЬКОГО ЦЕНТРУ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОЇ ТВОРЧОСТІ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ.....	49
Размолдчикова І.В. ПРОФЕСІОНАЛІЗМ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА ЯК УМОВА ЙОГО МАЙБУТНЬОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ.....	51
Романова-Тремль М.В. ПОКРАЩЕННЯ ЯКОСТІ ЖИТТЯ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ, ЗОКРЕМА ЖЕРТВ НАЦІОНАЛ-СОЦІАЛІЗМУ, ШЛЯХОМ ОРГАНІЗАЦІЇ ДЛЯ НИХ ЗАХОДІВ ТА ВИДІВ ДІЯЛЬНОСТІ, АДАПТОВАНИХ ДО ЇХ ПОТРЕБ І МОЖЛИВОСТЕЙ.....	53
Сосюра М.О. ПРОФІЛАКТИЧНИЙ КВЕСТ ЯК ІНТЕРАКТИВНИЙ МЕТОД СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З ПІДЛІТКАМИ ГРУПИ-РИЗИКУ.....	55

Ступак О.Ю. ПЕРСПЕКТИВИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З МОЛОДДЮ В ГРОМАДАХ...	57
Талаш І.О. РОЗВИТОК АДАПТИВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ НА ЗАСАДАХ РОЛЬОВОГО ПІДХОДУ.....	59
Ткачов А.С. ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО ЗДІБНИХ УЧНІВ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ В СУЧАСНІЙ ШКОЛІ.....	60
Шеплякова І.О. ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-ВИХОВНОГО СЕРЕДОВИЩА ВНЗ НА ФОРМУВАННЯ ДЕОНТОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ.....	62
Шимко І.М. САМОСТІЙНА РОБОТА ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ЧИННИК ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО АКТИВНОЇ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА.....	64
Шпільчак Л.Я. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА МОДЕЛЬ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ДІТЕЙ ІЗ ДИСТАНТНИХ СІМЕЙ.....	66
Тези магістрантів.....	68
Алабадла Т.В. ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ПЕРШОКЛАСНИКІВ ДО УМОВ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ.....	68
Бабіч В.М. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО СОЦІАЛІЗАЦІЇ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ГРИ У ДОШКІЛЬНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ.....	69
Берлет А.М. ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ.....	70
Борисенко М.С. МЕТОДИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОРЕКЦІЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ.....	72
Бувалець А.О. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО СОЦІАЛІЗАЦІЇ ВАЖКОВИХОВУВАНИХ ПІДЛІТКІВ У ЦЕНТРАХ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ- СИРИТ ТА ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ.....	73
Бурканова О.В. ПРОФІЛАКТИКА ДЕЗАДАПТОВАНОЇ ПОВЕДІНКИ ДОШКІЛЬНИКІВ У ДОШКІЛЬНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ.....	75

Вяткіна А.А. СТРЕСОСТІЙКІСТЬ ПІДЛІТКІВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ.....	76
Гардель Т.О. СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ПІДЛІТКІВ.....	77
Годованець В.В. ВІЙСЬКОВЕ КАПЕЛАНСТВО В УКРАЇНІ.....	78
Дубонос В.В. СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ПЕРШОКЛАСНИКІВ ДО ЗНЗ ЯК СОЦІАЛЬНО- ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА.....	80
Єжова К.Ю. ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ДО СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У ДНЗ ЗАСОБОМ КАЗКИ..	81
Жиленко С.О. СОЦІАЛЬНЕ СИРІТСТВО ЯК АКТУАЛЬНА СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА.....	82
Зайцев В.М. РОЛЬ МЕТОДІВ АРТ-ТЕРАПІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ.....	83
Калініченко Я.В. ХАРАКТЕРИСТИКА ПІДЛІТКІВ З РІЗНИМ ПРОЯВОМ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ.....	84
Корнієнко А.О. ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ.....	85
Корх Ю.О. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО РОБОТИ З ПРИЙОМНИМИ СІМ'ЯМИ І ПРИЙОМНИМИ ДІТЬМИ.....	86
Костікова М.Є. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ДО МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКІВ У ЗАКЛАДАХ КУЛЬТУРИ.....	88
Лепейко А.С. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО ПРОФІЛАКТИКИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ.....	89
Ляшенко В.О. АРТ-ТЕРАПІЯ ЯК МЕТОД СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДОШКІЛЬНИКІВ У ДНЗ.....	90
Ляшко А.Ю. ПРОФІЛАКТИКА НАСИЛЬСТВА ТА ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ БАТЬКІВ НАД ДІТЬМИ.....	91

Негісвич О.О. КАЗКОТЕРАПІЯ В СОЦІАЛЬНО – ПЕДАГОГІЧНІЙ ПРАКТИЦІ.....	92
Нестеренко В.В. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ЗМІСТОВОГО ДОЗВІЛЛЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У БУДИНКАХ ТВОРЧОСТІ.....	93
Полятикiна Ю.І. ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ДОЗВІЛЛЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ В УМОВАХ РОБОТИ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....	95
Пономаренко Н.О. ПРОФОРІЄНТАЦІЯ ЯК НАПРЯМ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ.....	96
Попова А.О. АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ НАРКОМАНІЇ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ.....	97
Резніченко О.І. ПІДГОТОВКА СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА ДО ПРОФОРІЄНТАЦІЇ ВИХОВАНЦІВ СТАРШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В ЦЕНТРАХ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ.....	98
Реуцька Г.В. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ЕТНОПЕДАГОГІКИ.....	99
Різннк Г.В. АКТУАЛЬНІСТЬ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ У ВНЗ.....	100
Рудская М.В. СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ПЕРШОКЛАСНИКІВ ДО УМОВ ШКОЛИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	101
Сажиненко С.В. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ УЧНІВ У ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ.....	102
Свистун І.Ю. АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ДО ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ПІДЛІТКІВ У ВОЛОНТЕРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	103
Сидорова Ю.Я. АРТ-ТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ДІТЬМИ.....	104
Хляпатура А.С. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ З ВИКОРИСТАННЯМ ЗАСОБІВ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ.....	105

Чернишова А.О.	
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ІГОР.....	106
Шерстньова М.С.	
ДОСВІД РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ РОБОТИ З НАРКОЗАЛЕЖНОЮ МОЛОДДЮ НА ВОЛОНТЕРСЬКИХ ЗАСАДАХ.....	108
Шестьорка Я.Л.	
АКТУАЛЬНІСТЬ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я У СТУДЕНТІВ.....	110
Відомості про авторів.....	112

ТЕЗИ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ І ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНИХ ІНСТИТУЦІЙ

Васильєва М.П.

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри соціальної педагогіки
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

Подберезський М.К.

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри соціальної педагогіки
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

ПІДГОТОВКА СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ВІДПОВІДНО ДО СУЧАСНИХ ВИМОГ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОГО НАПРЯМУ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Виникнення і офіційне затвердження професії соціального працівника в Україні стало відповіддю на потребу суспільства і держави у фахівцеві, який виконував би функції соціальної допомоги і захисту тих категорій населення, окремої особистості, яка через причини об'єктивного або суб'єктивного характеру не спроможна самотійно розв'язувати проблеми власної життєдіяльності. Нагальна потреба у делегуванні тих функцій, які за радянських часів формально виконувалися суспільством у цілому, державою як гарантом реалізації прав і свобод, що насправді мали обмеження, з розпадом Радянського Союзу і утворенням незалежної Української держави, природно зумовила виділення з суспільства і формального затвердження на рівні держави конкретних фахівців, для яких ці функції стали професійно значущими, а не лише морально зобов'язуючими.

Соціально-економічні проблеми, зумовлені новими суспільно-політичними відносинами, спричинили появу нових явищ у життєдіяльності суспільства, яких не існувало раніше, що виявилися, у першу чергу, у вигляді проблем морально-психологічної адаптації людей до нового соціуму. Це пояснюється тим, що об'єктивна зміна політичного й економічного розвитку держави відбулася значно швидше, ніж усвідомлення її людьми. Конкретна людина, як представник суспільства, виявилася неготовою до адаптації до нових умов, соціалізації у новому суспільстві, що позначилося на її внутрішньому, психологічному, стані і виявилось в розгубленості, розчаруванні, неспроможності знайти вихід зі складної життєвої ситуації тощо. Проблеми конкретної особистості в сукупності позначилися як проблеми певної категорії населення (безхатченки, безробітні, малозабезпечені, важковиховувані тощо), що вимагало реакції з боку суспільства в напрямі їхнього подолання і попередження виникнення нових проблем у подальшому. Адже кожна соціальна проблема має комплексний характер і у разі її ігнорування здобуває різнобічний розвиток, що виявилось як один з чинників виникнення окремої професійної групи соціальних працівників, покликаних займатися вирішенням соціальних проблем на різних рівнях (особистісному, груповому, суспільному) із залученням фахівців різних галузей (психологів, медиків, юристів, педагогів тощо).

У даний час в Україні професія «соціальний працівник» представлена широким спектром спеціалізацій. І цей перелік збільшується пропорційно до тих проблем, які з'являються у суспільстві. Центральним об'єктом діяльності соціального працівника є людина, що зумовлює складність роботи, невизначеність і пролонгованість її результатів. Поле діяльності для фахівців у галузі соціальної роботи є настільки широким, що важко назвати ту сферу людської діяльності, де б не була потрібною їхня робота. До того ж фахівець повинен уміти усунути не лише ту або іншу існуючу нагальну проблему, але й передбачати і діагностувати передумови її виникнення. У цьому полягає специфіка соціальної роботи й основне професійне призначення соціального працівника. У зв'язку з цим, соціальний

працівник – це одна з професій, де повинні органічно поєднуватись глобальність мислення, конкретність дії, оперативність виявлення негативних сторін у житті і якнайшвидше їх усунення. Діяльність соціального працівника пов'язана з вирішенням низки соціальних проблем, а саме: соціокультурних, морально-етичних, соціально-педагогічних, соціально-психологічних, соціально-правових, соціально-медичних.

Як посередник між особистістю і суспільством, соціальний працівник повинен допомогти встановленню гуманістичних відносин у соціумі, формувати ціннісні орієнтації особистості в соціальному оточенні. Основним завданням соціального працівника є не просто допомога конкретній особистості у розв'язанні конкретної проблеми в конкретній ситуації, а допомога їй знайти себе, відчути свою здатність не потрапляти або самостійно вирішувати проблеми в подальшому, якомога повніше розкритися і самореалізуватися в суспільстві. Особливо важливим це є у роботі з підростаючим поколінням, що найчастіше реалізується як соціально-педагогічний напрям соціальної роботи.

Для реалізації соціально-педагогічних функцій, серед яких важливе місце посідають виховна, профілактична, адаптаційна, корекційна, реабілітаційна, соціальний працівник, що працює в соціально-педагогічній галузі, має володіти на професійному рівні психолого-педагогічними знаннями і вміннями, сформованість яких забезпечуються під час професійної педагогічної підготовки. Як фахівець, що працює у відкритому соціальному середовищі, він має розуміти і усвідомлювати соціальні, економічні, політичні, правові процеси, що впливають на виникнення соціальних проблем у суспільстві і позначаються на житті особистості. У зв'язку з цим, такий фахівець має володіти теоретичною базою з суспільних наук. Як окремий напрям професійної підготовки соціального працівника соціально-педагогічній галузі слід виділити теоретичне опанування і практичне оволодіння технологіями соціально-педагогічної роботи з конкретними категоріями, що забезпечується як професійно-орієнтована і практична підготовка. Узагальнюючи, слід відзначити, що до системи базових теоретичних знань соціального працівника для роботи в соціально-педагогічному напрямі професійної діяльності професійно значущими є знання: основ соціальної політики держави та соціально-правового захисту дітей та молоді; основ соціології, психології та педагогіки; основних закономірностей розвитку особистості; специфіки потреб та інтересів різних вікових груп дітей та молоді; специфіки роботи у різних мікросоціумах; особливостей діяльності із сім'єю, різними групами дітей та молоді; функцій державних і недержавних організацій у системі соціально-педагогічної діяльності; способів психолого-педагогічної діагностики; сучасного стану і тенденцій розвитку дитячих та молодіжних об'єднань тощо.

Проте особливу увагу у зв'язку з сучасними вимогами соціально-педагогічній галузі, покликаної допомогти у розв'язанні проблем підготовки підростаючого покоління до життя в суспільстві, слід приділяти формуванню у фахівця необхідних професійних якостей. Соціальні працівники повинні володіти не лише глибокими знання (тобто знати що і як робити, реалізуючи професійні функції), але й мати специфічні, властиві лише соціальному працівникові, професійні якості. Саме ці якості дозволяють йому приймати правильне рішення під час реалізації своїх професійних дій у нестандартних ситуаціях, адже вся його діяльність, як правило, є низкою саме таких ситуацій взаємодії з іншими. Визначальною у діяльності соціального працівника є система цінностей, яка переходить у стійке психолого-педагогічне переконання. Безперечно, така система загальних цінностей закладається в сім'ї і формується в подальшому під час виховання, зокрема в освітніх закладах. Проте її стійкість, усвідомленість визначаються в процесі життєдіяльності людини, виявляється у нестандартних ситуаціях як сформовані особистісні якості.

Соціально-педагогічна робота належить до таких видів професійної діяльності, в яких не лише знання і вміння, але, у першу чергу, особистісні якості фахівця впливають і визначають у багатьох випадках її результативність. Такими професійно значущими якостями для нього є: делікатність, емпатія, милосердя, цілеспрямованість, динамізм, такт і педагогічний оптимізм. Крім цього, конфіденційність його роботи вимагає від нього витримки, культури спілкування, психологічної грамотності. Отже, для реалізації

професійних функцій у соціально-педагогічному напрямі соціальної роботи соціальний працівник повинен мати професійну підготовленість, що забезпечується під час професійної підготовки у вищому навчальному закладі педагогічного спрямування, де формується загальнокультурне, психолого-педагогічне і соціально-педагогічне теоретичне підґрунтя, а також практичний базис володіння технологіями соціально-педагогічної діяльності. Під час такої підготовки важливе місце і роль має відводитися формуванню професійно значущих особистісних характеристик соціального працівника як провідних засобів його професійної діяльності.

Рижанова А.О.

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри соціальної педагогіки
Харківської державної академії культури

МЕДІАОСВІТА СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ЯК ІННОВАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Трансформація культури світового співтовариства в інформаційно-глобальне суспільство зумовлює оновлення всіх соціокультурних сфер кожної країни, зокрема і вищої освіти в Україні. Медіаосвіта у повному сенсі не є інноваційною складовою, оскільки вітчизняна школа мала тривалі традиції бібліотечно-бібліографічної та інформаційної підготовки школярів як компетентних читачів, слухачів, глядачів ще у ХХ сторіччі. Інноваційності цьому освітньому напрямку надають притаманні інформаційному суспільству та відсутні у філогенезі такі сучасні складові соціалізації, як медіа- та кіберсоціалізація. Соціальний педагог, який покликаний забезпечувати сприятливі умови соціального розвитку учнів, у процесі професійної підготовки у вищій школі має набути здібностей педагогічно керувати новими соціалізаційними напрямками, сприяючи оволодінню дітьми як віртуальної, так і реальної соціальності, але не на шкоду останньої. Отже, медіаосвіта соціальних педагогів є напрямом оновлення їх професійної освіти.

Різновиди медіаосвіти та медіаграмотність досліджували О. Вознесенська, О. Волошенюк, Д. Дзюба, Л. Зазнобіна, В. Іванов, Л. Кульчинська, Г. Онкович, М. Сидоркіна, І. Челишева, А. Федоров та інші, зарубіжний досвід медіапедагогіки аналізували В. Колесниченко, А. Левицька, Г. Михалева та інші. Проте складові медіаосвіти соціальних педагогів як інноваційного напрямку їх професійної підготовки у вищій школі досліджено недостатньо.

У нашій країні 2010 року Президія Національної академії педагогічних наук схвалила «Концепцію впровадження медіаосвіти в Україні» (далі Концепція), а 2016 р. – її оновлений варіант, де визначена сутність медіаосвіти, на нашу думку, у сенсі процесу, що забезпечує набуття специфічної інформаційної культури особистості та країни – «частина освітнього процесу, спрямована на формування в суспільстві медіакультури, підготовку особистості до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою мас-медіа, включаючи як традиційні (друковані видання, радіо, кіно, телебачення), так і новітні (комп'ютерно опосередковане спілкування, інтернет, мобільна телефонія) медіа з урахуванням розвитку інформаційно-комунікаційних технологій» [1]. Розуміння «медіаосвіти у вищій школі» у Концепції, на наш погляд, звужується, оскільки увага акцентується переважно на освіті фахівців медіа та інших спеціалістів: «передбачає підготовку як фахівців для мас-медіа, так і медіапедагогів та медіапсихологів. Крім того, медіаосвітні елементи мають увійти до навчальних програм циклу професійно орієнтованої гуманітарної підготовки з інших спеціальностей у відповідних їм обсягах (предметна професійна медіаосвіта)» [1], отже, останнє очевидно передбачає використання мультимедійних технологій у професійній підготовці. Вважаємо, що тут не вистачає наступності зі шкільною складовою медіаосвітньої системи країни ані за напрямками, ані за результатом. Якщо шкільна медіаосвіта спрямована на формування

комунікаційної медіакомпетентності, де провідну роль відіграють шкільні бібліотеки як сучасні комп'ютеризовані центри, в яких концентрується інформаційно-пошукова діяльність учнів, то мабуть у вищій школі студенти мають озброюватися медіакультурою, зокрема і в оновлених університетських бібліотеках – медіаінформаційних центрах, які акумулюють інформацію за певними професіями на будь-яких носіях, у будь-якому вигляді. З нашої точки зору, медіаосвіта у вищій школі за своєю суттю повинна мати комплексний характер і включати три напрями для інноваційного оновлення освіти. Повномасштабне використання мультимедійних технологій оволодіння професією забезпечить впровадження інноваційного навчання. На відміну від традиційного навчання (яке за суттю є репродуктивним, що формує «конвергентне мислення» (Д. Гилфорд) – на задане запитання дається відповідь, прийнята в даній культурі), інноваційне навчання сприяє становленню «дивергентного мислення», коли на запитання дається одна або кілька відповідей, які не були раніше сформульовані в даній культурі [2], що саме і свідчить про формування інноваційної людини, яка має реалізувати тенденції розвитку інформаційної цивілізації. Однак крім інноваційного мислення сучасна людина, щоб не перетворитися на інформаційного раба або злочинця, має оволодіти цінностями інформаційного суспільства. Перифразуючи Е. Роттердамського, підкреслимо, що нині людина поза медіаінформаційного виховання (зокрема, у вищій школі) – злочин, оскільки при зростаючому впливі засобів масової комунікації на процес соціалізації, навіть медіаграмотність, тим більш медіакомпетентність, стають запобіжними чинниками медіаманіпулювання (політичного, економічного, кримінального тощо), особливо це важливо в період поширення гібридних війн. Виникнення та розвиток Інтернету актуалізують формування у вищій школі віртуальної компетентності як певного захисту фахівців від переважно стихійної кіберсоціалізації. Проте медіаінформаційна культура цих фахівців має включати елементи професійної освіти майбутніх спеціалістів мас-медіа і вдосконалюватися через педагогічні мультимедійні технології викладачів за обраним предметом, оскільки в умовах кіберпростору інформаційного суспільства «кожний» не лише зазнає медіа впливів, але і впливає на «всіх» через власні медіатексти, зокрема професійні. Отже, принцип «не зашкодь» за інформаційної доби (вперше у філогенезі в умовах необмеженого та неконтрольованого доступу до будь-якої інформації) має стосуватися не лише лікарів та педагогів, але й кожного фахівця вищої кваліфікації. Очевидно, збільшення якісної загальнодоступної професійної інформації у всіх соціокультурних сферах забезпечить інноваційний розвиток країні, яка створює умови для впровадження медіаосвіти у вищу школу.

Таким чином, процес медіаосвіти соціальних педагогів, як будь-яких фахівців вищої кваліфікації, має складатися з медіанавчання, медіавиховання, медіаторчості за професійними ознаками. Проте специфіка соціально-педагогічної діяльності, спрямованої на гармонізацію соціально-виховних впливів соціокультурного середовища (у всьому його розмаїтті) з метою підвищення рівня соціальності людини (групи, соціуму), вимагає ще однієї складової медіаосвіти цього фахівця, а саме – оволодіння ним медіадидактики для допомоги з медіаосвітою в родині, в громадських організаціях, для сприяння розвитку медіаосвітньому руху, медіаінформаційній безпеці особистості, для захисту її від деструктивних медіаінформаційних впливів тощо. І дійсно, у Концепції серед пріоритетних напрямів розвитку в Україні ефективної системи медіаосвіти зазначено: «розроблення стандартів медіаінформаційної грамотності педагогів, введення медіакомпетентності у професійні стандарти підготовки педагогів, психологів, *спеціалістів з соціальної роботи* та інших спеціальностей, відповідне врахування вимог медіаінформаційної грамотності в освітніх і освітньо-наукових програмах фахової підготовки, розроблення спеціалізованих навчальних медіаосвітніх курсів для підготовки і перепідготовки працюючих фахівців», а на етапі подальшого розвитку медіаосвіти та забезпечення її масового впровадження в 2021–2025 рр. «забезпечення готовності фахівців системи освіти до розв'язання медіаосвітніх проблем і суперечностей, що потребує перебудови звичних форм роботи, вдосконалення змісту і форм підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації, зорієнтованих на

випереджувальне ознайомлення з медіаосвітніми інноваціями насамперед шкільних практичних психологів і соціальних педагогів» [1].

Таким чином, вже сьогодні науково-педагогічні працівники, які організують та реалізують підготовку соціальних педагогів, соціальних працівників у вищій школі, мають корегувати їх освітньо-професійні програми щодо введення медіаосвіти.

Список використаних джерел:

1. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні URL: http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/mediaosvita/kontseptsiya_vprovadzhennya_mediaosvit_i_v_ukraini_nova_redaktsiya (дата звернення 23.10.2017).

2. Пашковская И. Н., Королёва Н. И. Разработка и внедрение инновационных образовательных технологий в образовательный процесс при введении в действие ФГОС ВПО. Методические рекомендации для профессорско-преподавательского состава. СПб, 2011. 103 с.

Романова І.А.

доктор педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної педагогіки

Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

ПІДГОТОВКА СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІГРОТЕРАПІЇ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Практична соціальна робота на сьогодні має в своєму розпорядженні великий арсенал ігрових методик, спрямованих на різні проблемні зони дітей - клієнтів соціальної роботи. Зокрема, ігрова терапія застосовується в роботі з дітьми інвалідами; дітьми, які стали жертвами насильства (у тому числі сексуального); з дітьми з проявами дезадаптивної, асоціальної і девіантної поведінки; як засіб поліпшення емоційного стану дітей після розлучення батьків; покинутих дітей; зниження страхів; стресу і тривожності у госпіталізованих дітей; при корекції відставання в мовному розвитку тощо.

Використання гри в корекційній практиці історично пов'язане з теоретичними традиціями психоаналізу. Використання ігрової терапії було започатковано в 20-і роки минулого століття в роботах М. Кляйн, А. Фрейд, Г. Гуг-Гельмут. У сучасних дослідженнях (С. Бадер, О. Васильченко, Е. Калижнюк, Л. Самаріної та ін.) у соціальній роботі з дітьми (особливо дошкільного і молодшого шкільного віку) ігрова терапія є одним з головних методів втручання, корекції і розвивальної роботи.

Теоретико-методологічні аспекти професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів і працівників висвітлено в роботах В. Андрущенко, М. Васильєвої, І. Зверєвої, А. Капської, В. Костіної, А. Рижанової, В. Поліщук та інших. Використання арттерапії в анімаційній соціально-педагогічній діяльності розкрито в дослідженнях Н. Максимовської. Формування готовності майбутніх соціальних педагогів до використання арт-терапії у роботі з підлітками висвітлено О. Наконечною. Проте, проблема підготовки соціальних працівників до використання ігротерапії в професійній діяльності залишається актуальною для наукових пошуків.

Готовність спеціаліста діяти у визначеному напрямі виступає кінцевою метою будь-якої професійної підготовки. Відповідно до проблеми дослідження можна визначити готовність майбутніх соціальних працівників до використання ігротерапії в професійній діяльності, як здатність до застосування методів ігротерапії в роботі з різними проблемами клієнтів соціальної галузі, що формується в процесі спеціально організованої професійної підготовки і зумовлена рівнем розвитку професійних і особистісних якостей майбутнього соціального працівника, які сприяють успішному використанню ігротерапії в професійній діяльності.

Ігротерапія - використання різноманітних ігор, яке дозволяє дитині звільнитися від емоційної напруженості, дає можливість вільного безперешкодного самовираження, дослідження і вивчення власних відчуттів і переживань, стимулює розвиток енергійності, життєвого оптимізму, створює умови для особистісного росту дитини, зміни ставлення до свого «Я», підвищення рівня самосприйняття. Ігрова терапія представляє унікальний досвід для соціального і психологічного розвитку дитини, відкриваючи їй можливість для вступу в значимий особистісний зв'язок з дорослими - соціальним працівником, педагогом, батьками. Тому, соціальний працівник має:

1) знати, як: полегшити психологічні страждання дитини; зміцнити власне «Я» дитини, розвинути почуття самоцінності, здатність до емоційної саморегуляції; відновити довіру до дорослих і однолітків; оптимізувати відносини в системах «дитина - дорослі», «дитина - дитина» тощо ;

2) вміти: проводити корекцію і попередження деформацій у формуванні «Я» - концепції; корекцію і профілактику поведінкових відхилень; використовувати методичні прийоми та ігри зі структурованим ігровим матеріалом і сюжетом (ігри в сім'ю (людей і тварин), агресивні, з маріонетками (ляльковий театр), ігри-драматизації, будівельні, такі, що виражають конструктивні і деструктивні наміри тощо) і неструктуровані ігри (рухові ігри і вправи (стрибання, лазіння), ігри з водою, піском, глиною, група ігор, що належать до фонду арт-терапії (малювання пальцями, кистю, пастеллю, кольоровими олівцями) тощо); використовувати різні ігри в роботі з різними категоріями клієнтів соціальної сфери; розробляти технології і програми розв'язання соціально-педагогічних проблем клієнтів соціальної сфери з використанням потужного потенціалу різних ігор; розробляти сценарії ігрової взаємодії клієнтів; розвивати творчий потенціал клієнтів тощо.

Аналіз соціально-педагогічної літератури [1; 2] дозволив визначити основні вимоги до соціального працівника, який проводить ігрову терапію з дітьми: бути об'єктивним, щоб дозволити дитині бути самостійною особистістю; бути гнучким, щоб прийняти будь-які несподіванки і адаптуватися до них; охоче сприймати все нове; визнавати досвід дитини безумовною цінністю; не оцінювати дитини, бути відкритим, а не замкнутим; вміти відключатися від світу власної реальності і вжитися в реальність дитини; вміти будувати теплі відносини, виявляти турботу, ухвалення і сенситивне розуміння дитини тощо.

Тому в структурі готовності соціального працівника до використання ігротерапії в професійній діяльності можна виділити ціннісно-мотиваційний (сформованість установки на використання ігротерапії в професійній діяльності), когнітивний (сформованість у соціальних працівників цілого комплексу знань з психології, педагогіки, соціальної педагогіки про особливості використання ігротерапії в розв'язанні проблем клієнтів соціальної галузі), операційний (сформованість гностичних, проектувальних, організаторських, комунікативних, інтелектуальних вмінь, які сприятимуть використанню ігротерапії в професійній діяльності) і особистісний компоненти (сформованість особистісних якостей, які допоможуть соціальному працівнику співпрацювати з клієнтами).

Формування готовності майбутніх соціальних працівників до використання ігротерапії в професійній діяльності в ХНПУ імені Г.С. Сковороди здійснюється через теоретичну й практичну підготовку бакалаврів і магістрів, яка складається з таких елементів:

1) інтеграція сутності і змісту ігротерапії як виду професійної діяльності соціальних працівників у навчальних дисциплінах «Методика соціальної роботи у сфері дозвілля», «Арт-терапевтичні методики в соціальній роботі», «Педагогіка інтелектуально-дозвілєвої діяльності», «Технології соціальної роботи» (підготовка бакалаврів) і «Основи організації ігрової діяльності» (підготовка магістрів);

2) використання ігор у процесі проведення лекцій і семінарів (ділові ігри, ігрове проектування, ігри-драматизації, корекційні ігри, вікторини тощо);

3) проектування і реалізація ігротерапевтичних методів у роботі з дітьми та молоддю під час проходження соціально-педагогічної практики в загальноосвітньому навчальному

закладі, літньому таборі, виробничій практиці в ЦСССДМ, науково-педагогічній практиці у вищому навчальному закладі;

4) проектування і реалізація ігротерапевтичних методів у роботі з клієнтами соціальної галузі в різних соціальних інституціях у навчальній дисципліні «Практикум у соціальній галузі» на 1-4 курсах, під час написання й експериментального впровадження курсових проектів на 2-4 курсах і під час роботи над магістерським комплексним індивідуальним науковим дослідженням;

5) використання ігротерапевтичних методів у роботі студентського самоврядування;

6) проектування і реалізація ігротерапевтичних методів у роботі з клієнтами соціальної галузі під час здійснення волонтерської діяльності;

7) самоконтроль і самооцінка використання ігротерапевтичних методик у соціальній роботі під час підсумкових конференцій за результатами практик, узагальнення результатів проведеної експериментальної роботи курсових проектів і магістерського комплексного індивідуального наукового дослідження.

Визначені елементи теоретичної і практичної підготовки соціальних працівників до використання ігротерапії у професійній діяльності складають цілісну систему, що забезпечує комплексний вплив на визначені в дослідженні структурні компоненти готовності майбутніх соціальних працівників до використання ігротерапії в соціальній роботі.

Список використаних джерел:

1. Васильченко О. А. Ігрова терапія як метод соціальної роботи з дітьми шкільного віку. *ВІСНИК НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*. Випуск 3 (19), 2013. С.90-94.

2. Киселева М. В. Арт-терапия в практической психологии и социальной работе. М.: Речь, 2007. 336 с.

Андрієвська Н.М.

керівник соціальних проектів

Харківського обласного благодійного фонду «Соціальна служба допомоги»

СОЦІАЛЬНІ ПОСЛУГИ СІМ'ЯМ З ДІТЬМИ

Негативні наслідки економічних, політичних проблем в суспільстві проектуються на сім'ю – основний і найбільш уразливий соціальний інститут. У результаті страждає не тільки сім'я, але й дитина, як її член, й усе суспільство в цілому, оскільки спочатку особистісна (внутрішньосімейна) проблема трансформується в проблему соціальну.

Кожна сім'я у процесі своєї життєдіяльності виконує обов'язкові функції (педагогічну, економічну, соціальну, терапевтичну та інші) (О. Безпалько, А. Капська). Сім'ї, в яких недостатньо працюють або слабо розвинуті функції, відносять до сімей, які знаходяться у складних життєвих обставинах (СЖО).

До категорії «дитина, яка перебуває в складних життєвих обставинах» відносять дитину, яка потрапила в умови, що негативно впливають на його життя. Такими обставинами є: стан здоров'я і розвиток дитини у зв'язку з її інвалідністю або важкою хворобою; перебування дитини в конфлікті з законом; примус до важких форм дитячої праці; залежність дитини від психотропних та наркотичних речовин; насильство і жорстоке поводження в сім'ї; ухилення батьків від виконання своїх обов'язків; соціальне сирітство; обставини, пов'язані зі стихійним лихом або техногенними аваріями, катастрофами, конфліктами.

Найчастіше у таких сім'ях спостерігаються відсутність любові до дитини, турботи про нього, задоволення його потреб, захисту його прав і законних інтересів. Дитина в такій сім'ї відчуває дискомфорт, стрес, зневагу з боку дорослих, піддається насильству або жорстокому поводженню.

Адаптивні здатності цих сімей істотно знижені, процес сімейного виховання дитини протікає з труднощами, повільно і мало результативно.

Ці проблеми можуть бути вирішені завдяки допомогі та надання соціальних послуг сім'ї при наявності фахівців (соціальних працівників) та тісної співпраці з батьками, які прагнуть покращити не тільки своє життя, а й життя своїх дітей.

Для розв'язання вищезазначених проблем на базі Харківського обласного благодійного фонду «Соціальна служба допомоги» було впроваджено проект «Соціальні послуги сім'ям з дітьми». Інноваційну діяльність якого було спрямовано на виявлення сімей СЖО, які знаходяться на ранній стадії сімейних соціально-економічних проблем, а також надання благодійної допомоги та підтримки такої сім'ї.

Для ефективної роботи з сім'ями, яким потрібна допомога у вигляді соціально-педагогічного супроводу, було розроблено зміст діяльності за такими етапами:

- виявлення проблеми в родині; складання разом з членами сім'ї покроковий план дій з подолання кризи; визначення шляхів вирішення соціально-побутових проблем; надання рекомендацій для досягнення поставленої мети щодо виходу з кризової ситуації;
- організація соціально-педагогічного супроводу сім'ї (консультування і надання допомоги в усуненні виявленої проблеми, виведення сім'ї на рівень стійкої життєдіяльності та самозабезпечення);
- аналіз з членами сім'ї змін, які відбуваються щомісячно завдяки супроводу сім'ї; корегування плану супроводу відповідно до результатів аналізу;
- зняття сім'ї зі супроводу і вивід її з категорії «СЖО», якщо у роботі з нею досягнуто мету (подолання проблем і кризи в сім'ї);
- контрольне обстеження знятої з обліку сім'ї (проводиться через місяць) з метою переконання того, що в родині нормалізувалися відносини та криза дійсно подолана і сім'я самостійно вирішує проблеми.

У роботі надання необхідної соціально-економічної допомоги, а також сприяння сім'ям СЖО щодо виходу зі ситуації, що склалася, соціальними працівниками надаються наступні види послуг:

- психологічна допомога батькам і дітям;
- інформування з питань працевлаштування та сприяння в цьому: консультації, пошук вакансій робочих місць, допомога в складанні резюме та заповненні анкет, підготовка до співбесіди, працевлаштування;
- допомога в оформленні соціальних виплат, посвідчень, переоформлення соціальної допомоги для багатодітних сімей, відновлення посвідчення статусу багатодітних, оформлення соціальної допомоги для одиноких матерів;
- допомога в оформленні та складанні юридичних документів;
- допомога в реєстрації і оформленні дітей у дитячий сад, середню школу, підготовчу школу, сприяння в наданні навчального або виховного процесу, регулярні заняття з дітьми по шкільній програмі, підготовка до шкільних конкурсів, розвиваючі ігри для розширення словникового запасу дитини, читання і розучування логопедичних віршиків; заняття з образотворчого мистецтва – малювання, об'ємні аплікації, складні композиції з різних технік.
- заняття з дітьми-інвалідами: логічні ігри, музичні ігри, арт-терапія (малювання акварельними фарбами, гуашшю, ліплення з пластиліну, солоного тіста, аплікації), виконання шкільних завдань за програмою спеціалізованої школи-інтернату;
- надання допомоги в оформленні інвалідності на дитину, медичних карток для школи; супровід в дитячі поліклініки для проходження медичного обстеження дітей; відстеження планової госпіталізації дитини на лікування; допомога батькам в освоєнні техніки догляду за дитиною-інвалідом у реабілітаційно-відновний період; напрацювання практичних навичок у проведенні маніпуляцій, сприяння в навчанні родичів дітей-інвалідів та дітей з обмеженими можливостями здоров'я практичним навичкам загального догляду за ними.

Усім сім'ям СЖО у ХОБФ «Соціальна служба допомоги» надається допомога у вигляді продуктових наборів.

Особлива увага на проекті приділяється комплексу профілактичних заходів, створення умов що до уникнення у подальшому появи проблем в сім'ях:

На базі проекту «Соціальні послуги сім'ям з дітьми» систематично проводяться такі форми соціально-педагогічної роботи:

- культурно-масові заходи для емоційного згуртування батьків і дітей;
- проведення психолого-педагогічного консультування батьків;
- проведення в сім'ях профілактичних бесід;
- здійснення інформаційно-просвітницької роботи серед сімей, які потребують соціального супроводу;
- соціально-педагогічний супровід дітей в освітньому і соціальному просторі.

У роботі з сім'ями допомагає створений у межах проекту «Клуб для батьків», в якому батьки отримують можливість підвищити психологічну грамотність, розширити позитивний досвід соціальної взаємодії, обговорити проблеми та поспілкуватися в неформальній обстановці з іншими батьками.

Таким чином, проект «Соціальні послуги сім'ям з дітьми» на базі Харківського обласного благодійного фонду «Соціальна служба допомоги» спрямовано на виявлення сімей СЖО, їх підтримку і надання соціальних послуг таким сім'ям.

Андрієнко А.А.

президент Харківського обласного благодійного фонду «Соціальна служба допомоги»,
м. Харків.

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЦЕНТРУ ТВОРЧОСТІ ЩОДО ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ТА РОДИН ДИТЯЧОГО МІСТЕЧКА «ОТРАДНЕ»

Центр творчості для дітей та родин «Отрадне» існує з 1997 року та має особливу місію: залучити якомога більше дітей та підлітків, зацікавити їх, розширити кругозір, дати альтернативу розвитку, показати їм різноманітність можливостей і інтересів в житті, виявити і розвивати їх таланти, прищеплювати і виховувати любов до творчості і самовираження, дати елементарні професійні навички.

Для цього, були створені й успішно працюють на базі Центру різноманітні гуртки за інтересами для дітей, які постійно модернізуються і поповнюються новими напрямками, щоб залишатися цікавими для сучасних дітей.

З огляду на досвід роботи Центру зазначимо, що залучення батьків до творчості дітей в Центрі є запорукою успіху і підтримки дитини, так, іноді, і джерелом проблем для дитини. Тому в останні кілька років, зміст діяльності Центру змістився від роботи виключно з дітьми в сторону роботи з їх батьками, а особливо з соціально неблагополучними, кризовими сім'ями, сім'ями групи ризику.

Саме тому другим напрямом роботи Центру було визначено пошук можливостей для ефективної взаємодії з батьками дітей, впливаючи на клімат внутрішньосімейних стосунків.

Для того щоб визначити потреби родини Харківським обласним благодійним фондом «Соціальна служба допомоги» проводиться анкетування проблем сімей, які опинилися в складних життєвих обставинах, за результатами якого планується подальша робота з залученими фахівцями соціальної сфери, психологів, юристів, аніматорів тощо.

У роботі з батьками застосовуються круглі столи, тренінги, зустрічі, індивідуальні консультації. Створюються гуртки батьків, як для творчого розвитку батьків, так і для сумісної творчості з дітьми.

Також важливим напрямом є створення умов для налагодження комунікації між різними соціальними групами в середині громади, інтеграції, взаємної підтримки, а також взаємовідносин в родинах, що опинилися у складних життєвих обставинах, в тому числі через вимушене переселення.

Для досягнення цієї мети Центром щорічно проводиться багато масових заходів, сімейних свят, спортивних змагань, на яких діти та батьки мають можливість активного відпочинку разом з дітьми, а також можливість налагоджувати дружні стосунки з іншими

родинами. Даний напрям роботи є необхідним і перспективним, як показали перші результати. Найважливіший етап, налагодження діалогу та взаєморозуміння з батьками, був успішно пройдений і в цьому році батьки брали активну участь у всіх запропонованих нами програмах, святах, походах і заходах, самі проявляли ініціативу, пропонували допомогу і свої ідеї.

Батьки в Центрі отримали шанс проводити більше часу зі своїми дітьми, розвивати свої здібності і самовдосконалюватися, щоб продовжувати бути цікавими для своїх дітей і не втратити авторитет. Крім того для сімей участь в роботі Центру – це стимул до змін взаємин всередині сім'ї і можливість нового розвитку.

З огляду на соціально-економічну ситуацію в регіоні, кількість сімей, які перебувають за межею бідності не зменшується. Більшість умовно благополучних сімей, де є двоє батьків і стабільний дохід, часто змушені економити через інфляцію та зростання цін не тільки на товари першої необхідності, але і на комунальні послуги. Що ж стосується сімей, які завжди були соціально незахищеними і знаходилися в дуже складному матеріальному становищі, то тепер вони знаходяться на межі виживання. У таких сім'ях економлять на всьому, в тому числі і на дитячій освіті і творчому розвитку, не кажучи вже про саморозвиток, навчання, курси або хобі.

В останні кілька років серед клієнтів проекту з'явилася нова категорія сімей і дітей, які потребують нашої підтримки, це сім'ї вимушених переселенців із зони військового конфлікту на сході країни, а також сім'ї учасників АТО.

Ці сім'ї потребують не тільки в матеріальній підтримки, а й психологічної допомоги, їм вкрай необхідна реабілітація і адаптація до нових умов. Завдяки цьому проекту ми маємо можливість взаємодіяти з такими сім'ями і дітьми, щоб за допомогою творчості і різних анімаційних програм поліпшити психологічний стан цих сімей і дітей, а батькам дати можливість відновити втрачені соціальні зв'язки, знайти підтримку і допомогу, заново навчитися довіряти людям.

Для нас важливо, щоб Центр творчості не був закритим проектом, де збираються люди з однаковими проблемами. Ми прагнемо створити дружню атмосферу взаєморозуміння і взаємодопомоги, щоб діти мали можливість бачити позитивні приклади відносин в сім'ї та спілкуванні, а дорослі - приклади подолання проблем і можливості отримати гідну рада консультацію. Саме тому в Центрі не проводять спеціального відбору серед клієнтів, що дозволяє створити необхідні умови для соціалізації дітей з малозабезпечених сімей.

Перспективою розвитку даного проекту вважаємо відкриття на базі «Центру творчості для дітей та родин «Отрадне» курсів, де родини зможуть отримати кваліфіковану допомогу і підтримку у вирішенні проблем, а також нові знання та навички, можливості творчого розвитку та цікавого спілкування, активно проводити час зі своєю сім'єю і дітьми, організовувати своє дозвілля, змінити спосіб життя, поставити собі нові життєві цілі та пріоритети, реалізувати свої ідеї, що, на наш погляд, ефективно вплине на досягнення головної мети програми.

Беляєва К.Ю.

практичний психолог Безлюдівського юридичного ліцею

ОРГАНІЗАЦІЯ СУПРОВОДУ ОБДАРОВАНИХ УЧНІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Збільшення кількості дітей з особливими освітніми потребами викликало необхідність кардинальних змін у системі освіти, що зумовило запровадження ідей Концепції «Нова українська школа», яка передбачає принципову зміну поглядів на дітей зазначеної категорії, позбавляючись існуючих стереотипів і установок щодо їхньої неспроможності до самостійного незалежного розвитку в суспільстві поряд з іншими.

Школі, як одному з основних соціальних інститутів, що має оперативно реагувати на соціальне замовлення суспільства, відводиться особлива роль в розкритті дитячих здібностей та обдарованості, а також у створенні оптимальних умов для удосконалення, розквіту цих можливостей. У зв'язку з цим, щороку в українських загальноосвітніх навчальних закладах поглиблюються і ускладнюються навчальні програми підготовки школярів, акцентується увага педагогів на необхідність підвищенні рівня інтелекту, розвитку здібностей та особистісної креативності учнів. Тому, особливої уваги на сучасному етапі розвитку заслуговує питання вдосконалення системи організації та забезпечення навчально-виховного процесу в умовах інклюзивної освіти, переходу загальноосвітніх навчальних закладів до надання широкого спектру якісних освітніх послуг, у залежності від потреб суспільства в цілому та обдарованої дитини з особливими освітніми потребами зокрема.

Аналіз наукової літератури з проблеми соціально-педагогічної підтримки школярів з особливими освітніми потребами показав, що досліджено такі її аспекти: теоретичні основи роботи з дітьми з особливими потребами (І. Зверєва, А. Капська, А. Колупаєва, В. Ляшенко, О. Рассказова, В. Тесленко, С. Харченко та ін.); робота з дітьми з особливими потребами в інклюзивних загальноосвітніх закладах (О. Василенко, Л. Савчук, І. Юхимець та ін.); соціально-педагогічний та психолого-педагогічний супровід учнів з особливими потребами (М. Докторович, В. Кобильченко, В. Павлюх, Н. Султанова та ін.). Поряд з цим, проблема соціально-педагогічної підтримки обдарованих школярів з особливими освітніми потребами залишається малодослідженою, що зумовило необхідність її розгляду.

Як зазначає Р. Попелюшко, «інклюзивний підхід в освіті покликаний сформуванню педагогічну свідомість учителів і вихователів, стерти негативні стереотипи та установки, які заважають сприймати дитину з особливими освітніми потребами як цілісну особистість, повноцінну складову суспільства» [5, с.109]. Тому, питання організації роботи соціальних педагогів та соціальних працівників з метою створення профілактичного здоров'язбережувального простору, що забезпечуватиме розкриття, підтримку та розвиток здібностей обдарованих учнів з особливими освітніми потребами є досить актуальним.

Специфіка діяльності фахівців соціально-педагогічної сфери в загальноосвітніх закладах в умовах інклюзії потребує від них безперервного самовдосконалення, широкої поінформованості, обізнаності, ерудиції, глибоких спеціальних знань і практичних умінь. Аналіз результатів досліджень О. Василенко показав, що робота соціального педагога повинна сприяти педагогізації навчально-виховного середовища, активізації соціально-культурних та соціально-педагогічних функцій суспільства, сім'ї, шкільних спеціалістів, кожної конкретної особистості з особливими потребами [1]. Отже, фахівець соціальної сфери, що працює з учнями з особливими освітніми потребами, має володіти різноманітними превентивними навичками та технологіями збереження та зміцнення здоров'я школярів.

Велике значення під час здійснення соціальним педагогом супроводу обдарованих школярів має формування позитивного ставлення вчителів, батьків та учнів до впровадження інклюзивної освіти та подолання негативних стереотипів щодо людей з особливими потребами, що дає їм можливість жити повноцінним життям у суспільстві, де створено умови для їхнього розвитку. Супровід дітей зазначеної категорії має відбуватись комплексно із залученням фахівців соціально-психологічної служби школи (соціального педагога, психолога, медичного працівника тощо), вчителя-асистента, батьків, інших необхідних спеціалістів психолого-медико-педагогічної консультації.

Соціально-педагогічний супровід обдарованих учнів з особливими освітніми потребами передбачає також індивідуальні заняття з соціальним педагогом, що спрямовані на формування у них потреби у дотриманні здорового способу життя. Як зазначає С. Пальчевський, оздоровленню дітей з особливими потребами сприяє організація фахівцем цікавого та змістовного дозвілля у таких формах як [4; с. 352]: творчі конкурси, свята, виставки, вечори, дискотеки, організація відпочинку в оздоровчих таборах тощо. Спираючись на вищезазначене, нами розроблено науково-методичне забезпечення (бесіди, вправи,

тренінгові заняття тощо), що дозволяє фахівцям соціальної сфери ознайомитися з інноваційними формами та методами організації профілактичної та корекційної оздоровчої діяльності з зазначеним контингентом в умовах загальноосвітніх навчальних закладів[2; 6; 7].

Аналіз даних проведеного експериментального дослідження щодо впровадження вищезазначених ідей у процес підготовки майбутніх соціальних педагогів та соціальних працівників до соціально-педагогічного супроводу обдарованих школярів надав можливість стверджувати, що розроблене науково-методичне забезпечення дозволяє істотно підвищити їхню готовність до відповідного виду діяльності в умовах інклюзивної освіти.

Перспективним напрямом подальших досліджень є розробка науково-методичного забезпечення професійної підготовки фахівців соціальної сфери (соціальних педагогів, соціальних працівників, практичних психологів) в умовах післядипломної освіти до роботи з профілактики дезадаптації обдарованих учнів з особливими освітніми потребами.

Список використаних джерел:

1. Василенко О. М. Соціально-педагогічні умови адаптації молодших школярів з особливими потребами до навчання в загальноосвітній школі: дис... канд. пед. наук: 13.00.05. Хмельницький, 2010. 192 с.
2. Костіна В. В. Яковенко К. Ю. Методичні рекомендації зі спецкурсу «Організація роботи соціального педагога з обдарованими школярами». Х.: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2010. 32 с.
3. Нова школа: простір освітніх можливостей [Гриневич Л., Елькін О., Калашнікова С., Кобернік І., Ковтунець В. та ін.]. К., 2016. 36 с.
4. Пальчевський С. С. Соціальна педагогіка: [навчальний посібник]. К. : Кондор, 2005. 560 с.
5. Попелюшко Р. П. Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими потребами в інклюзивному навчанні. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*. №1(9). 2014. С.109-113.
6. Яковенко К. Ю. Методичні матеріали тренінгу «Практичні аспекти підготовки соціального педагога до роботи з обдарованими дітьми»: Навч.-метод. посіб. для студ. Х.: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2010. 36 с.
7. Яковенко К. Ю. Методичні рекомендації зі спецкурсу «Організація соціально-педагогічного супроводу обдарованих школярів». Х.: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2011. 68 с.

Белякова О.С.

кандидат педагогічних наук,

викладач кафедри соціальної педагогіки

Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди

ІННОВАЦІЇ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Інноваційні процеси системи вищої освіти вимагають від педагогічної науки впровадження сучасних технологій та нових методів навчання підростаючого покоління. Інновації в освіті пов'язані із загальними процесами у суспільстві.

Інновації в освіті є закономірним явищем. За характером динамічним і розвивальним за результатами. Їх запровадження дозволяє вирішити суперечності між традиційною системою і потребами в якісно новій освіті. Ознакою інновації є її здатність впливати на загальний рівень професійної діяльності педагога, розширювати інноваційне поле освітнього середовища у навчальному закладі. Слово «інновація» має багатомірне значення, оскільки складається з двох форм: власне ідеї та процесу її практичної реалізації [4].

Інновації в системі професійно-педагогічної освіти мають подвійну спрямованість. Вони передбачають зміни в системі педагогічної підготовки та мають обов'язкове врахування змін, що відбуваються у всіх типах навчальних закладах.

Інтеграція вищої школи України до загальноєвропейського освітнього простору пов'язана з проблемами, розв'язання яких бачиться у реформуванні системи підготовки кадрів згідно з міжнародними вимогами. В умовах зростання обсягів інформації з багатьох галузей науки, техніки та технології, кардинальних змін у соціальній сфері, висунення високих професійних вимог до майбутніх педагогів необхідно інтенсифікувати процес навчання, створити умови для підготовки висококваліфікованих учительських кадрів, використовуючи новітні технології і методики навчання.

Головним інноваційним потенціалом будь-якої країни та її регіонів є спеціалісти у галузі освіти і передусім педагоги. Саме вчителі, на думку Н. В. Кузьміної, знаходять в основі всіх професій, працюють з учнями на всіх освітніх маршрутах, забезпечуючи неперервність освіти впродовж усієї життєвої траєкторії і створюють умови для функціонування «соціального ліфту». Світова тенденція підвищення потенціалу спеціалістів освіти пояснюється переміщенням конкуренції держав у сучасному світі в сферу освіти. Конкурентоздатними стають країни, спеціалісти управління яких усвідомлюють потреби своїх держав. Спеціалісти освіти є одною із ланок спеціалістів управління державою, оскільки управляють процесами формування людського потенціалу, використовуючи при цьому переваги національних систем освіти [2].

Педагоги - головні відповідальні за якість створюваних духовних продуктів в особистісних новоутвореннях випускників загальноосвітніх і вищих освітніх закладів на конкретних етапах освітніх маршрутів. Вони мають професійну підготовку, яку отримали в педагогічних університетах з відповідних навчальних предметів, що вивчаються на основі офіційно визнаних фундаментальних наук.

Професійна педагогіка - галузь педагогічної науки, яка розглядає закономірності професійного росту, зміст, форми і методи підготовки фахівців у системі вищої професійної освіти.

Педагогіка вищої професійної освіти - це галузь професійної педагогіки, яка вивчає закономірності професійного зростання, зміст, форми і методи підготовки і підвищення кваліфікації спеціалістів [3].

Професійно-педагогічна освіта являє собою систему підготовки педагогічних кадрів (учителів, вихователів тощо) для загальноосвітньої школи та інших навчально-виховних закладів у педагогічних університетах [1].

Така освіта спрямовується на підготовку педагогів з високим рівнем професійної компетентності, що ґрунтується на новітніх досягненнях психолого-педагогічних наук, сучасних спеціальних знаннях певної галузі виробництва; з високим рівнем педагогічної компетентності, високою загальнокультурною підготовкою, високого критичного мислення, здатності застосовувати наукові надбання на практиці; здатності запроваджувати цінності демократичної правової держави [4].

Реформування професійної педагогічної освіти потребує утвердження фундаментальної педагогічної освіти, гармонізації світоглядно-методологічних, дидактичних і психологічних знань, що допоможе фахівцю повніше реалізовувати гуманітарну, культуротворчу функцію освіти, оволодіти інноваційними технологіями навчання й виховання. Майбутні педагоги поряд з вивчення класичної педагогічної спадщини, прилучаються до прогностичних освітніх моделей, набувають педагогічного досвіду в практиці.

Перехід до інноваційних нових форм навчання, зміни у змісті і структурі освіти мають глибинний характер і потребують особливої уваги до проблеми підготовки вчителя, який має усвідомлювати свою відповідальність, стати суб'єктом особистісного і професійного зростання і вміння досягати нових педагогічних цілей.

З урахуванням цієї позиції, пріоритетною стає підготовка вчителя-вихователя спроможного вчити не лише власному предмету, а здійснювати соціально-культурні зв'язки в процесі навчання.

Досвід розробки та впровадження інноваційних технологій професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів засвідчив про суттєві зміни у розвитку складових основ професійної майстерності: сформовані цільові установки; значно збагатилася мотиваційна сфера майбутніх фахівців щодо готовності майбутніх учителів до інноваційної діяльності; розвинулась потреба глибше пізнати сутність різноманітних педагогічних та соціально-педагогічних явищ і процесів; значно підвищився рівень сформованості комплексу педагогічних умінь студентів; розширився та збагатився арсенал сучасних інноваційних методів і технологій, форм та засобів педагогічної взаємодії з учнями; у майбутніх вчителів сформована потреба у самоосвіті, самовихованні, саморозвитку природних можливостей.

Отже, інноваційно спрямований навчальний процес професійної педагогічної підготовки вчителів закладає підґрунтя професійного вдосконалення впродовж всієї життєдіяльності.

Список використаних джерел:

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 252 с.
2. Кузьміна Н. В., Полянин В. А. Законы развития фундаментального образования в регионе: программа. Ковров: КГТА, 2008. 5 с.
3. Полонский В. М. Словарь по образованию и педагогике. М.: Высш. шк., 2004. 20 с.
4. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; гол. ред. В. Г. Кремень. К.: Юрінком Інтер, 2008. С. 338-340.

Василенко О.М.

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної педагогіки

Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ РОБОТИ ЗІ ШКОЛЯРАМИ ЩОДО РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Соціальну відповідальність школярів з позиції соціальної педагогіки розглядають як здатності учнів взаємозалежно поєднувати свої права і обов'язки, свідомо брати і виконувати самозобов'язання у процесі виконання різноманітних видів діяльності на благо себе, людей, громади та утверджувати гуманні взаємини з оточуючим середовищем для самоствердження, самореалізації в життєтворчості. Розвиток соціальної відповідальності школярів потребує застосування інтерактивних методів, під якими розуміють упорядковану систему прийомів або способів активної взаємодії, спрямованої на формування у дитини почуття обов'язків та їх виконання, вмінь здійснювати самооцінку та контроль за власними діями (О. Пометун, Л. Пироженко).

Саме інтерактивна взаємодія у групі має на увазі активну діяльність кожного, але виключає домінування одного учасника над іншими, і базується на спільній думці вироблення рішення, що сприяє готовності дитини відповідати за наслідки своїх дій у груповій діяльності та дії всієї групи.

Застосування інтерактивних методів розвитку соціальної відповідальності передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації. Ефективною групова взаємодія в обговоренні соціально-педагогічної ситуації, розвитку навичок спілкування в групі, вмінь переконувати та брати на себе відповідальність за рішення буде в групі не більше 5-6 осіб. Відповідно до фізіологічних особливостей дітей різного віку слід застосовувати інтерактивні методи розвитку соціальної відповідальності.

У дітей молодшого шкільного віку вже проявляються ознаки відповідальності: відповідальне ставлення до самого себе, до близьких і до інших людей, основи знань про

моральні норми та їх дотримання, виконання доручення (Н. Басюк, Н. Стаднік). Тому для цього віку ігрові інтерактивні методи (моделювання рольових ситуацій, змагання, доручення) спрямовані на набуття та використання знань про моральні норми відповідальності у взаємодії з однолітками, дорослими. Ці методи виступають морально-етичним регулятором стосунків між однолітками, стимулятором активної участі в суспільно-корисній праці й ініціативі у виконанні доручення, проявів вчинків.

До вікових особливостей учнів підліткового віку відносять здатність підлітка регулювати свою поведінку, виходячи з внутрішнього самоконтролю у поєднанні із зовнішніми чинниками контролю на основі засвоєння особистістю системи норм і правил суспільної поведінки. саме в колективній, груповій діяльності у поєднанні індивідуальної, зовнішньої і внутрішньої відповідальності (К. Муздибаєв). Для розвитку соціальної відповідальності підлітків можна використовувати такі методи: обговорення ідей ситуації два-чотири-всі разом (прийняття єдиного спільного рішення у парах, четвірка і колективом); діалог (спільний пошук узгодженого рішення); дискусії (обговорення і доведення шляхів рішення проблеми); розробка плану розв'язання проблеми (виявлення, аналіз проблеми, проектування її засобів і кінцевого результату).

Для старшого шкільного віку почуття соціальної відповідальності своє вираження знаходить в оцінці результатів власної діяльності на користь інших, у готовності переборювати труднощі, залучатися до системи соціальних відносин, що характеризують знання про соціальну дійсність, ціннісні орієнтації, соціальне самовизначення, соціальну поведінку старшокласників (В. Тернопільська). Тому для розвитку соціальної відповідальності учнів старшого шкільного віку доцільно використовувати такі інтерактивні методи: спільний проект (висвітлення проблеми з різних боків, складання групою проекту, його рецензія та доповнення експертами); командний пошук інформації; коло ідей (вирішення суперечливих питань завдяки аналізу списку ідей); акваріум (вдосконалення вміння дискутувати та аргументувати свою думку в індивідуальній бесіді, в групі та колективі); мозковий штурм (вироблення декількох вірних рішень і вибір оптимального з них); навчаючи – учусь; дерево рішень (аналіз механізмів прийняття складних рішень); ігрові методи (забезпечення контролю виведення емоцій; надання можливості самовизначення; надихання і допомога розвитку творчої уяви; надання можливості зростання навичок співробітництва в соціальному аспекті; надання можливості висловлювати свої думки). Охарактеризовані методи дозволяють старшокласникам реалізувати природне прагнення до спілкування, відкривають для них можливості співпраці (узгодження дій, брати на себе обов'язок, усвідомлення наслідків вибору, відповідати за прийняте рішення) та оптимізувати результати, які вигідні для них самих і для всіх інших членів групи.

Таким чином, використання інтерактивних методів у колективній, кооперативній, груповій співпраці потребує рівноправну, рівнозначну суб'єктно-суб'єктну взаємодію з обов'язковим використанням рефлексії знань, вмінь і способів їх виконання. Вибрані відповідно до вікових особливостей школярів інтерактивні методи розвитку соціальної відповідальності дозволяють: переносити отримані способи співпраці на різні життєві ситуації у мікросередовищі; приймати важливі продумані рішення у групі; формувати внутрішні мотиви до відповідальності за прийняття рішення. Що сприяє виробленню в учнів цінностей, вмінь спілкуватися з іншими людьми, критично мислити, брати на себе відповідальність за власні дії, діяльність у групі та групову діяльність.

Серед перспектив подальшого дослідження даної проблеми виокремлюємо роботу соціального педагога зі школярами щодо вивчення механізмів розвитку соціальної відповідальності учнів.

АВА-ТЕРАПІЯ В СОЦІАЛЬНІЙ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ, ХВОРИХ НА АУТИЗМ

Соціальна реабілітація дітей старшого дошкільного віку з діагнозом ранній дитячий аутизм (РДА) одна з основних завдань, які намагаються вирішити соціальні педагоги, психологи і лікарі, що працюють з ними. Поряд з медикаментозними, психотерапевтичними і соціально-педагогічними методами допомоги дітям сьогодні активно впроваджуються методи анімалотерапії (у перекладі з латинської «лікування тваринами»). При цьому застосовуються не тільки безпосередні контакти людини з тваринами, але й опосередковані – із зображеннями, образами, казковими героями тварин. Методи анімалотерапії (іпотерапія, каністерапія, фелінотерапія, дельфінотерапія, робота в «живому куточку») використовують для вирішення найважливіших завдань психічного, фізичного і соціального розвитку дітей. Велике місце в цьому напрямку займає АВА-терапія, яка дозволяє посилити реабілітацію дітей хворих на аутизм у поєднанні з можливостями використання дельфінів в якості посередника між дитиною і психологом.

Вперше взаємодія людини з дельфіном стає предметом наукового вивчення Джоном Ліллі (друга половина ХХ ст.), в результаті якого було відкрито, що тривала взаємодія людини і дельфінів позитивно впливає на людський мозок і функції свідомості.

Експериментальними дослідженнями впливу тварин на здоров'я людини в різних аспектах займалися: Б. Левінсон, Нью-Йорк (методи пет-терапія), Х. Доббс, Великобританія, Д. Натенсон, США (вивчення впливу дельфінотерапії на людський організм), Х. Доббс, Англія (лікування анорексії, депресивного стану людини у взаємодії з дельфінами), Б. Сміт, США (вивчення впливу дельфінів на емоційні та когнітивні здібності людей з аутизмом), Н. Кон, Р. Ертер (вивчення впливу дельфінотерапії на результати зміни здоров'я дитини, у яких спостерігаються порушення етимології, агресія, соціальна замкнутість, тривожність). У науковому світі вважається, що саме Д. Натенсон і Б. Сміт вперше експериментально обґрунтували наукові підходи до використання дельфінотерапії як методу психотерапії та медицини.

Л. Лукіна (Україна) на початку 90-х років ХХ ст. науково обґрунтувала ефективність дельфінотерапії у дітей з порушенням психоневрологічної етимології, синдромом хронічної втоми, енурезом, ДЦП, затримкою мовного розвитку, неврастенію, раннім дитячим аутизмом.

Під дельфінотерапією розуміють альтернативний метод психотерапії, в основі якого лежить спілкування людини і дельфіна (Ю. Батозський, І. Загоруйченко, В. Лисенко). Основною метою дельфінотерапії є створення умов для посилення психотерапевтичних факторів (позитивні емоції, седативний, відволікаючий) взаємодії з дельфінами, що активізує природні можливості людини щодо покращення здоров'я. Вважається, що основним чинником, що діє в дельфінотерапії є лоцірування у воді дельфіном пацієнта за допомогою сонора, що випромінює ультразвуки різної частоти. При цьому фізична взаємодія пацієнта з дельфіном (таласотерапія – купання в морській волі, дотик до шкіри, виконання спільних вправ), так само вважається значущим лікувальним фактором, тим більше, що шкіра тварини має велику кількість біологічно активних точок і має певний електромагнітний потенціал.

Учений Скіннер виклав основні принципи поведінки, які включають посилення, підказки, поступове усунення підказок, режими посилення, які складають основу поведінкового аналізу і використовуються в АВА-терапії. Практичний досвід науковців України (А. Чуприкова), США (Д. Уотсон) дозволив їм визначити особливості використання АВА-терапії у реабілітації дітей-аутистів завдяки взаємодії з дельфінами.

АВА-терапія – це послідовна система використання самих різних поведінкових стратегій, що застосовуються і динамічно змінюються відповідно до мети реабілітації дітей-

аутистів. Так, І. Ловаас описує навчання цільовим навикам спочатку в ізоляції, потім з одним або двома відволікаючими стимулами, потім навчання іншому навичку таким же чином, а потім розташування одного і іншого в випадковій послідовності. Інтенсивність занять, на його думку, повинні проходити у різному середовищі дома за столом, на зоровому контакті, спокійному сидінні, у воді і т.п. При цьому слід пред'являти дитині дуже незначну кількість вимог, підтримувати високий рівень зусиль дитини, не заохочувати поведінку уникнення, яке проявляється в агресії і аутостимуляції.

При використанні АВА-терапії на початковому етапі роботи з аутичними дітьми з низькою мотивацією при формуванні бажаної поведінки використовують заохочення. Однак при формуванні будь-якої поведінки важлива поступова відмова від матеріального заохочення і заміна його на соціальне, або взаємодію з дельфінами. Для ефективного раннього втручання використовують АВА-терапію протягом 20-40 годин в тиждень для дітей від 2 до 6 років.

АВА-терапія може застосовуватися паралельно з іншими методами навчання, наприклад, з кінезотерапією, мовної терапією, навчанням альтернативної комунікації PECS, програмою TEACCH, «social stories», сенсорної інтеграцією. Однак саме метод АВА-терапії офіційно визнаний найбільш прийнятним для використання при розладах зі спектру аутизму.

Таким чином, АВА-метод сприяє відновленню душевної рівноваги дитини, хворої на аутизм, стимулює розвиток інтересу до зовнішнього світу, надає їй можливість спілкуватися з дельфінами, виступає в якості сенсорного стимулятора, допомагаючи дитині долати свої комплекси і страхи, підвищувати рівень впевненості в собі, позбавлятися від замкнутості, почуття пригніченості.

Сланцева І. І.

аспірант кафедри історії педагогіки і порівняльної педагогіки
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

ФУНКЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДИТЯЧИХ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИХ СЛУЖБ З ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ

Функції діяльності служб у справах дітей щодо опіки та піклування, визначені ст. 12 Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування». На служби у справах дітей покладаються безпосереднє ведення справ та координація діяльності стосовно дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

До змісту діяльності дитячих служб з опіки та піклування належать: участь представників служби у здійсненні заходів щодо соціального захисту і захисту прав та інтересів дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, відповідальність за їх дотримання, а також координація здійснення таких заходів; оформлення документів на усиновлення і застосування інших форм влаштування дітей-сиріт та дітей, батьківського піклування; здійснення контролю за умовами влаштування і утримання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування; здійснення моніторингу діяльності та інших заходів стосовно дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування [1].

Для здійснення функцій щодо опіки та піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, у складі служби у справах дітей створюється окремий підрозділ, діяльність якого визначається в установленому Законом порядку.

Особи, яким стало відомо про факт залишення дитини без батьківського піклування, зобов'язані негайно повідомити про це службу у справах дітей за місцем виявлення дитини.

Служба у справах дітей на підставі зібраних відомостей про дитину приймає рішення, яке оформлюється наказом, про взяття її на первинний облік дітей, які залишились без батьківського піклування, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Відомості про дитину, яка поставлена на первинний облік, вносяться до єдиного

електронного банку даних про дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, і сім'ї потенційних усиновлювачів, опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів. Служба у справах дітей за місцем первинного обліку дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, здійснює її супровід до досягнення повноліття або зняття її з цього обліку.

Важливим питанням є питання щодо вибору опікуна чи піклувальника для дитини. Згідно з статтею 64 Цивільного кодексу України опікуном або піклувальником не може бути особа, яка позбавлена батьківських прав та особа, поведінка та інтереси якої суперечать інтересам підопічного.

Опікуном, піклувальником може бути тільки повнолітня дієздатна особа. При призначенні опікуна, піклувальника враховуються особисті якості особи, її ставлення до дитини (Сімейний кодекс, ст. 244). Однією з умов оформлення опіки є бажання самої дитини щодо призначення певної особи її опікуном, піклувальником.

Переважне право серед кількох осіб, які бажають стати опікунами чи піклувальниками щодо однієї й тієї самої дитини, надається: її родичам незалежно від місця їх проживання; особам, у сім'ї яких проживає дитина на момент, коли виникають підстави для встановлення над нею опіки або піклування.

Якщо дитина постійно проживає в дитячому закладі або закладі охорони здоров'я, то відповідно до ст. 245 Сімейного кодексу України, ст. 66 Цивільного кодексу України, функції опікуна та піклувальника щодо неї здійснюються адміністрацією закладу.

У разі призначення опікуна, піклувальника, насамперед, враховується бажання дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування. Бесіда з дитиною проводиться працівником служби у справах дітей з урахуванням її віку, обставин, за яких вона втратила батьківське піклування, не принижуючи гідність дитини та осіб, які виявили бажання взяти її під опіку, піклування. За результатами бесіди складається довідка.

Враховуючи статистичні дані Департаменту із захисту прав дитини та усиновлення, на 1 січня 2016 в Україні нараховувалось 73 182 дітей-сиріт. Із загальної кількості – понад 52 906 дітей перебувають під опікою найближчих родичів [3].

До переважної більшості опікунів та піклувальників належать рідні баба, дід, віком в середньому до 55 років. Фактично вони виконують обов'язки опікунів чи піклувальників на протязі тривалого часу.

До прав опікунів, піклувальників можна віднести: самостійне визначення ними способів виховання з урахуванням думки дитини і рекомендацій органу опіки та піклування; вимога повернення дитини від будь-якої особи, яка тримає її у себе не на підставі закону або рішення суду; надання згоди на усиовлення підопічного; самостійне здійснення витрат необхідних для задоволення потреб підопічного, за рахунок призначеної державної допомоги, пенсії, аліментів, доходів від майна підопічного; представлення інтересів підопічного в установах, організаціях і закладах [2].

До основних обов'язків опікуна, піклувальника належать: виховання дитини, піклування про її здоров'я, психічний стан, фізичний і духовний розвиток, підготовка її до самостійного життя, забезпечення догляду і лікування; створення належних побутових умов та умов для здобуття дитиною повної загальної середньої освіти; вживання заходів до захисту цивільних прав та інтересів підопічного [2].

Відповідно до чинного законодавства, соціальний супровід стосовно дітей, які перебувають під опікою, піклуванням та у складних життєвих обставинах, здійснюється Центром соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді за місцем проживання дитини з опікуном, піклувальником.

Орган, який встановив опіку, піклування, за заявою особи може звільнити її від здійснення повноважень опікуна, піклувальника.

Опіка, піклування припиняється у разі: передачі дитини батькам (усиновлювачам); реєстрації шлюбу; надання дитині повної цивільної дієздатності; смерті опікуна, піклувальника або підопічного.

Якщо дитина досягла 14-річного віку, особа, яка виконувала обов'язки опікуна, стає піклувальником без прийняття окремого рішення. Окреме рішення також не приймається у разі досягнення підопічним повноліття або його смерті. Статті 76, 77 Цивільного кодексу України регламентують дане питання.

У разі загрози для життя або здоров'я дитини районна держадміністрація, виконавчий орган міської чи районної у місті ради може прийняти рішення про негайне відібрання дитини в опікуна, піклувальника.

Служба у справах дітей із залученням працівників органів освіти та охорони здоров'я за місцем проживання дитини здійснює контроль за умовами утримання, навчання, виховання дитини, над якою встановлено опіку, піклування, шляхом відвідування родини.

Таким чином, до основних функцій діяльності сучасної дитячої соціальної служби з опіки і піклування можна віднести: організаційну, виховну, координаційну, захисну, допоміжну та деякі інші.

Список використаних джерел:

1. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 6. Ст. 147.

2. Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини: Постанова Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 р. № 866.

Єсіна Н.О.

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної педагогіки

Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА МЕДІАЦІЯ ЯК ІННОВАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ

Актуальність. Посилення соціальної ролі особистості, актуальність тенденцій гуманізації та демократизації суспільства зумовлюють необхідність відмови від сучасних уявлень про вирішення конфліктів різних рівнів. Сьогодні перевага надається технологіям мирного врегулювання конфліктів, створюються умови для переходу українського суспільства на якісно новий рівень взаємовідносин, толерантного ставлення один до одного, де на перший план виносяться демократичні цінності. Діяльність сучасної школи здійснюється на засадах загальнолюдських, полікультурних, громадянських цінностей і спрямовується на формування фізично здорової дитини, морально й духовно розвиненої, соціально зрілої творчої особистості, громадянина України і світу.

Вища педагогічна школа покликана виховати особистість, яка могла б гарантувати створення атмосфери безпеки, конструктивного спілкування з ровесниками й дорослими. Це потребує технологій, що дають реальні результати в розв'язанні різнорівневих конфліктів у соціальній роботі, серед яких технологія медіаторства (медіації). У практиці соціальної педагогіки й соціальної роботи медіаторство сьогодні розглядається як інноваційний та перспективний метод роботи з міжособистісними і міжгруповими конфліктами.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив встановити, що проблемою медіації у соціальній роботі займалися (І. Ващенко, Н. Грішина, М. Поліщук), технологією навчання (В. Євдокимов, Є. Манушин, І. Прокопенко), інноваційним соціально-педагогічними технологіями (Н. Грішина, Н. Заверико).

Мета нашої статті – визначити сутність та основні характеристики поняття «технологія», «соціально-педагогічна технологія», «медіація», проаналізувати існуючі класифікації інноваційних соціально-педагогічних технологій.

Виклад основного матеріалу. Технологія (від грецького *techne* – мистецтво, майстерність, уміння та *logos* – слово, навчання) – це сукупність методів обробки, виготовлення, зміну стану, властивостей, форми сировини, матеріалу чи напівфабрикату, здійснюваних у процесі виробництва продукції. Щодо поняття - технологія навчання, то воно було введене для відокремлення соціальних технологій від промислових. Технологія навчання, за означенням ЮНЕСКО - це в загальному розумінні системний метод створення, застосування й визначення всього процесу навчання і засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодії, який ставить своїм завданням оптимізацію освіти [4, с. 331].

Технологія навчання розглядається сучасними педагогами, психологами та методистами (В. Євдокимов [3], І. Прокопенко [3], Є. Манушин [4]) як комплексна система форм, методів і засобів навчання з метою забезпечення керованості навчальним процесом та найоптимальнішого досягнення навчальних цілей.

В. Євдокимов, І. Прокопенко розуміють під педагогічною технологією упорядковані професійні дії суб'єктів педагогічного процесу, які при оптимальності ресурсів і зусиль усіх учасників педагогічної взаємодії сприяють реалізації свідомо визначеної освітньої мети та забезпечують можливість відтворення процесу на рівні, який відповідає рівню педагогічної майстерності [3].

Отже, ми вважаємо, що педагогічна технологія – це система дій, способів, засобів, етапів та умов педагогічної діяльності, що забезпечує належний рівень сформованості педагогічних умінь для успішної реалізації в майбутній професійній діяльності.

Соціально-педагогічна технологія об'єднує в собі якості соціальної та педагогічної технологій.

Ми погоджуємося з визначенням Н. Заверико, яка вважає, що соціально-педагогічна технологія - це спосіб взаємодії соціального педагога з клієнтом, що забезпечує процес надання послуг, соціально-педагогічної допомоги з метою досягнення якісних результатів [2, с. 513].

Серед інноваційних технологій виділяють соціальні-педагогічні технології, які визначають як специфічний соціальний інститут інновацій і соціально-педагогічної творчості, організації і самоорганізації різних видів соціальної діяльності і соціальної взаємодії, прогнозування і діагностики параметрів соціальних процесів. До них відносять загальні технології соціальної роботи і спеціальні (прикладні) технології соціальної роботи [5, с. 173].

На основі здійсненого вище аналізу понять «технології», «соціально-педагогічні технології» й підходів до їх класифікації, маємо підстави інтерпретувати медіацію як різновид інноваційної соціально-педагогічної технології. У нашому розумінні медіація є спеціальним типом інноваційної соціально-педагогічної технології, яка використовується для вирішення конкретних конфліктних ситуацій у соціальній роботі.

У соціальній педагогіці та соціальній роботі медіація розглядається як сукупність способів, методів, шляхів розв'язання міжособистісних і міжгрупових конфліктів.

На думку Н. Грішиної медіація – це допомога третьої сторони двом або більше особам у пошуках згоди в суперечливих або конфліктних ситуаціях [7].

М. Поліщук вважає, що медіація – це «альтернативний спосіб вирішення спорів, за умовами якого сторони на добровільних засадах беруть участь у переговорах і, за допомогою незалежної та кваліфікованої третьої сторони (медіатора), намагаються досягнути консенсусу та вирішити власний спір з урахуванням інтересів кожної з осіб» [6].

І. Ващенко розглядає медіацію як соціально-педагогічну технологію, яка полягає в оптимізації, за участі третьої сторони, процесу пошуку конфліктуючими сторонами рішення проблеми, щоб дозволило припинити конфлікт [1, с. 354].

Треба зазначити, що в усіх визначеннях поняття медіації підкреслюється участь третьої сторони (медіатора): це «технологія вирішення конфлікту за участю нейтральної третьої сторони».

Висновок. Підводячи підсумок вище викладеному, зауважимо, що соціально-педагогічна медіація як інноваційна технологія це досить нове явище у соціальній роботі і ще знаходиться в стадії розробки. Отже, доведено, що соціально-педагогічна медіація як інноваційна технологія відіграють чималу роль у покращенні якості безконфліктного спілкування, відповідального ставлення до власної поведінки, формування у майбутніх вчителів умінь розв'язання конфліктних ситуацій.

Список використаних джерел:

1. Ващенко І. В. Конфліктологія та теорія переговорів: навч. посіб. Київ: Знання, 2013. 407 с.
2. Заверико Н. В. Медіація як технологія розв'язання конфліктів серед підлітків: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Соціальна педагогіка: теорія та практика.* №2. 2012. С.28-33.
3. Євдокимов В. І. Прокопенко І. Ф. Педагогічна технологія: навч. посібник [для вчителів та студентів пед. спец. вузів]. Х.: Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди, 1995. 104 с.
4. Манушин Э. А. Развитие информационных технологий в образовании: аналитический доклад. М.: Институт ЮНЕСКО по информационным технологиям в образовании, 1997. 25 с.
5. Оцінювання та відбір педагогічних інновацій: теоретико-прикладний аспект: наук.-метод. посібник / [за ред. Л. Даниленко]. К.: Логос, 2001. 185 с.
6. Поліщук М. Я. Поняття медіації як альтернативного методу вирішення спорів. *Держава і право. Юридичні і політичні науки.* 2014. Вип. 65. С. 134-139.
7. Психология конфликта / Сост. и общая редакция Н.В. Гришиной. С-Пб.: Питер, 2016. 480 с.

Задоя І.А.

соціальний педагог

Куп'янської загальноосвітньої школи І-ІІІ ст. № 12

Куп'янської міської ради Харківської області

ПРОФІЛАКТИКА ІНТЕРНЕТ-ЗАЛЕЖНОСТІ ПІДЛІТКІВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Наслідки науково-технічної революції впливають на всі сфери життя суспільства, підпорядковуючи його новим вимогам. Одним із негативних соціальних явищ є швидке поширення інтернет-залежності серед молоді, що є досить проблемним для багатьох країн, у тому числі, і України. Так, згідно з результатами дослідження Українського інституту соціальних досліджень ім. О. Яременка за підтримки Представництва ЮНІСЕФ в Україні та Європейського моніторингового центру, що проведено в 2015 році серед 6674 учнів загальноосвітніх шкіл (3215 хлопців і 3459 дівчат) віком 15 - 17 років у 9,9% респондентів виявлено - сильна інтернет-залежність, а у 81% - помірна інтернет-залежність [1, с. 78].

Аналіз наукової літератури з проблеми профілактики інтернет-залежності показав, що досліджено такі її аспекти: специфіка соціалізації підлітків і спілкування в Інтернет-середовищі (Є. Белінська, Е. Блохіна, С. Бондаренко, І. Васильєва, А. Войскунский, Є. Горошко, А. Жічкіна, М. Іванова, С. Янгтаін та ін.); розвиток комп'ютерної тривожності (Г. Маркулідес, Д. Кемпбел, А. Боковікова); соціально-педагогічні та соціально-психологічні проблеми кіберсоціалізації (В. Плешаков); гендерні аспекти впливу Інтернету на особистість (Г. Вілдер, С. Фаренга); соціалізація людини у віртуальному просторі (Є. Кудашкіна, А. Тадаєва). Проте, шляхи та засоби профілактики інтернет-залежності підлітків у загальноосвітньому навчальному закладі залишаються недостатньо дослідженими.

Впровадження комп'ютерних технологій у всі сфери життя суспільства впливає і на особистісний розвиток сучасних підлітків. Потужний потік нової інформації, що переважно здобувають за допомогою використання інтернет-ресурсів, дуже впливає на виховний простір сучасних дітей та підлітків, істотно змінюється структура їхнього дозвілля. Разом з безсумнівним позитивним значенням комп'ютеризації слід відзначити і негативні наслідки цього процесу, що впливає на показники здоров'я підлітків.

Аналіз психолого-педагогічних досліджень дозволяє стверджувати, що виникнення інтернет-залежності у підлітків зумовлюють особистісні, соціально-психологічні та специфічні групи чинників, що можна розглядати на декількох рівнях: мікрорівень (особистісні характеристики – відображають індивідуальні особливості окремої людини), мезорівень (соціально-психологічні чинники – включають особливості соціального оточення, внутрішньосімейних стосунків та вплив стресових факторів) та макрорівень (властивості інтернет-середовища, що є однаковими для всіх, однак суб'єктивно сприймається кожною особистістю по різному, враховуючи вплив інших груп чинників). Серед психологічних механізмів виникнення інтернет-залежності, що зумовлені властивостями інтернет-середовища виділяють такі [2]: психологічного захисту (втеча, компенсація, витіснення, заміщення); соціально-психологічні (наслідування, зараження, навіювання, ідентифікація, ефекти ореолу, новизни).

К. Янг виокремлює чотири ознаки інтернет-залежності [3]:

- 1) нав'язливе бажання перевірити e-mail;
- 2) постійне чекання наступного виходу в інтернет;
- 3) скарги навколишніх на те, що людина проводить занадто багато часу в інтернет;
- 4) скарги навколишніх на те, що людина витрачає занадто багато грошей на інтернет.

Профілактика інтернет-залежності підлітків розглядається нами як процес впливу на особистість підлітка за допомогою специфічних засобів з метою актуалізації її внутрішніх ресурсів, відповідної зміни мотиваційно-ціннісної, емоційно-вольової, когнітивної сфер, що забезпечує конструктивне сприймання підлітком віртуальної реальності та запобіганню можливості розвитку інтернет-залежності.

Для здійснення профілактики розвитку інтернет-залежності серед підлітків у загальноосвітньому навчальному закладі нами був обраний метод проєктів, який сприяє формуванню навичок цілеспрямованості і дозволяє підліткам знаходити оптимальні шляхи досягнення сформульованих цілей за умов відповідного керівництва з боку педагога. Контроль і самоконтроль забезпечують ефективність освоєння необхідних знань. Зауважимо, що емоційна забарвленість процесу навчання сприяє створенню працездатних творчих підліткових колективів, об'єднаних єдиною метою, мотивованих на досягнення цієї мети в певних межах часу. Робота над проєктом забезпечує варіативність форм роботи, оформлення результатів згідно з отриманими висновками, а також підвищує ефективність набуття та засвоєння знань із проблеми інтернет-залежності, оскільки формулює і вирішує проблему, змушуючи учасників думати, розмірковувати, застосовувати власні знання з означеної проблеми, підвищує мотивацію до вивчення проблеми інтернет-залежності підлітків шляхом одержання задоволення від самого процесу роботи, її результатів та форми презентації.

Нами розроблено Проєкт «Повернись у реальність!», метою якого є розгляд інтернет-залежності як важливої проблеми сучасного суспільства та можливостей запобігання її поширення серед підлітків.

Етапами реалізації проєкту є такі: 1) організаційно-мотиваційний (створення творчої групи педагогів; розподіл учнів за групами; ознайомлення учнів з проєктом, його метою; розподіл між групами підлітків завдань, щодо проблеми проєкту; призначення куратора кожної групи підлітків з числа педагогів творчої групи); 2) практико-дієвий (виконання кожною групою учнів свого індивідуального завдання, яке передбачає проведення тестування на визначення рівня Інтернет-залежності та на знання учнів про навчальні можливості Інтернету різних вікових груп учнів школи, з'ясування причин та наслідків виникнення інтернет залежності у підлітків; обговорення отриманих результатів між групами та

куратором; захист проектних робіт); 3) оцінно-узагальнюючий (спільне з підлітками підведення підсумків проекту; презентація та поширення підсумкового завдання – створення інформаційного повідомлення щодо профілактики інтернет-залежності серед підлітків).

Отже, залучення підлітків до участі в реалізації проекту «Повернись у реальність!», дозволить підліткам самостійно дослідити причини та наслідки виникнення інтернет-залежності, що сприятиме формуванню у них стійкої і здоров'язберігаючої позиції щодо власної поведінки в інтернет-просторі; забезпечить становлення моральних орієнтирів для гармонійного всебічного розвитку школярів; сформує позитивне і небайдуже суспільне ставлення до проблем інтернет-залежності.

Список використаних джерел:

1. Балакірева О., Куріння, вживання алкоголю та наркотичних речовин серед підлітків, які навчаються. *ESPAD-2015*. Київ: Поліграфічний центр «Фоліант».
2. Каменська О. В. Психологічна характеристика різних типів інтернет- залежності. *Освіта регіону: політологія, психологія, комунікації*. К.: Університет «Україна», 2013. № 4. С. 285–290.
3. Мілютіна К. Л. Користування комп'ютером як задоволення базових потреб у підлітковому віці. *Психологічна газета*. № 8. С. 29-31.

Іванова А.В.

аспірант кафедри педагогіки та методики професійного навчання
Української інженерно-педагогічної академії

АКТУАЛЬНІСТЬ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ІНЖЕНЕРА-ПЕДАГОГА ТРАНСПОРТНОГО ПРОФІЛЮ У ВИРОБНИЧІЙ ПРАКТИЦІ

В умовах динамічності соціальних процесів, спрямованих на гуманізацію сучасного українського суспільства, відбувається становлення національної вищої школи, пріоритетною метою якої є інтеграція в європейський освітній простір, забезпечення готовності фахівців, зокрема інженерів-педагогів транспортної галузі, до професійного самовиявлення і самореалізації в швидкозмінному та динамічному житті у відповідності до вимог світового ринку праці. У зв'язку з застосуванням компетентнісного підходу до професійної підготовки, задекларованому в провідних нормативних документах (закони «Про вищу освіту», «Про професійно-технічну освіту»), що регламентують освітній процес, провідним завданням виступає формування фахової компетентності майбутнього фахівця. Сформована фахова компетентність майбутнього фахівця виступає основою його здатності в подальшому виконувати належним чином покладені на нього професійні функції.

Велике значення у професійній підготовці фахівця, зокрема технічної сфери діяльності, належить організації виробничої практики, що має потенціал щодо апробації сформованих у теоретичному навчанні базових професійних знань, виробленні і застосуванні професійних умінь майбутньої професійної діяльності, оскільки забезпечує умови, наближені до реальної практичної діяльності.

Проблема підготовки майбутніх фахівців транспортного профілю є предметом досліджень вітчизняних і зарубіжних науковців. Зокрема, дослідженими є: основні положення професійної діяльності інженера-педагога та його підготовки (О. Романовський, Н. Брюханова, А. Ашерев, О. Коваленко, С. Артюх та ін.); сучасні педагогічні технології у професійній підготовці майбутніх фахівців транспортного профілю (В. Кочина, С. Сисоєва та ін.); формування умінь самостійної роботи та їх роль у підготовці фахівців транспортного профілю (І. Бендера, В. Тюріна, Н. Голуб та ін.); застосування професійних знань майбутніми інженерами у виробничих умовах (М. Лазарев, Т.Лазарева та ін.). Проте, умови виробничої практики, основи її організації в сучасних умовах, використання потенціалу у формуванні

фахової компетентності майбутнього представника дуальної професійної групи (інженера-педагога) є малодослідженою.

Актуальність дослідження посилюється необхідністю подолання суперечностей: між потребою формування фахової компетентності у майбутніх інженерів-педагогів транспортного профілю та реальним станом її сформованості у студентів інженерно-педагогічних спеціальностей транспортної галузі; між необхідністю формування фахової компетентності у майбутніх інженерів-педагогів транспортного профілю та недостатньою розробленістю умов для проведення виробничої практики, які зможуть забезпечити виконання цього завдання; між необхідністю розроблення системи формування фахової компетентності майбутнього інженера-педагога транспортного профілю і невикористанням потенціалу виробничої практики у фаховій підготовці фахівця.

Отже, теоретичне обґрунтування, розроблення та експериментальна перевірка системи формування фахової компетентності майбутнього інженера-педагога транспортного профілю у процесі виробничої практики виступає актуальною проблемою, що потребує нагального і ґрунтовного дослідження.

Костіна В.В.

кандидат педагогічних наук, доцент,

докторант кафедри початкової дошкільної та професійної освіти

Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

ТЕНДЕНЦІЇ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ДО ПРОФІЛАКТИКИ ДЕЗАДАПТАЦІЇ УЧНІВ ЗА КОРДОНОМ

Вивчення та узагальнення змісту професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до профілактики дезадаптації учнів за кордоном дозволило виокремити суттєві тенденції у зазначеному напрямі, які є корисними для розробки відповідного науково-методичного забезпечення її реалізації в Україні. Так, аналіз змісту інформації, що розміщено на сайтах провідних закордонних університетів, які готують фахівців соціальної сфери до здійснення роботи з профілактики дезадаптації учнів показав, що згідно з їх навчальними планами: у Борнмутському університеті *Bournemouth University* (Велика Британія) професійна підготовка майбутніх фахівців спеціальності «Соціальна робота» освітніх рівнів «бакалавр» та «магістр» здійснюється протягом 1-3 курсів бакалаврату та 1 та 2 курсів магістратури у напрямі роботи: з дітьми та сім'ями; дітьми та сім'ями групи «ризик»; сімейна інтервенція; моделі методи та підходи в інтервенції соціальної роботи тощо [1]; в Університеті Роберта Гордона в Абердині *Robert Gordon University Aberdeen BA Residential Child Care* (Велика Британія) бакалаврська програма підготовки зі спеціальності «Інституційний догляд за дітьми» дає можливість студентам ознайомитися з такими навчальними модулями «Негаразди та стійкість» (передбачає ознайомлення майбутніх фахівців з різними негативними ситуаціями, що можуть статися у житті дітей та методами допомоги вироблення в них стійкості у подальшому житті); «Робота з уразливими групами» [8]; у Литовському університеті освітніх наук *Lithuanian University of Educational Sciences* (м. Вільнюс) у змісті бакалаврської програми спеціальності «Соціальна педагогіка» передбачено опанування таких навчальних дисциплін: «Робота з сім'єю та суспільством», «Превентивна педагогіка» тощо [4]; в університеті Миколаса Ромеріса *Mykolas Romeris University* (м. Вільнюс) до змісту бакалаврської програми зі спеціальності «Соціальна педагогіка і основи юриспруденції» включено дисципліну «Педагогіка делінквентності та ін.» [6]; у Центрі досліджень Радвіла Йонаса Кедайняй Кауно Колегії *Kedainiai Jonusas Radvila Study Centre of Kauno kolegija* (Литва) університету прикладних наук зміст бакалаврської програми спеціальності «Соціальна педагогіка» передбачає опанування таких дисциплін: «Дитяче благополуччя»; «Превентивні дії»; «Соціоосвітня робота з групами ризику»; «Соціалізація делінквентної особистості» [3]; у Чамплейн Колледжі Сент-Ламберт у

Квебеку *Champlain College Saint-Lambert* (Канада) пропонується спеціальна програма підготовки фахівців до роботи з людьми, що мають труднощі з соціальною інтеграцією або адаптацією (соціально-конфліктна молодь, особи з поведінковими труднощами, з фізичними або психічними проблемами тощо), під час опанування якої студенти вивчають такі цікаві для нашого дослідження дисципліни підготовки: «Молодь і дезадаптація» (45 год.); «Реінтеграція та соціальна інтеграція» (45 год.) [2]; у Німеччині, університет Касселя *Universität Kassel*, на факультеті «Соціальної педагогіки дитячого та підліткового віку» пропонується дисципліна: «Етика педагогів», в якій представлено підготовку до соціальних та педагогічних способів роботи з «важкими» дітьми та молоддю [11]; у Міському коледжі Нью-Йорка *The City College of New York* пропонує такі дисципліни для соціальних працівників та викладачів (2 курсу), що забезпечують їхню підготовку до профілактики дезадаптації учнів: «Неповноцінний індивід»; «Дитина, підліток, дорослий»; «Нормальний режим самовираження»; «Ненормальні події діяльності»; «Методи профілактики»; «Функції соціальних служб»; «Поводження з правопорушеннями»; «Освіта в спеціальних закладах» [10]; у Північно-східному університеті штату Іллінойс *Northeastern Illinois University* до змісту підготовки фахівців введено дисципліну «Дитяча адвокація» *Child Advocacy Studies* (CAST), що дозволяє ознайомитися з особливостями психосоціальної адвокації за дітьми та підлітками з недосконалим розвитком, з проблемами суспільної охорони здоров'я, з якими стикаються діти та підлітки з особливим наголосом на стратегії профілактики і втручання, які використовуються фахівцями з психічного здоров'я і соціального обслуговування громади і суспільства, а також з тим, як розробляються, використовуються і оцінюються стратегії профілактики / втручання [7]; у школі освіти Лойольського університету Чикаго, *Loyola University Chicago, School of Education* за спеціальністю «Спеціаліст з освіти в школі психології» готують радників школи (радник з керівництва), що за змістом роботи є близьким до діяльності соціальних педагогів у Європі, а готують їх під час завершення програми MED / EDS в Шкільній психології; під час навчання студенти опановують такі фахові дисципліни, що дозволяють надати комплексну підготовку до профілактики дезадаптації учнів: «Превенція, оцінка та втручання»: «Оцінка учнів шкільного віку та дорослих»; «Превенція, оцінка та втручання: раннє дитинство»; «Превенція, оцінка та втручання: Поведінка»; «Превенція, оцінка та втручання: соціально-емоційна»; «Превенція, оцінка та втручання: розвинені навички» та ін. [5].

Міністерством охорони здоров'я, освіти та добробуту США, Управління освіти *US Department of Health, Education, and Welfare, Office of Education (ED)* у Бюлетні № 11 опубліковано звіт за результатами досліджень щодо підготовки вчителів дітей, які соціально та емоційно дезадаптовані: «Кваліфікація та підготовка викладачів виняткових дітей», що наводить перелік компетенцій, яких мають набути вчителі дезадаптованих дітей для успішної роботи [12]. Дослідниками визначено 88 компетенцій, з яких як «Надважливі» виокремлено такі [12, с. 21]: знання або розуміння методів, що адаптуються до ситуацій в класі для зняття напруженості і заохочення доброго психічного здоров'я; переваги надання досвіду, в якому учні можуть бути успішними; переваги гнучкості шкільних програм і графіків для індивідуального коригування та розвитку; здатність розрізняти неадекватність і розумову відсталість; консультація дезадаптованих учнів щодо їх особистого ставлення до навчання і т.ін.; здатність до розробки орієнтованої на учня, а не предметної навчальної програми, заснованої на індивідуальних інтересах, здібностях і потребах; знання або розуміння основних фізичних і психологічних потреб людини; здатність сприяти соціальній відповідальності дезадаптованих учнів шляхом заохочення до здорової соціальної участі та відносин; розвивати самостійний і особистісно-важливий соціальний контроль в учня; здатність проконсультувати дезадаптованих учнів щодо їхніх соціальних проблем; здатність робити інтерпретації з записів особистих справ («кейсів») і історій; здатність встановлювати і підтримувати добрі робочі відносини з іншими професійними працівниками, такими як соціальні працівники та психологічний персонал; знання або розуміння вкладу, який можна було б внести для позитивного розвитку особистості в атмосфері неформального

спілкування, в якій би учні відображали свої інтереси за допомогою виготовлення поробок і спілкування з домашніми тваринами; здатність використовувати інтерпретовані результати тестів розумової здібності учнів та ін.

На сайті міністерства освіти Канади у розділі провінції Квебек *Ministry of Education and Higher Education of Quebec*, надано вказівки зі впровадження організації освітнього процесу для учнів у групі ризику, з обмеженими можливостями, соціальною дезадаптацією або труднощами у навчанні, що можуть бути корисними під час практичної підготовки майбутніх фахівців до роботи в означеному напрямі [9]

Отже, аналіз змісту сайтів закордонних вищих навчальних закладів, що здійснюють підготовку фахівців соціальної сфери дозволив визначити, що підготовка до роботи з профілактики дезадаптації дітей та молоді є одним із провідних напрямів їхньої сучасної професійної освіти за кордоном, який забезпечує оволодіння основами превентивної діяльності в різних соціальних інституціях та розвиток компетентностей для ефективного здійснення означеного виду діяльності, що є корисним для розробки змісту відповідної підготовки майбутніх фахівців на Україні.

Список використаних джерел:

1. Bournemouth University // URL: <https://www1.bournemouth.ac.uk/study/courses/ba-hons-social-work>; <https://www1.bournemouth.ac.uk/study/courses/ma-social-work>. (Дата звернення 16.10.2017).
2. Champlain College Saint-Lambert // URL: <http://champlainconted.com/programs/aec/special-care-counselling/>. (Дата звернення 16.10.2017).
3. Kedainiai Jonusas Radvila Study Centre of Kauno kolegija // URL: <http://hsc.kaunokolegija.lt/wp-content/uploads/2014/01/Study-Plan-SP.pdf>. (Дата звернення 16.10.2017).
4. Lithuanian University of Educational Sciences // URL: https://leu.lt/download/46243/2017_ba_social%20pedagogy.pdf. (Дата звернення 16.10.2017).
5. Loyola University Chicago, School of Education // URL: <https://www.luc.edu/education/eds-specialist/school-psychology/curriculum/>. (Дата звернення 16.10.2017).
6. Mykolas Romeris University // URL: http://www.mruni.eu/en/prospective_students/degree_programmes/social-pedagogy-and-law-u/. (Дата звернення 16.10.2017).
7. Northeastern Illinois University // <http://catalog.neiu.edu/courses/cast/>. (Дата звернення 16.10.2017).
8. Robert Gordon University Aberdeen BA Residential Child Care // URL: <http://www.rgu.ac.uk/social-work-and-social-sciences/study-options/online-and-distance-learning/ba-residential-child-care>. (Дата звернення 16.10.2017).
9. Site of the Ministry of Education and Higher Education of Quebec, (Canada), URL: http://www.education.gouv.qc.ca/fileadmin/site_web/documents/dpse/adaptation_serv_compl/19-7065-A.pdf. (Дата звернення 16.10.2017).
10. The City College of New York // URL: <https://books.google.com/books?id=I5hZAAAAAYAAJ&pg=PA221&lpg=PA221&dq=college+courses+on+prevention+of+maladjustment&source=bl&ots=MpJ6dgSuBH&sig=c3AGBV4JvnU1HCwg8alsDAaUhMs&hl=en&sa=X&ved=0ahUKEwjioJnY86fXAhVD2GMKHdf-BHk4ChDoAQgmMAA#v=onepage&q=college%20courses%20on%20prevention%20of%20maladjustment&f=false>. (Дата звернення 16.10.2017).
11. Universität Kassel // URL: <https://www.uni-kassel.de/fb01/institute/sozialwesen/fachgebiete/sozialpaedagogik-des-kindes-und-jugendalters/startseite.html>. (Дата звернення 16.10.2017).
12. US Department of Health, Education, and Welfare, Office of Education (ED) // URL: <https://eric.ed.gov/?id=ED543797> ((ISBN: N/A; ISSN: N/A). (Дата звернення 16.10.2017).

Леванда Ю.А.

менеджер соціальних проєктів

Харківського обласного благодійного фонду «Соціальна служба допомоги»

БЛАГОДІЙНІ БАЛИ ХАРКІВСЬКОГО ОБЛАСНОГО БЛАГОДІЙНОГО ФОНДУ «СОЦІАЛЬНА СЛУЖБА ДОПОМОГИ»

Економіко-політичні проблеми в Україні наприкінці ХХ століття загострили всі існуючі соціальні проблеми. Державні служби того часу мали дуже обмежені фінансові можливості, а також певні організаційні проблеми, проблеми комунікації і процедур співпраці між собою.

Таке становище було певним викликом громадянському суспільству, яке також знаходилося на досить низькому рівні розвитку та усвідомлення своїх можливостей. Це активізувало відродження благодійних та громадських фондів для допомоги незахищеним верствам населення, що у цей час вважалося інновацією у вирішенні соціальних проблем.

У 1996 році було створено Харківський обласний благодійний фонд «Соціальна служба допомоги» (ХОБФ), на меті якого було надання благодійної допомоги і підтримки малозабезпеченим і соціально незахищеним верствам населення м.Харкова та Харківської області.

ХОБФ входить в «Єдину соціальну мережу» міста Харкова, а також є членом «Українського форуму благодійників», членом Всеукраїнської громадської організації «Ліга сприяння паліативної та хоспісної допомоги», багато років був виконавчим партнером УВКБ ООН, партнером проекту «Правовий та соціальний захист дітей шукачів притулку та дітей-біженців в Україні, Білорусії і Молдові».

Щорічно ХОБФ приймає участь у Національному рейтингу благодійників, першому національному рейтингу, який складений на основі документально підтверджених фінансових показників, витрачених в секторі благодійництва, в номінації «Підтримка сфери соціального захисту» в категорії організацій з бюджетами вище 10 млн. гривень, який проводиться Українським форумом благодійників та займає лідируючі позиції у цьому секторі.

Уже понад 20 років ХОБФ успішно працює за такими напрямками громадської та благодійної діяльності: діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, родини з дітьми у складних життєвих обставинах, молодь, люди похилого віку, допомога біженцям, мігрантам, вимушеним переселенцям.

Програми ХОБФ існують на благодійні кошти, завдяки підтримці наших зарубіжних партнерів, донорів, спонсорів і просто небайдужих людей.

Основним джерелом фінансування ХОБФ є отримання грантової підтримки від закордонних організацій але наш фонд намагається активно розвиватися у напрямку диверсифікації ресурсів, знаходити та використовувати нові інструменти фандрейзингу.

Інновацією у подоланні кризи сімей, які опинилися в складних життєвих обставинах, стала організація і проведення ХОБФ благодійних балів у м. Харкові. Ця інноваційна діяльність ХОБФ спрямована на розвиток бальної та благодійної культури за участю молоді.

Організація балів, як інструменту фандрейзингу, своїми витоками йде до початку другої половини ХІХ століття. Саме тоді великої популярності в суспільстві набули «Публічні бали» на користь нужденних. «Публічними» маскарадами, концертами та балами вважалися свята, що вимагали плати за вхід або спеціального дозволу поліції. Проведення подібних свят була своєрідним світським обов'язком для людей з вищого світу, а участь у благодійних заходах вважалася моральним обов'язком.

У сучасних умовах бальна культура в Україні знов набуває популярності. Проведення благодійних балів вважається одним з найкрасивіших елементів сучасного фандрейзингу для багатьох громадських організацій, фондів і меценатів.

Використання балу, як інструменту для залучення додаткових коштів на благодійність потребує акумулювання всіх наявних ресурсів організації (не тільки фінансових, а і людських), пошук та залучення багатьох партнерів, кропіткої попередньої підготовки та злагодженої командної роботи.

На першому етапі підготовки до проведення благодійного балу необхідно разом з керівництвом фонду і меценатами прийняти мету щодо цільового використання благодійних коштів. Найбільш поширеною помилкою на цьому етапі є завищені очікування та неточний розрахунок стосовно витратної частини та загальних зборів. Це пояснюється складністю вирахування і передбачення кінцевої суми залучених коштів, необґрунтованістю визначених цілей, і як результат – не виконанням зобов'язань перед потенційними отримувачами допомоги. Для попередження цих проблем необхідно створити умови для дофінансування вже існуючих програм, проектів, що дозволить надати допомогу більшій кількості сімей.

Рекомендуємо складні випадки, які потребують негайного вирішення та конкретної суми для вирішення проблеми, залишити для більш прогнозованих акцій або як мету для наступних балів, що надасть змогу прогнозувати обсяг ресурсів що будуть витрачені на організацію та зібрані у якості пожертв.

Систематизація досвіду організації та проведення балів, аналіз умов отримання фінансової підтримки, вивчення ефекту використання коштів дозволить більш цікаво організувати підготовку і проведення благодійних балів. Досвід проведення балу Харківського обласного благодійного «Соціальна служба допомоги» представлено на сайті <http://www.ufb.org.ua/>

Левко М.І.

здобувач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

ВИВЧЕННЯ ЯКОСТЕЙ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ КУРСАНТІВ ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ ЗАКЛАДІВ – ОСНОВА ЯКІСНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

Реформування вищої освіти в Україні виставляє відповідні вимоги до якості підготовки майбутнього фахівця. У вищих військових закладах України важливе місце серед якісних вимог до їхніх випускників займає рівень сформованості політичної культури майбутніх офіцерів. Це зумовлено складними завданнями розбудови громадянського суспільства в Україні, низьким рівнем сформованості інтегративних якостей політичної культури як серед офіцерського складу військових підрозділів, так і, зокрема, учасників бойових дій у сучасному російсько-українському протистоянні.

На нашу думку, *політична культура* особистості в контексті культурологічно-синергетичної парадигми [3] характеризується мірою і є результатом сформованості суспільно значущих політичних якостей, генетично заданих і соціально набутих у процесі функціонування механізму внутрішньої ціннісно-сміслової регуляції політичної діяльності та включення у систему відповідних зовнішніх політичних відносин упродовж життєдіяльності та самореалізації особи. У політичній культурі, як і в інших культурах людини, виокремлюють різні структурні елементи, властиві саме цій культурі, а не іншій.

Серед суспільно значущих політичних якостей виділяємо такі інтегративні якості політичної культури особи (табл. 2). Для визначення наведених якостей використано експрес-методику дослідження якостей політичної культури особистості, побудовану на основі технологічного підходу «Кваліметричний профіль» (автори В. Костів, М. Левко). В основу цієї технології покладено розробки в сфері стратегічного менеджменту і кваліметрії, виконані Г. Дмитренком [2].

Розроблені опитувальники дають змогу визначати співгармонійність виділених якостей на рівні трьох підсистем: моделі політичної поведінки особистості; політичних відносин; політичних якостей; спрямованості політичної діяльності, а також загальний коефіцієнт співгармонійності інтегративних якостей цілісної політичної культури курсантів.

У табл. 1 показано ознаки, критерії (вагу та оцінку) рівня сформованості політичних відносин у такому симптомокомплексі, як політична ідентичність, а в табл. 2 – опитувальник для оцінки інтегративних політичних якостей курсантів.

На основі проведеного дослідження стверджуємо, що в сучасному світі політична культура характеризується комбінацією чотирьох типів спрямованості політичної діяльності конкретної особи – патріархальної, підданської, партисипативної та активної, професійно зорієнтованої [1]. У кожної особи виявляється домінування (40% і більше), яскраве вираження (30–39%), середнє вираження (20 – 29%) і менше 19% – слабе вираження окремого виду спрямованості. Для визначення результативності цих видів спрямованості в

курсантів вищих військових закладів нами також розроблена методика виявлення рівня *спрямованості політичної культури особистості* (автори В. Костів, М. Левко). Тест містить 92 твердження: по 20 питань для чотирьох видів спрямованості та 12 питань – шкала правдивості. Результати обстежень рівня сформованості політичної спрямованості курсантів Академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного (м. Львів) засвідчують в основному про переважання підданського та партисипативного видів політичної спрямованості курсантів.

Таким чином, універсальною методикою для експрес-діагностики рівня сформованості інтегративних якостей політичної культури майбутніх офіцерів є використання системи тестових опитувань, побудованих на основі технологічного підходу «Кваліметричний профіль». Фіксування динаміки цих показників, наприклад, за декілька років дає змогу зробити відповідні висновки для коректування політичної поведінки майбутніх офіцерів.

Таблиця 1

Критерії політичних якостей особистості (вага, оцінка)

№	Фактор	Критерії фактору політичної ідентичності	Значущість
1	Прояв політичної ідентичності Вага 0.05	1. Завжди проявляє політичну ідентичність, ототожнює себе з українським народом	1.0
		2. Більшою мірою проявляє політичну ідентичність, ототожнює себе з українським народом	0.6
		3. Політичну ідентичність виявляє ситуативно, від випадку до випадку	0.4
		4. Рідко виявляє політичну ідентичність	0.2
		5. Ніколи не виявляє політичної ідентичності	0.0
2	Прояв суверенності Вага 0.05	1. Завжди проявляє принципи національної суверенності, незалежності, самобутності	1.0
		2. Більшою мірою проявляє принципи національної суверенності, незалежності, самобутності	0.6
		3. Принципи національної суверенності, незалежності, самобутності проявляє ситуативно	0.4
		4. Рідко проявляє принципи національної суверенності, незалежності, самобутності	0.2
		5. Ніколи не проявляє принципів національної суверенності, незалежності, самобутності	0.0
3	Прояв націонал-патріотизму Вага 0.05	1. Завжди визнає цінності нації, національної культури, відстоює, захищає інтереси громадян, держави	1.0
		2. Більшою мірою визнає цінності нації, національної культури, відстоює, захищає інтереси громадян, держави	0.6
		3. Визнання цінностей нації, національної культури, захист інтересів громадян, держави проявляє ситуативно	0.4
		4. Рідко визнає цінності нації, національної культури, відстоює, захищає інтереси громадян, держави	0.2
		5. Ніколи не визнає цінності нації, національної культури, відстоює, захищає інтереси громадян, держави	0.0
4	Прояв національної ідейності, вірності ідеї національного державотворення Вага 0.05	1. Завжди усвідомлює належність себе до української національної спільноти; відстоює ідеї національного державотворення	1.0
		2. Більшою мірою усвідомлює належність себе до української національної спільноти; відстоює ідеї національного державотворення	0.6

№	Фактор	Критерії фактору політичної ідентичності	Значу- щість
		3. Ідеї націодержавотворення відстоює ситуативно	0.4
		4. Рідко відстоює ідеї національного державотворення	0.2
		5. Ніколи не відстоює ідеї національного державотворення	0.0
5	Прояв політичної цілеспрямованості Вага 0.05	1. Завжди здатний бути спрямованим на досягнення суспільно-значущої політичної мети	1.0
		2. Більшою мірою здатний бути спрямованим на досягнення суспільно-значущої політичної мети	0.6
		3. Спрямованість на досягнення суспільно-значущої політичної мети проявляє ситуативно	0.4
		4. Рідко проявляє спрямованість на досягнення суспільно-значущої політичної мети	0.2
		5. Ніколи не проявляє спрямованості на досягнення суспільно-значущої політичної мети	0.0
8	Прояв національної одномовності Вага 0.05	1. Завжди автоматично користується державною мовою	1.0
		2. Здебільшого проявляє національну одномовність	0.6
		3. Національну одномовність проявляє ситуативно	0.4
		4. Рідко проявляє національну одномовність	0.2
		5. Ніколи не проявляє національної одномовності	0.0

Таблиця 2

ОЦІНКА ІНТЕГРАТИВНИХ ПОЛІТИЧНИХ ЯКОСТЕЙ КУРСАНТІВ

№ пп	Прояви якостей	Якість проявляється завжди (1,0)	Більшою мірою часто проявляється (0,6)	Якість проявляється ситуативно (0,4)	Якість слабо проявляється (0,2)	Виступає в протилежному значенні (0,0)
1.1	Політична компетентність					
1.2	Політична поінформованість					
1.3	Політична соціалізованість					
1.4	Відкритість, свободолюбивість					
1.5	Демократичність					
1.6	Лібералізм					
2.1	Політична ідентичність					
2.2	Суверенність					
2.3	Націонал-патріотизм					
2.4	Національна ідейність, вірність ідеї національного державотворення					
2.5	Політична цілеспрямованість					
2.6	Національна одномовність					
3.1	Політична відповідальність					
3.2	Політична ініціативність					
3.3	Політична обов'язковість					
3.4	Політична мужність					
3.5	Політичне лідерство					

№ пп	Прояви якостей	Якість проявляється завжди (1,0)	Більшою мірою часто проявляється (0,6)	Якість проявляється ситуативно (0,4)	Якість слабо проявляється (0,2)	Виступає в протилежному значенні (0,0)
3.6	Політична консолідованість					
4.1	Політична позиційність					
4.2	Політичний плюралізм					
4.3	Політична гнучкість					
4.4	Політична толерантність					
4.5	Політична амбівалентність					
4.6	Політична жертовність, самозречення, конформізм					

Список використаних джерел:

1. Almond G., Verba S. The civil culture. Princeton: Princeton University Press, 1963. P. 17–22.
2. Дмитренко Д. Стратегічний менеджмент: цільове управління освітою на основі кваліметричного підходу. К., 1996. 140 с.
3. Костів В. Формування громадянської культури особистості (системно-синергетичний підхід): монографія. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2016. 472 с.

Макар Л.М.

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної педагогіки

Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

РОБОТА СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З ФОРМУВАННЯ ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ ПІДЛІТКІВ У ПТНЗ

Професійно-технічна освіта є важливим напрямом, який забезпечує формування особистості спеціаліста, здатного самостійно вирішувати професійні задачі, усвідомлювати особистісну й суспільну значимість професійної (виробничої) діяльності, нести відповідальність за її результати; сприяє соціальній стабільності й розвитку суспільства.

Формування духовних цінностей — це спеціально організована діяльність соціального педагога, що реалізується через взаємозв'язок конкретних засобів і методів, націлена на духовний розвиток особистості, становлення її духовних цінностей.

У підлітковий період здійснюється перехід від свідомості до самосвідомості. Тому й виникає задача такої цілісної організації освітнього процесу, яка б створювала умови для наповнення внутрішнього світу молоді ціннісним змістом. Особлива роль в її вирішенні належить духовно-моральному вихованню, спрямованому на формування емоційно-мотиваційної сфери особистості.

Робота соціального педагога з формування духовних цінностей підлітків у ПТНЗ повинна базуватися на:

- аксіологічних принципах, що відображають національні та загальнолюдські цінності духовного життя суспільства;
- важливіших положеннях антропології й культурології про цільність й ієрархічність людської душі, про виховання людини через засвоєння вітчизняної та світової культури.

У науковій літературі представлений підхід, відповідно до якого «цінність» означає

таке ставлення до природи, людської діяльності та її результатів, яке фіксується на рівні свідомості та в цій формі характерне для культури досить широких історичних періодів [4, с. 202].

В українському педагогічному словнику, духовність визначається як «індивідуальна вираженість у системі мотивів особистості двох фундаментальних потреб: індивідуальної потреби пізнання й соціальної потреби жити», «діяти для інших» [3, с. 49].

На думку професора І.Д. Беха, духовно-моральні цінності виступають адекватним індикатором розвинутої особистості, за допомогою яких вона визначається. Більш того, особистість володіє цими цінностями, як особистими якостями. При цьому важливо, щоб рівень володіння ними був таким, щоб міг допомогти використанню їх у реальній життєдіяльності [2].

М. Боришевський виділяє такі групи духовних цінностей: моральні (доброта, справедливість, толерантність, щирість, взаємодопомога, власна гідність, відповідальність, принциповість та непримиренне ставлення до протилежних явищ дійсності); професійні, або діяльнісні (усвідомлення учнем своїх обов'язків щодо активного і творчого навчання у ПТНЗ як одна з найвищих моральних і патріотичних цінностей), що є своєрідною квінтесенцією таких цінностей, як шанобливе ставлення до національно-історичних традицій і звичаїв українського народу, традицій свого навчального закладу; повага до ритуалів і символів ПТНЗ; творче ставлення до обов'язків учнів; прагнення постійно вдосконалювати свої професійні знання, навички та вміння; світоглядні (національна ідея, ідеали та цінності українців тощо); інтелектуальні (здатність мислити критично й самокритично, спроможність плекати об'єктивні оцінки, погляди на різні явища, на саму людину, сенс її життя – як запорука здатності до самостійного вибору); естетичні (розвиненість естетичних смаків, відчуття прекрасного, вміння відрізнити справжню красу від імітацій, вульгарності); екологічні (глибоке усвідомлення неоціненого значення навколишнього природного середовища у життєдіяльності будь-якої людини й суспільства в цілому, бережливе ставлення до природи тощо); валеологічні (відповідальне ставлення до свого фізичного і психічного здоров'я, здатність до фізичного і духовного самовдосконалення) [1].

Реалізація змісту і завдань морального, правового, трудового, естетичного, національно-патріотичного, превентивного та виховного напрямів передбачає врахування специфіки майбутньої професійної діяльності робітників, необхідних для цього людських і професійних якостей. У зв'язку з цим соціальний педагог ПТНЗ повинен здійснювати корекцію всіх виховних впливів на кожного учня й на учнівський колектив в цілому як у навчальному закладі, так і з боку різноманітного соціального середовища.

Соціалізація як один із основоположних соціальних процесів, що забезпечує успішне існування людини в середині суспільства — це «процес залучення індивіда до системи суспільних відносин, формування його соціального досвіду, становлення і розвитку як цілісної особистості» [3, с. 314].

Процес професійної соціалізації активізується в юнацькому віці, періоді професійного самовизначення, ідентифікації, адаптації. Саме в цей період відбувається також поглиблення професійних норм, правил, цінностей, прийняття і закріплення соціальної ролі представника певної професії.

У більшості визначень соціалізації особистості позначена присутність інститутів соціалізаційного процесу. Різниця лише у співвідношенні зовнішніх впливів й впливів, які додаються до усвідомленого або інтуїтивного вибору життєвих цінностей самим індивідом — підлітком.

Велике і складне завдання, що стоїть у центрі уваги суспільства, батьків та педагогів — формування духовного світу молоді, духовності як провідної якості особистості.

Професійно-технічний навчальний заклад є тим середовищем, в якому учні набувають спеціальні знання, навички та вміння, отримують перший досвід соціально-професійних відносин, усвідомлюють головні професійні цінності.

У сфері розумової діяльності — як шлях від сприйняття інформації про навколишнє

до глибокого усвідомлення її сутності; у сфері естетичної діяльності — у напрямі досягнення краси та вироблення потреби створювати прекрасне до оволодіння способами творіння прекрасних учинків, дій, речей передусім реалізується духовний розвиток особистості.

Формування в учнів розумного ставлення до цінностей — одне з найважливіших завдань сучасної освіти. Реалізації необхідного комплексу морально-духовних цінностей у навчально-виховному процесі буде сприяти науково обґрунтована їх систематизація. Формування духовних цінностей буде здійснюватися ефективніше, якщо одержані учнями знання систематично використовуються в їх практичній діяльності.

Сьогодні виникає така ситуація, що соціальний педагог у сучасному ПТНЗ повинен виконувати великий обсяг виховної роботи за короткий відрізок часу. У цьому і проявляється необхідність ефективності цілісного процесу виховання. Необхідно допомогти молодій людині збагнути свою глибинну сутність, виявити свою духовну основу, сформувані свій національний характер.

Список використаних джерел:

1. Афанасьєв А., Іщук Н. Проблема формування ідеалів патріотичного виховання та ціннісних орієнтацій на сучасному етапі. *Рідна школа*, 2009. № 12. С. 19–21.
2. Бех І. Д. Виховання особистості: У 2кн. Кн.2: Особистісно-орієнтований підхід: науково-практичні засади. К.: Либідь, 2003. 344 с.
3. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. К., 1997. 378 с.
4. Здравомыслов А. Г. Потребности. Интересы. Ценности. М.: Политиздат, 1986. С. 202-204.
5. *Педагогіка і психологія професійної освіти. Науково-методичний журнал*. Львів, 2006. № 1. 213 с.

Митцева О.С.

старший викладач кафедри філософії
Харківського національного університету радіоелектроніки

ФОРМУВАННЯ ВЕРБАЛЬНОГО ІМІДЖУ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Сучасні процеси реформування економіки, входження України в європейське освітнє середовище супроводжується динамічними змінами у системі виробничих відносин, культури, освіти. Сьогодні виробництву потрібен фахівець, який повинен глибоко усвідомлювати своє місце в перебудовних процесах, ґрунтовно володіти теоретичними знаннями, професійними вміннями і навичками, готовий до діяльності в складних умовах конкуренції.

Сучасні тенденції вимагають від фахівця виконання не тільки професійних функцій, а і становлення його як суб'єкта професійної діяльності, який несе відповідальність за результати своєї діяльності, усвідомлює цілі, здатний самостійно приймати рішення, прагне до саморозвитку та самовдосконалення.

Сучасна професійна підготовка фахівця – це складна психолого-педагогічна система зі специфічним змістом, наявністю структурних елементів, формами відносин, особливостями навчального процесу, специфічними професійними для даного фаху знаннями, вміннями та навичками.

Особливу роль у гармонійному розвитку студента, як майбутнього професіонала та особистості відіграє гідний вербальний імідж.

Проте наразі існує проблема – не всі студенти технічного університету мають потрібний рівень комунікативних навичок. Наприклад, при захисті бакалаврських та магістерських дипломів, проектів та наукових робіт багато студентів не показують високий результат саме через погано розвинуті складові вербального іміджу. Тобто, не всі студенти

навіть старших курсів готові до публічних виступів та представлення результатів своєї роботи.

Треба відзначити, що тенденції нашого суспільства такі, що необхідно вміти гарно презентувати себе, свої ідеї, роботу, свою професійну команду. Необхідно довести, що твій проект найкращий, у буквальному сенсі вміти його захистити. А для цього необхідно мати високий рівень комунікативної компетентності.

Проблемою формування вербального іміджу займалися як зарубіжні так і вітчизняні вчені, зокрема, А.С. Ковальчук, О.Ю. Панасюк, Г.Г. Почепцов, В.М. Шепель та ін. В їх дослідженнях наведені основні засоби формування вербального іміджу.

Слід зазначити, що в поняття «вербальний імідж» входять слова, які людина написала і промовила, а також такі показники як темп, інтонація, паузи в мовленні, гучність, змістові наголоси, які теж мають вплив на формування вербального іміджу. Складниками іміджу є лексичний запас, вимова, інтонація, грамотність і логічна будова фраз та структурних частин промови, змістова наповненість, говір людини. Вербальний імідж – це і вміння спілкуватись з людьми, і вміння їх слухати.

Передача інформації може здійснюватись вербальним шляхом у вигляді монологу чи діалогу. Діалогічна вербальна комунікація є більш ефективною, ніж монологічна, оскільки в ході діалогу в процес спілкування включається аспект відносин людей між собою, а сама інформація уточнюється, доповнюється, нарощується.

Вербальне спілкування є ефективним лише тоді, коли партнери володіють практичними навичками передачі і сприйняття інформації.

Головним ціннісним орієнтиром студента при створенні вербального іміджу повинна стати оптимальна для різних життєвих ситуацій мовленнєва поведінка, при якій він проявляє себе не тільки компетентним та ерудованим, але і гнучко оперує своїми знаннями, домагаючись заданої цілі.

При комунікації важливо звернути увагу на такі техніки формування вербального іміджу:

- позитивніше з людьми розмовляти, а не говорити;
- необхідно враховувати особисті інтереси співбесідників;
- не забувати при розмові з співбесідником ініціювати посмішку.

Було проведено опитування серед студентів 1-3 курсів Харківського національного університету радіоелектроніки на тему вербального іміджу. За результатами можна зробити висновки, що більшість студентів відчуває страх перед виступами та складність у контролі свого голосу і застосуванні мовних засобів. Лише невеликий відсоток студентів проходив додаткове навчання, проте потребу у покращенні навичок ораторської майстерності відчуває більшість.

З огляду на проведені дослідження та вимоги, які висуває перед фахівцями сучасне суспільство, було запропоновано цикл тренінгів-семінарів з метою розвитку вербального іміджу студентів.

До циклу тренінгів-семінарів було запропоновано внести наступні тематичні блоки: навички презентації та самопрезентації, стратегії ефективних комунікацій, ораторська майстерність, робота в команді.

Навички презентації та самопрезентації. Студентам, як майбутнім фахівцям необхідно вміти грамотно представляти себе, свою професійну команду та результати своєї роботи.

Ораторська майстерність. Для того, щоб доводити думку та захищати свої професійні ідеї та проекти, необхідно вміти говорити впевнено, структуровано, аргументовано, застосовуючи різноманітні мовні засоби.

Робота в команді. Фахівці мають вміти грамотно формулювати свої думки, для того щоб правильно розуміти один одного, а також розуміти позиції інших та толерантно до них ставитися. Навички роботи в команді допоможуть не конфліктувати, а спільними зусиллями досягнути більшого результату.

Отже, запропонований цикл тренінгів-семінарів має допомогти студентам технічного університету стати більш конкурентоспроможними шляхом формування сучасного вербального іміджу.

Дані методики в рамках циклу було апробовано на органі студентського самоврядування Студентському сенаті ХНУРЕ. Зворотній зв'язок показав, що студенти задоволені результатами та мають потребу у подальшому вдосконаленні власного вербального іміджу.

Отже, вербальний імідж студента, який формується в процесі навчання у технічному університеті, відкриває значні можливості не тільки для подальшого кар'єрного росту, а також сприяє успіхам в усіх сферах життя.

Мусхаріна Ю.Ю.

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри медико-біологічних основ охорони життя та цивільного захисту,
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМИ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Актуальність дослідження даної проблеми пов'язана з погіршенням стану здоров'я студентів ВНЗ; недостатністю у викладачів вищої школи чітких орієнтирів і реальних можливостей для повномасштабної виховної роботи з метою збереження й зміцнення здоров'я студентів; відсутністю універсальної сучасної педагогічної технології оздоровлення студентів, що реально охоплює всі аспекти їх діяльності й спрямованої на ефективний розв'язок питання зміни способу життя та формування потреби у здоровому способі життя; неможливістю реального контролю й обліку стану здоров'я студентів; відсутністю у багатьох студентів мотивації вести здоровий спосіб життя; необхідністю розробки теоретичних основ здоров'язбереження та їх ефективного використання в освітньому процесі ВНЗ [3].

Отже, вчитель бере активну участь у формуванні суспільства, тому повинен відчувати відповідальність за його долю перед минулими, сучасними й майбутніми поколіннями людства. Щоб виконувати цю важливу функцію, він сам повинен бути здоровим.

Саме вищі навчальні заклади, як осередки формування знань, повинні сприяти вихованню у молоді навичок і потреб до зміцнення та збереження свого здоров'я і здоров'я членів своєї сім'ї як запоруки їх подальшої соціальної активності та успішної професійної діяльності у вихованні майбутніх дітей. Завданням навчання і виховання студентів є формування мотивації на діяльність, що зберігає власне здоров'я (організація раціонального режиму дня, харчування, загартування, заняття фізичною культурою, активний відпочинок) і здоров'я оточуючих (гуманне ставлення до інших людей, до навколишнього середовища) [1].

Мета роботи – довести можливість реалізації програми здоров'язбереження у студентів педагогічного ВНЗ.

Результати дослідження. Нами проаналізовано стан фізичного здоров'я студентів 1 та 2 курсів факультету фізичного виховання педагогічного університету. У якості методів дослідження використовувались теоретичний аналіз науково-методичної та спеціальної літератури, експрес-оцінка рівня фізичного здоров'я за Г.Л.Апанасенком. У результаті встановлено, що зі 100 студентів тільки 11 – мають високий рівень здоров'я, 22 студенти – вище середнього, 30 студентів – середній рівень здоров'я, всі інші – нижче середнього та низький рівні.

У зв'язку з невтішними результатами дослідження студентам запропоновано розробити власну індивідуальну програму за наступною схемою:

1. Самоконтроль стану власного здоров'я з початку дослідження, в тому числі наявність проявів патологічного процесу, фізичного та психологічного дискомфорту).
2. План зміцнення власного здоров'я:

- а) раціональне харчування (враховуючи наявність патологій, фізичного та розумового навантаження і т. ін.);
- б) програма фізичного вдосконалення (руховий режим, оздоровчі тренування, спортивні тренування, масаж і т. ін.);
- в) режим праці та відпочинку (профілактика синдрому професійного вигорання, хронічної втоми, нормалізація та оздоровлення сну, активний відпочинок і т. ін.);
- г) соціальні аспекти (особливості взаємовідносин з однолітками, батьками, викладачами);
- д) духовне вдосконалювання (самоосвіта, естетичні потреби, читання, музика і т. ін.).

3. Фіксування самопочуття та життєво важливих показників здоров'я (артеріального тиску, частоти серцевих скорочень тощо (якщо необхідно), настрою і т.д. [2].

Результати фіксували у щоденнику самоконтролю.

Реалізація програми триває 3 роки. До неї залучені всі викладачі, що забезпечують навчально-виховний процес на факультеті. Для її успішної реалізації використовувались засоби педагогічної підтримки: *співучасть* (забезпечує піднесення, успіх, віру у власні можливості); *створення ситуацій успіху* (дозволяє студенту отримувати задоволення від власної діяльності, очікування успіху, проектування позитивного в діяльності, використання прийомів заохочення, схвалення, вселяння в студента віри у власні можливості), *консультування* (поради щодо використання набутого досвіду з вибору та використання форм і методів оздоровлення, аналізу й вирішення труднощів у процесі його здійснення, в оволодінні основами з питань здорового способу життя).

З боку професорсько-викладацького складу вищого навчального закладу педагогічна підтримка передбачає забезпечення студентів теоретичними знаннями й практичними вміннями як підґрунтям для мотивації до вибору та використання форм і методів зміцнення власного здоров'я, стимулювання до пропагування здорового способу життя і активного відпочинку, організації виховних заходів з фізичного виховання й залучення студентів до участі в них, проведення заходів з використанням інтерактивних методів тощо, що вимагає сформованості певних особистісних якостей і умінь у викладачів, виявлення педагогічної майстерності, забезпечення попередньої підготовки до роботи з особистістю і студентським колективом тощо. Викладачі університету слідкують за виконанням запропонованих заходів. Періодично проводяться конференції та семінари з метою вдосконалення оздоровчих програм, пошуку нових цікавих методів покращення самопочуття, підвищення фізичної, психічної та розумової працездатності студентів, а також виховні заходи щодо пропаганди здорового способу життя, профілактики шкідливих звичок тощо.

Крім того, викладачі під час занять та консультацій, демонструючи особистий інтерес до дотримання здорового способу життя, власний стиль життя, даючи змогу студентам відчути результати власної діяльності, формують у вихованців стійку мотивацію, необхідність та інтерес до систематичного, активного піклування про здоров'я.

У процесі реалізації програми здоров'язбереження серед студентів факультету фізичного виховання було відмічено покращення самопочуття, бажання вчитися, досягати успіхів у спортивній діяльності, спілкуватися з викладачами тощо. Експрес-оцінка індивідуального здоров'я дала змогу впевнитися у результатах сумісних зусиль: зі 100 студентів факультету, що приймали участь у дослідженні, – 52 мають високий рівень здоров'я, 40 – вище середнього рівня, 6 – середній рівень здоров'я, інші – нижче середнього.

Таким чином, дослідження довели можливість розробки і реалізації індивідуальних оздоровчих програм студентів педагогічного університету за умови постійної педагогічної підтримки у процесі професійної підготовки фахівців з фізичної культури та орієнтуванні їх до зміцнення свого здоров'я з подальшою метою можливості поліпшення здоров'я підростаючого покоління.

Список використаних джерел:

1. Гаврилюк В. О. Формування мотивації студентів до здорового способу життя. *Освіта і здоров'я підростаючого покоління: Зб. наук. праць*. Київ, 2016. Вип. 1. С. 12-15.

2. Бабак В. В., Буров Ю. В., Мусхаріна С. О., Чернобай Ю. Ю. Орієнтування майбутніх вчителів фізичної культури на зміцнення власного здоров'я. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2013. № 12. С. 47-52.

3. Самошкіна А. Стан фізичного здоров'я студентів вищих навчальних закладів. *Молода спортивна наука України*. 2012. Т. 2. С. 184-187.

Печерських Т.П.

менеджер проекту «Дитяче містечко «Отрадне»
Харківського обласного благодійного фонду «Соціальна служба допомоги»

ПІДТРИМКА РЕСУРСІВ МІСЦЕВИХ ГРОМАД У СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ З СІМ'ЯМИ, ЯКІ ВЗЯЛИ НА ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ

На сучасному етапі співпраці державних і недержавних організацій, дружніх до дитини, зумовлена міжнародними орієнтирами та стандартами, зокрема положеннями постанови Ради Європи щодо прав дітей та розвитку соціальних послуг, дружніх до дітей та сімей (2010 р.). Тому до пріоритетів роботи Харківського обласного благодійного фонду (ХОБФ) «Соціальна служба допомоги» є робота з дітьми, зокрема, з тими, що залишилися без батьківського піклування. З даного приводу фондом протягом вже 20 років поспіль здійснювалася робота у різних формах і напрямках: від утворення інтернату для зазначених соціальних категорій дітей до забезпечення умов для сімейних форм виховання у вигляді дитячого містечка «Отрадне», розташованого у мальовничий лісопарковій зоні м. Харкова.

Протягом всього часу у питаннях соціально-правового захисту дітей, що залишилися без батьківського піклування, ХОБФ «Соціальна служба допомоги» успішно співпрацює з органами державної влади та органами місцевого самоврядування, на яких безпосередньо покладені функції соціально-правового захисту дітей – службами у справах дітей, центрами для сім'ї, дітей та молоді, органами освіти, соціального захисту, медичними установами.

В українському законодавстві використовується поняття «територіальна громада», яке є ключовим для розуміння реалізації повноважень місцевого самоврядування. Відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування» визначено повноваження виконавчих органів за політико-правовою ознакою громади у сфері соціального захисту населення (ст. 34), опіки та піклування (ст. 32, 34). Зокрема, це такі повноваження:

- забезпечення здійснення передбачених законодавством заходів щодо влаштування дітей, як залишилися без батьківського піклування, в сім'ї громадян;
- вирішення відповідно до законодавства питань у забезпеченні утримання та виховання дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах.

Харківський обласний благодійний фонд «Соціальна служба допомоги» завжди реалізовував власні повноваження, виходячи з положень Статуту, через співпрацю з представниками громад, ставлячи у центр кола дитину з її базовими потребами, визначеними низкою як українських, так і міжнародних документів, до яких, в першу чергу, слід віднести ратифіковану Україною у перший рік незалежності Конвенцію ООН про права дитини.

Якщо у поле зору працівників фонду потрапляла дитина із сім'ї, яка перебувала у складних життєвих обставинах, родині надається допомога в залежності від потреб, які визначаються спільною первинною оцінкою представниками органів влади та фонду. Це і допомога в оформленні особистих та інших документів, допомога у працевлаштуванні батьків, лікуванні, влаштуванні дітей до навчальних закладів, надання матеріальної допомоги і продуктами харчування.

За умов, якщо не вдалося зберегти для дитини сімейне оточення, постає питання про форму подальшого влаштування дитини. Якщо громада, на території якої проживала з батьками дитина, була ресурсною: існували сім'ї родичів чи інших громадян, то вони брали на себе відповідальність за виховання дитини та приймали її у свою сім'ю. В іншому випадку дитину направляли в будинок дитини, інтернатний заклад в залежності від віку та стану

здоров'я. Якщо без батьківського піклування залишалися діти із багатодітних сімей, як правило, братів та сестер влаштовували до різних закладів: родинні зв'язки руйнувалися і з часом втрачалися.

Фахівцям фонду ця ситуація була добре знайома ще з часу існування утвореного фондом у 1998 році інтернатного закладу. До закладу за рішеннями органів опіки та піклування влаштовувалися діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування, та діти із сімей, які перебували у складних життєвих обставинах. Практично з часу утворення закладу, який був розташований в орендованих приміщеннях дитячого дошкільного закладу і розрахований на 40 дітей, благодійним фондом перевага при влаштуванні вихованців надавалася родинним групам дітей, з метою збереження між ними сімейних зв'язків. У ньому отримали усі види допомоги 357 дітей соціально-уразливих категорій. Завдяки системній роботі благодійного фонду, підтримці меценатів, у 2009 році на території лісопаркової зони м.Харкова було побудоване котеджне дитяче містечко «Отрадне» – спеціалізований виховний заклад для стаціонарного проживання, утримання і виховання дітей, що залишилися без батьківського піклування, які потребують соціального захисту, в оточенні, максимально наближеному до сімейного за принципом родинності, з метою їх фізичного, інтелектуального і духовного розвитку. У кожному із трьох побудованих котеджів «Отрадного» проживало одночасно 10-12 дітей, з якими працювали вихователі, соціальні педагоги, психологи. Але проживання дітей в одному приміщенні за принципом родинності не могло сформувавши у дітей моделі сім'ї, де існує прив'язаність лише до двох найближчих людей: прийомних тата та мами, братів, сестер, де діти могли спостерігати міжособистісні стосунки між батьками, іншими дітьми, як формується та витрачається сімейний бюджет.

Щороку для 10-15 дітей знаходили альтернативні форми сімейного виховання: вихованці передавалися на усиновлення, під опіку, піклування фізичних осіб, до прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу, як правило, за місцем свого походження.

На жаль, і сьогодні матеріальний ресурс територіальної громади є обмеженим: відсутні кошти на підтримку у належному стані та ремонт житла, що належить дітям, немає можливостей надати сім'ям, які виявили бажання взяти на виховання дітей без батьківського піклування, приміщення для утворення дитячих будинків сімейного типу.

Протягом п'яти останніх років ХОБФ «Соціальна служба допомоги» успішно співпрацює з територіальними громадами різних районів області: Борівського, Вовчанського, Краснокутського, Печенізького, Харківського, Чугуївського. Саме із цих районів у дитячому містечку «Отрадне» проживали і проживають сім'ї з дітьми, що залишилися без батьківського піклування, яким фонд на підставі угод, укладених з органами виконавчої влади Харківської області, передав приміщення під утворення у них дитячих будинків сімейного типу. Дитяче містечко розраховане на даний час на п'ять сімей, в яких можуть виховуватися 50 дітей. Утримання дітей здійснюється за рахунок коштів державної цільової субвенції, що передається батькам-вихователям за принципом «гроші ходять за дитиною».

З метою всебічного розвитку дітей та підтримки сімей ХОБФ «Соціальна служба допомоги» продовжує всебічну підтримку діяльності дитячого містечка «Отрадне»: організована робота гуртків за інтересами у межах Центру для дітей і сімей, за дитячими будинками сімейного типу закріплено двох соціальних працівників, вчителі початкових класів та української мови проводять додаткові заняття з дітьми, які цього потребують, забезпечено підвіз дітей до місця навчання та у зворотному напрямку.

Фонд забезпечує сприятливі, максимально наближені для домашніх, матеріальні умови утримання дітей: котеджі забезпечені побутовою технікою, меблями, які виготовляються в умовах власних майстерень.

При цьому підтримується постійний зв'язок з громадою за місцем походження дітей у напрямку відновлення родинних зв'язків, поновлення батьків у батьківських правах, здійснення соціального супроводу.

З метою підвищення виховного потенціалу батьків, що взяли на виховання дітей, фондом організовано проведення семінарів, тренінгів з проблемних питань, до участі у яких

запрошуються представники органів місцевого самоврядування територіальних громад. При цьому слід зауважити, що не лише діти, але і батьки походять із однієї громади.

Зазначимо, що лише справжня, спроможна громада може повною мірою забезпечити сприятливі умови для утвердження сімейних цінностей, розвитку потенціалу сімей, задоволення потреб дітей. У цьому громаді здатні допомогти недержавні об'єднання та фонди, яким є Харківський обласний благодійний фонд «Соціальна служба допомоги». За такої співпраці та об'єднання ресурсів державних та недержавних органів та організацій первинна ланка для дитини – місцева громада стає дружньою для дитини та сім'ї, коли забезпечується комплексний підхід до оцінки та покращення ситуації в громаді, становища дітей, реалізації їх прав.

Пісоцька М.Е.

кандидат педагогічних наук, доцент,

докторант кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи

Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

ДОСВІД ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ ДОПОМОГИ СТУДЕНТАМ У ВИКОНАННІ ЗАВДАНЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ В ПЕДВУЗАХ УСССР У 60 -ТІ - 80-ТІ РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ

У зазначений період у педвузах республіки утвердилися такі види педагогічної практики: педагогічна практика з виховної роботи (або громадсько-педагогічна практика) без відриву з дітьми молодшого і середнього шкільного віку (I—II—III курси) в домоуправліннях, дитячих кімнатах міліції, школах-інтернатах; літня педагогічна практика в піонерських таборах; педагогічна практика випускних та передвипускних курсів.

Історіографічний пошук свідчить про використання викладачами різних способів індивідуалізації педагогічної практики студентів при розподілі їх по об'єктах, наданні та поясненні їм завдань, організації допомоги у виконанні наданих завдань, аналізі результатів практики. Особливу увагу викладачі педвузів приділяли індивідуалізації допомоги студентам у виконанні завдань педпрактики. З цією метою для студентів з I по III курс, що проходили громадсько-політичну та літню педагогічну практику:

– створювали пам'ятки з педагогічної практики. Наприклад, у 60-ті роки з педагогічної практики в піонерських таборах (викладачі кафедри педагогіки Одеського педінституту) [2, арк.41];

– проводили співбесіди, консультації, інструктажі. Так, у 70-ті роки, приймаючи участь у різних колективних обговореннях (складанні плану роботи піонерського табору та піонерських загонів на зміну, перші дні, на день, розробці сценаріїв поточних справ) та виробничих нарадах у таборах, де надавалося завдання кожному вожатому-студенту, викладачі проводили ретельне обговорення майбутньої роботи (мети заходу, програми дій, утруднень студентів щодо організації роботи з дітьми, ведення щоденника психолого-педагогічних спостережень) (методисти Ворошиловградського педінституту) [3, с.41]. Організовували різні за характером інструктажі, групові та індивідуальні консультації у 80-ті роки із студентами III курсу (з 5-річним терміном навчання), надаючи поради щодо цілеспрямованої індивідуально-профілактичної і виховної роботи з дітьми та підлітками, схильними до асоціальних форм поведінки та правопорушень (викладачі педагогіки Житомирського педагогічного інституту імені І. Франка);

– здійснювали допомогу щодо усвідомлення кожним практикантом власної ролі, визначення власної позиції в роботі з дітьми різного віку, повного прояву власних здібностей, умінь, зокрема, працюючи із студентами в таборі всю зміну під час літньої практики в 70-ті роки (методисти Ворошиловградського педінституту) [3, с. 40].

На випускних та предвипускних курсах:

– розробляли індивідуально для кожного студента графік роботи на період перебування в школі. Так, у 60-ті роки такий графік складали з урахуванням часу на виконання всіх видів завдань та надавали до кожного графіку індивідуальні студентські методичні бібліотечки (викладачі методики математики Черкаського педінституту);

– вимагали ведення студентами щоденника педпрактики. Зокрема, в 70-ті роки для оцінки щотижня роботи практиканта класним керівником підшефного класу та запису індивідуальних завдань на наступні 2—3 тижні (викладачі кафедри педагогіки Херсонського педінституту);

– проводили на початку практики спільний аналіз відвідуваних студентами-практикантами уроків (викладачі Київського педагогічного інституту). Це давало можливість визначити в чому саме і в якій мірі студент потребував допомоги з боку методиста, вчителя (як він, аналізуючи урок, спирався на свою теоретичну підготовку, знання навчально-виховного процесу, усвідомлював вибір дій і методів залежно від ситуації, що склалася в класі та інше). Викладачі констатували, що студенти, які глибоко засвоїли теоретичний курс, вже після перших відвіданих уроків давали правильний науковий аналіз дій вчителя, вірно оцінювали доцільність користування відповідними педагогічними прийомами і методами при ситуації, що склалася в класі;

– організовували консультації. Наприклад, останні в 60-ті роки методисти педагогічних вузів УРСР надавали не тільки в усній, але й в письмовій формі [4, арк.21]. А в 70-ті роки хід консультації під час педагогічної практики продумували залежно від запитання та від студента, який його поставив. Сильному студентіві радили знайти відповідь на своє запитання в літературі, слабшому надавали всебічну допомогу (розказували та показували як розв'язати ту чи іншу дидактичну, методичну, теоретичну проблему з одночасною активізацією самостійної праці студента) (викладачі Львівського університету). Індивідуалізація дози допомоги відбувалася й від спрямування роботи студентів до своєрідної «репетиції» (викладачі природничого факультету Херсонського педінституту);

– проводили між настановчою та підсумковою конференціями проміжну конференцію. Так, у 80-ті роки її організовували на заключних курсах з метою обміну першими враженнями, досвідом подолання труднощів в підготовці чи проведенні виховних заходів, висловлення побажань щодо подальшої організації практики (викладачі педагогіки Кіровоградського педінституту) [1, с. 46];

– використовували технічні засоби навчання. Зокрема, у 70-ті роки, під час проведення й обговорення студентами уроків та виховних заходів, малогабаритні радіоприймачі на мікросхемах (разом з мініатюрними телефонами прикріплювалися до вух практикантів), радіопередавачі (знаходилися біля методистів), відеомагнітофони (викладачі Миколаївського державного педагогічного інститут імені В.Г. Белінського). За їх допомогою методист, у разі необхідності, здійснював оперативне керівництво практикантом, допомагав студентіві вийти з критичної ситуації, роблячи спокійне зауваження або пораду [4, с. 8], відтворював під час обговорення відеозапис уроку або виховного заходу практиканта на відеомагнітофоні, переглядаючи в сповільненому темпі найхарактерніші моменти, «зупиняючи» зображення на потрібний час;

– урахували хворобливість сприйняття критики тими студентами, хто багато сил та старання вкладав у роботу. Наприклад, обговорення залікових виховних заходів здійснювали з позиції що потрібно було б зробити, щоб запобігти недолікам, провести захід краще, докладаючи зусиль, щоб самооцінка студента збігалася з оцінкою викладача (методисти Кримського педінституту).

Список використаних джерел:

1. Барабаш В. П. З досвіду організації і проведення педагогічної практики студентів. *Вища і середня педагогічна освіта: республіканський науково-методичний збірник* / [ред. колегія О.П. Кондратюк (відп. редактор)]. К.: Видавництво «Вища школа», 1980. Вип. 11. 76 с. С.45-48.

2. Державний архів Одеської області. Фонд Р-6570 Одесский государственный педагогический институт им. К.Д. Ушинського. Оп.1. Од. Зб. 488. «Протоколы заседаний кафедры педагогики с №1 по № 18. Начато 30 августа 1967 г. Окончено 24 июня 1968 г.». 48 арк.

3. Пилипенко В. О педагогическом руководстве пионерской практикой студентов. *Народное образование*. 1979. №7. С. 39-41.

4. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Фонд Ф-166. Міністерство освіти УРСР. Оп. 15. Од. зб. 4164. «Річний звіт Міністерства освіти УРСР про роботу педагогічних вузів УРСР за 1963-1964 навчальний рік». 110 арк..

Полянничко А.О.

кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри соціальної роботи і менеджменту соціокультурної діяльності
Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка

Лазня Т.Є.

керівник гуртка

КЗ СМР Сумський міський центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді

СОЦІАЛЬНО-ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СУМСЬКОГО МІСЬКОГО ЦЕНТРУ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОЇ ТВОРЧОСТІ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

Сьогодні позашкільна освіта становить невід'ємну складову системи освіти, оскільки надає дитині не лише додаткові можливості інтелектуального, духовного, фізичного й творчого розвитку, а й сприяє формуванню особистості, здатної стати активним суб'єктом власного життя. Саме тому позашкільні заклади мають попит у сучасному суспільстві.

Керуючись положеннями Конституції України, Законами України «Про освіту», «Про позашкільну освіту», Програмою розвитку Національної мережі Шкіл сприяння здоров'ю, цільовою комплексною програмою розвитку закладу колектив комунального закладу Сумської міської ради – Сумський міський центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді (далі – ЦЕНТУМ) – протягом 2016-2017 років здійснював роботу по наданню якісної позашкільної освіти дітей та учнівської молоді.

У 2016 році ЦЕНТУМ розпочав роботу над проблемою «Формування життєвої компетентності вихованців у позашкільному навчальному закладі – Школі сприяння здоров'ю». За даною темою заклад працює як експериментальний педагогічний майданчик, тому отримав статус експериментального позашкільного навчального закладу всеукраїнського рівня (Наказ МОН України від 09.06.2016 № 648).

Педагогами закладу визначена основна мета виховання – особистісний розвиток дитини, формування інтелектуального, морального, комунікативного, естетичного і фізичного потенціалів кожного вихованця, який має оволодіти цілісною системою знань про природу, практичними вміннями і навичками, засобами творчої діяльності, прийомами і методами самопізнання і саморозвитку, ціннісним ставленням до себе, до соціуму та навколишнього середовища.

Виходячи із головних завдань ЦЕНТУМу, у закладі:

– збільшено охоплення дітей дошкільного віку та учнів 9-11 класів позашкільною освітою шляхом розширення профілів гуртків і творчих об'єднань;

– оновлено зміст позашкільної освіти через впровадження нових гуртків («Світ логіки», «Юний олімпієць», «Цікава математика», «Краса і здоров'я», гурток естрадного співу «Дзвіночок», хореографічний колектив «Росточок»);

– продовжено роботу по забезпеченню умов для здобуття позашкільної освіти дітьми різних соціальних категорій (розпочав роботу гурток «Друзі природи» у Сумській спеціальній загальноосвітній школі продовжують працювати гуртки «Ми – сумчани» і

«Захоплююча паперопластика» у дитячій лікарні Святої Зінаїди, гурток «Знавці природи» на базі відділення соціально-побутової адаптації інвалідів «Злагода»).

Зважаючи на попит різних форм позашкільної освіти для дітей старшого дошкільного віку, у закладі створено нові структури: школа розвитку дитини «Знайка» для старших дошкільників (відділ екології та краєзнавства) та школа творчого розвитку «Барвінок» для учнів початкової школи (відділ квітникарства). До послуг вихованців на території ЦЕНТУМу введена в дію нова теплиця, на 101 квадратному метрі якої розміщено понад 400 видів кактусів, сукулентів та рослин тропіків і субтропіків.

Відповідно до Державної програми «Основні орієнтири виховання учнів 1–11 класів загальноосвітніх закладів України», з метою реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, на виконання обласних освітніх проектів «Рідна Сумщина», «Дійти до кожного, зацікавити всіх» система виховної роботи ЦЕНТУМу була спрямована на створення умов для виховання у дітей та учнівської молоді почуття патріотизму, поваги до духовних і культурних цінностей; формування творчої, гармонійно розвиненої, екологічно освіченої і вихованої особистості, здатної до самореалізації, самовдосконалення й активних дій на захист рідної природи й охорони довкілля.

З метою реалізації поставлених завдань у ЦЕНТУМі продовжувалася робота над реалізацією освітньо-виховного проекту «Україно, я для тебе на світі живу» та соціально-освітнього проекту «Майбутнє починається сьогодні».

Важливим осередком патріотичного виховання дітей та учнівської молоді є музей хліба, де з метою вшанування пам'яті жертв Голодомору проведено громадянську акцію «Україна пам'ятає». Вихованці та педагоги закладу відвідали мітинг-реквієм у сквері Пам'яті жертв Голодомору 1932-1933 років в Україні та долучилися до акції «Запали свічку пам'яті».

На виконання Указу Президента України від 06 жовтня 2016 року № 436/2016 «Про відзначення у 2016 році Дня Гідності та Свободи», з метою гідного вшанування громадянської мужності учасників подій Помаранчевої революції та Революції Гідності у відстоюванні прав людини та європейського майбутнього України в закладі проведені бесіди з вихованцями «Доколи пам'ять в серці не згасає», «Скорботна свічка пам'яті святої», «Німа правда історії», «Крок до свободи» тощо; у бібліотеці організовано виставку літератури «Український народ у боротьбі за гідність і свободу», вихованці гуртка «Загальна біологія з основами дослідництва» відвідали виставку у краєзнавчому музеї, що була присвячена Дню Гідності та Свободи.

У складний для нашої країни час вихованці закладу виявляли свої найкращі патріотичні почуття, моральну підтримку української армії, брали активну участь у Всеукраїнській акції «Лист пораненому». Учні передали до благодійного фонду з допомоги військовослужбовцям «Громадський фонд «Суми» 150 листівок, 65 творчих робіт дітей. Під час благодійної акції по виготовленню подарунків-оберегів для поранених бійців АТО було виготовлено та передано на пункт збору допомоги воїнам АТО 103 творчі роботи дітей (малюнки, ляльки-обереги).

Благодійні виставки-продажі, аукціони дитячих творчих робіт – всі ці заходи, акції мають на меті виховання патріотизму у дітей та молоді, надання посильної допомоги воїнам АТО, пораненим захисникам Вітчизни, які знаходяться на лікуванні у шпиталях та лікарнях.

У системі роботи ЦЕНТУМ значне місце відведено виховній роботі, яка спрямована на формування толерантної та культурної особистості, яка бережливо ставиться до природи. Цьому сприяє тісне спілкування гуртківців з живими об'єктами, вивчення позитивного та негативного впливу людини на довкілля, усвідомлення своєї ролі в подальшому існуванні природи і взаємин людини з оточуючим світом, що неможливо без високих духовних якостей особистості, її громадянської позиції. Однією з пріоритетних форм природоохоронної роботи є проведення акцій і операцій. Упродовж року організовані та проведені трудові акції: «За чисте довкілля», «Чистий район, чиста планета», «Прикрасимо землю своїми руками», «Наш квітничок», «За життя без сміття», «Скарбниця осені», «Насіння», «Подаруй красу людям»; прибирання рекреаційної зони ДП «Сумське лісове господарство»;

проведення весняних та осінніх робіт у дендропарку учнівського лісництва; «Чисте подвір'я» (по впорядкуванню території Сумського міського ЦЕНТУМ); екологічні акції та операції: «Опале листя», «Пташина їдальня», «Ялинка», «Майбутнє лісу у твоїх руках», «Допоможемо березам», «Вербова гілочка», «Птахоград», «Не ламай, а посади», «Первоцвіт», «Мураха».

Удосконалення системи роботи з обдарованими дітьми та педагогічними кадрами дозволило отримати 121 відзнаку. З них: заклад отримав 6, діти – 88, педагоги – 27. Вихованці закладу протягом року взяли участь у 2 міжнародних, 27 всеукраїнських, 33 обласних, 17 міських конкурсах, акціях, виставках, у яких отримали 72 призових місць.

Отже, аналіз роботи Сумського міського центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді засвідчує його високий соціально-виховний потенціал, що, у свою чергу, дозволяє вважати даний заклад позашкільної освіти середовищем соціокультурного розвитку особистості.

Размолодчикова І.В.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи
ДВНЗ «Криворізький державний педагогічний університет»

ПРОФЕСІОНАЛІЗМ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА ЯК УМОВА ЙОГО МАЙБУТНЬОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ

Наша країна прагне бути європейською державою, тому в галузі освіти передбачається поліпшення її якості, створення умов для особистісного розвитку та самореалізації кожного громадянина країни. Система освіти, за «Національною доктриною розвитку освіти України у XXI столітті», має забезпечувати:

- формування особистості та професіонала-патріота України;
- формування навичок самоосвіти й самореалізації особистості;
- формування трудової і моральної життєво-творчої мотивації.

Особистісна орієнтація як пріоритетний напрям державної політики з розвитку вищої освіти передбачає індивідуальний підхід до студентів у навчально-виховному процесі з метою розкриття їх внутрішніх сил і можливостей, досягнення максимального всебічного розвитку кожного.

Нам імпонує думка провідних науковців (С. Батищева, І. Єрмакова, О. Савченко), що інноваційна діяльність – це діяльність заснована на осмисленні практичного педагогічного досвіду, цілеспрямована педагогічна діяльність, орієнтована на зміну та розвиток навчально-виховного процесу з метою досягнення вищих результатів, одержання нового знання, формування якісно іншої педагогічної практики.

Проектуючи і застосовуючи педагогічні інновації у вищій школі, слід враховувати, що процес засвоєння знань і умінь студентами відбувається лише завдяки їх власній діяльності, яка завжди індивідуальна, за будь-яких методів і форм її організації. Отже, як знання і вміння, так і розвиток особистості – це особистий здобуток кожного, одержаний своїми власними силами у процесі навчально-пізнавальної діяльності.

Основою усвідомленої діяльності людини є мотиви, які спонукають її до прояву активності в певній галузі.

Професіоналізм як здатність людини ефективно і якісно здійснювати певний вид діяльності в сучасному соціумі набув нового ціннісного змісту. Якщо раніше його наявність для більшості людей служила гарантом відповідного матеріального добробуту, то в період переходу до постіндустріальної цивілізації професіоналізм покликаний сприяти реалізації людського потенціалу на рівні творчості.

Сьогодні все більш значущу роль здобувають інформаційні, організаційні і діяльнісні технології. При цьому затребуваними насамперед стають знання, досвід і ціннісні орієнтації людини. А це змінює і сутність професіоналізму.

Розширення сфери професійної діяльності, зумовлене появою нових технологій, ставить нові якісні вимоги і до професійної підготовки фахівців.

Коли йдеться про високий професіоналізм людини, то з ним має пов'язуватися не тільки яскравий розвиток здібностей, але і глибокі, широкі знання з конкретної галузі професійної діяльності, нестандартне володіння уміннями, необхідними для її успішного виконання.

Професіоналізм на практиці реалізується через систему вмінь, що у згорнутому вигляді містять у собі також знання і навички.

Н. Кузьміна, О. Деркач та інші виділяють такі основні уміння, що визначають професіоналізм:

- *гностичні* – уміння аналізувати літературу, різні концепції; досліджувати об'єкт, процес і результат своєї праці; аналізувати соціальні ситуації і їхній вплив на розвиток особистості; вивчати індивідуальні і вікові особливості різних категорій людей, їхню поведінку, мотиви.;

- *проектувальні* – уміння формувати цілі, систему завдань для майбутньої діяльності, прогнозувати програму індивідуального розвитку, моделювати зміст, форми і методи діяльності і можливі ситуації, моделі поведінки людини;

- *конструктивні* – уміння реалізувати поставлені завдання, вибирати продуктивні форми, методи і прийоми в роботі з різними категоріями населення; визначати мету і планувати способи удосконалення власної діяльності;

- *комунікативні* – уміння встановлювати оптимальні стосунки, виявляти такт, делікатність; керувати своїми емоціями в будь-яких умовах;

- *організаторські* – уміння сприяти досягненню поставленої мети, організовувати виконання поставлених завдань; навчати способам орієнтації в різних соціальних ситуаціях; приймати самостійні, оптимальні рішення; розвивати організаторські здібності;

- *оцінювальні* – уміння оцінювати результати власної роботи; контролювати свої дії, психологічний стан, поведінку, професійні стосунки.

Реалізація професійних умінь дуже тісно пов'язана з особистісними якостями.

Професіоналізм припускає наявність специфічних соціальних і психологічних якостей особистості, що забезпечують ефективність її професійної діяльності. Виховання цих якостей є процесом цілеспрямованого формування особистості професіонала, що характеризується активною взаємодією суб'єктів і об'єктів виховання, варіативністю і тривалістю процесу такої взаємодії, а також її поліфактурністю.

Виховання професійно орієнтованих якостей фахівця здійснюється у процесі навчально-виховної діяльності, що організується у такій складній, багатофункціональній системі, яким є вищий навчальний заклад. Саме у ВНЗ відбувається формування професійно важливих якостей, до яких належать:

- *мотивація*, заснована на потребах, професійних інтересах, ідеалах, ціннісних орієнтаціях;

- *цілеспрямованість*, що виявляється в постановці завдань, розподілі обов'язків, контролі і прогнозуванні;

- *когнітивні якості*, що охоплюють сприйняття, пам'ять, мислення, увагу, уяву;

- *комунікативні якості*, що виявляються в контактності, відкритості, емоційній стійкості, культурі спілкування і поведінки;

- *емоційно-вольові*, що виявляються у здатності приймати рішення, оперативній готовності, професійних навичках і звичках, саморегуляції, самоконтролі, стресостійкості, почутті відповідальності;

- *індивідуально-психологічні якості*: урівноваженість характеру (рішучість, наполегливість, дисциплінованість);

- *здібності загального характеру і професійні* (організаторські, аналітико-синтетичні, ораторські та ін.).

Така структуризація особистісних якостей фахівця необхідна для виявлення його домінуючої спрямованості, що сприяє формуванню професіоналізму через оволодіння відповідними вміннями. Сукупність цих якостей є основою професійної компетентності, яка в майбутньому допоможе бути професійно мобільними. Адже справжній професіоналізм не може виникнути в людини, що займається тільки однією обраною діяльністю, особливо якщо остання складна за своїм характером.

Зрозуміло, що шлях до вершин професіоналізму тривалий і важкий. Також очевидно, що будь-який професіонал у головній, пріоритетній для нього діяльності є неповторним. Все це припускає, що сходженню до вершин професійної майстерності передують тривала і продумана робота.

Список використаних джерел:

1. Генисаретский О. Н., Носов Н. А., Юдин Б. Г. Концепция человеческого потенциала: исходные соображения. *Человек*. Москва. 1996. №4. 14 с.
2. Погрібна В. Л. Соціологія професіоналізму: монографія. Київ: Алерта: КНТ: ЦУЛ, 2008. 336 с.

Романова-Тремль М.В.

менеджер проектів у соціальній сфері

Харківського обласного благодійного фонду «Соціальна служба допомоги»

ПОКРАЩЕННЯ ЯКОСТІ ЖИТТЯ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ, ЗОКРЕМА ЖЕРТВ НАЦІОНАЛ-СОЦІАЛІЗМУ, ШЛЯХОМ ОРГАНІЗАЦІЇ ДЛЯ НИХ ЗАХОДІВ ТА ВИДІВ ДІЯЛЬНОСТІ, АДАПТОВАНИХ ДО ЇХ ПОТРЕБ І МОЖЛИВОСТЕЙ

Законом України «Про жертви нацистських переслідувань» визначено правові, економічні та організаційні засади державної політики щодо жертв нацистських переслідувань.

Програмою сприяння безпечній життєдіяльності у сфері соціального захисту населення міста Харкова на 2017-2020 роки забезпечено створення необхідних умов для безпечної життєдіяльності членів територіальної громади міста Харкова, у тому числі і жертв нацистських переслідувань.

Таким чином, соціальний захист жертв нацистських переслідувань забезпечено як на державному, так і на місцевому рівні.

Проте, будь-яка людина, незважаючи на вік, прагне досягти гідного рівня життя, потребує самостійності і можливості повністю розкрити свій потенціал. Вищевказане відноситься і до осіб, постраждалих від націонал-соціалізму, буденне життя яких часто залишається поза увагою суспільства. Дуже часто жертви націонал-соціалізму, навіть ті, які мешкають з рідними, не мають можливості ані для спілкування, ані для розкриття власного потенціалу.

У даній статті буде розглянута проблема покращення якості життя жертв націонал-соціалізму на базі проектів ХОБФ «Соціальна служба допомоги»: «Денний центр для людей похилого віку» та «Дитяче містечко «Отрадне».

ХОБФ «Соціальна служба допомоги» був заснований у 1996 р. та має на меті надання благодійної допомоги та підтримки малозабезпечених та соціально незахищених верств населення м. Харкова та Харківської області.

У 1997 року фондом було створено недержавний інтернат для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. В 2010 році відбулося відкриття Дитячого містечка «Отрадне», де діти змогли знайти комфорт та гідні умови життя, справжній будинок та сім'ю. Було організовано соціальний супровід трьох Дитячих будинків сімейного типу, сім'ї яких проживають на території дитячого містечка «Отрадне». Діти-сироти були залучені до

нормального життя, до соціальних цінностей і норм, було змінено спосіб їх життя, ставлення до себе і майбуття. На кінець 2016 року в дитячому містечку виховувалося 34 дитини, що залишилися без піклування батьків.

У 2001 році фондом було розпочато реалізацію проекту «Денний центр для людей похилого віку» та створено Клуб активного довголіття «Друга молодість». Загальною метою проекту є об'єднання людей похилого віку для задоволення їх духовних потреб, адаптацію в суспільстві, психологічна підтримка та підвищення життєвої активності, реалізація творчого потенціалу. Зараз клуб відвідують понад 55 осіб старше 60 років.

У 2013 році фонд розпочав реалізацію проекту «Укріплення соціальних зв'язків людей, які постраждали від нацизму, шляхом проведення зустрічей з молоддю як для мобільних, так і для немобільних літніх людей» за програмою «Місце зустрічі: діалог» Німецького фонду «Пам'ять, відповідальність і майбутнє».

Метою проекту є покращення якості життя жертв націонал-соціалізму через організацію для них заходів, адаптованих до їх потреб і можливостей. До проекту залучено колишніх в'язнів концтаборів, жителів блокадного Ленінграду, осіб, що притягалися до примусової праці, учасників партизанського руху та інші.

Було розроблено чотири напрями діяльності по проекту: культурно-дозвіллова робота з мобільними та маломобільними представниками цільової групи; робота вдома з маломобільними та немобільними представниками цільової групи; робота у гуртках за участі молоді та мобільних і маломобільних представників цільової групи; екскурсійна діяльність.

При реалізації цих напрямів фондом були застосовані такі підходи:

1) міжгенераційний підхід – створення умов для діалогу між людьми різного віку, з різними цінностями і життєвим досвідом. Учасники проекту мають змогу збиратися разом у Клубі «Друга молодість» та дитячому містечку «Отраднє». До зустрічей були залучені люди різних поколінь. Всі разом ці різні з першого погляду люди знаходять спільні теми, вирішують питання «батьки та діти», поважають іншу думку та пізнають один одного;

2) невимушеності та добровільності – створення атмосфери тепла та комфорту, де люди, які постраждали від нацизму, завдяки психологічним розвантаженням розслабляються, не почувають себе скутими чи зайвими. Вони у взаємодії з дітьми з дитячого містечка «Отраднє» мають можливість сказати та бути вислуханими, і таким чином виникає «діалог поколінь» та позитивні емоції;

3) доступності – для тих, хто вже не виходить з дому: організація регулярного відвідування їх активними пенсіонерами-волонтерами Клубу «Друга молодість». Завдяки цьому колишні жертви нацизму не відчують себе ізольованими від суспільства, їм надається моральна та практична підтримка.

4) взаємодії через творчість – організація спільних занять мистецтвом та рукоділлям з молоддю дитячого містечка «Отраднє», що сприяло активізації взаємодії людей різних поколінь, формуванню спільних інтересів;

5) легкості та задовільності – занурення у світ рукоділля, створення простих, цікавих саморобних речей стало поштовхом для обміну досвідом: літні люди ділилися своїми вміннями з дітьми, а ті могли виконувати операції, які для осіб похилого віку вже є важкими за станом здоров'я;

6) пізнання нового – організація вільного часу, основною формою якого є «екскурсії», які із задоволенням обирають як старше, так і молоде покоління. Це дозволяє організовувати дозвілля та взаємодію молоді та літніх людей.

Організація взаємодії дітей, позбавлених батьківського піклування, з містечка «Отраднє» та людей, що постраждали від нацизму, сприяла: ресоціалізації людей похилого віку, отриманню ними можливостей активного спілкування, висловлювання власної думки і розширення кола спілкування; самовираженню у творчості, переосмисленню життя через відкриття нових або забутих видів діяльності; розвитку пізнавальної рекреаційної діяльності; появи позитивних життєутворюючих цілей; покращення настрою та, як наслідок, самопочуття.

Інноваційна діяльність з членами Клубу «Друга молодість» дозволила активізувати волонтерство на основі методу «рівний-рівному», відчуті людям похилого віку себе потрібними, самостійно усвідомити нові соціально значимі цілі та активізувати фізичну, духовну і соціальну взаємодію в мікросередовищі. Це сприяло підвищенню власної самооцінки людей похилого віку та поваги з боку інших літніх людей, молоді, рідних.

Організація інноваційної діяльності з діти-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування містечка «Отрадне» вплинула на те, що діти: отримали досвід спілкування зі старшим поколінням; включилися в атмосферу діалогу на засадах взаємодопомоги та соціальної відповідальності; стали допомагати особам, які переслідувалися за часів націонал-соціалізму; отримали досвід творчої діяльності, яку було передано їм літніми людьми.

Таким чином, завдяки інноваційній діяльності фонду щодо організації взаємодії двох поколінь вдалося залучити до взаємодії людей різного віку та з різними поглядами на життя, і як результат – досягнення для них позитивних результатів.

Сосюра М.О.

кандидат педагогічних наук,
викладач кафедри соціальної педагогіки
Харківської державної академії культури

ПРОФІЛАКТИЧНИЙ КВЕСТ ЯК ІНТЕРАКТИВНИЙ МЕТОД СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З ПІДЛІТКАМИ ГРУПИ-РИЗИКУ

Проблематика збереження здоров'я підростаючого покоління все більше набуває актуальності у нашій країні, зумовлюючи необхідність дослідження та розробки прогресивних підходів щодо запобігання поширення шкідливих звичок серед дітей, пропагування здорового способу життя та залучення громадських й державних організацій до соціально-педагогічної роботи з неповнолітніми.

У віковому плані виховання соціально-активного підростаючого покоління, здатного здійснювати самостійний вибір і приймати адекватні рішення у різноманітних життєвих ситуаціях набуває особливої значущості у підлітковому віці. Оскільки, з одного боку, це інтенсивний період соціалізації, входження особистості в світ людської культури та суспільних цінностей, а з іншого, – це вік індивідуалізації, відкриття та утвердження власного унікального і неповторного «Я», критичного оцінювання досвіду попередніх поколінь і прагнення утвердити якісно кращий шлях морального розвитку, як себе, так і суспільства.

Проте, підлітки, які нехтують виконанням своїх соціальних ролей, ігнорують або порушують суспільні норми, використовують асоціальну й протиправну поведінку, вживають психоактивні речовини та алкоголь, практикують нерозбірливі та незахищені статеві контакти – заслуговують посиленої уваги з боку соціальних інститутів.

У зв'язку з цим, вважаємо, що в соціально-педагогічній діяльності та соціальній роботі з підлітками групи-ризиків необхідно використовувати такий метод як профілактичний квест, що допоможе неповнолітнім навчитися здійснювати власний вибір на користь ведення безпечного способу життя.

Квест (від англ. quest – пошук) – жанр інтелектуально-логічних ігор, що полягає в послідовному виконанні заздалегідь підготовлених завдань, розгадуванні різноманітних загадок та пошуку відповідей на запитання одним гравцем або командою.

Профілактичний квест - це інтерактивний інструмент, розроблений для фахівців, які працюють з підлітками у віці від 14 до 19 років у навчальних закладах, центрах соціально-психологічної реабілітації, виховних колоніях, центрах соціальних служб для сім'ї дітей та молоді, відділах ювенальної превенції, службах пробації та громадських організаціях.

Даний метод розроблено з метою розширення знань підлітків щодо соціально-небезпечних хвороб (ВІЛ/СНІД, ПСШ, ТБ, ВГ) та формування уміння й навички використання отриманих знань при прийнятті самостійних рішень. Дану мету можна конкретизувати в таких завданнях: розширити та закріпити знання підлітків щодо ВІЛ/СНІД, ПСШ, ТБ, ВГ методів збереження здоров'я, основ прав та відповідальності; сприяти усвідомленню учасниками, що вживання ПАР – один з найнебезпечніших факторів негативного впливу на здоров'я; відпрацювати навички прийняття рішень; сприяти розвитку навичок роботи у команді.

Квест організовується й проводиться фасилітатором та модераторами, який передбачає чотири етапи.

Перший етап – підготовчий, що передбачає: визначення дати та місця проведення; складання списків учасників команд; визначення модераторів на кожній із станцій; підготовка реквізиту; залучення партнерських організацій.

Другий етап – організаційний: вітання квесторів, ознайомлення учасників з правилами гри; презентація команд (назва, девіз та емблема); отримання командами маршрутних листів; знайомство з модераторами.

Третій етап – основний – передбачає: виконання завдань на кожній із станцій; за кожне успішно виконане завдання команда отримує підказку (пазл); складання отриманих пазлів в єдине ціле; пошук знаходження «Ключового предмету»; складання ключового повідомлення.

Під час реалізації даного етапу команди мають відповідно до отриманих маршрутних листів прямувати по 6 станціям та виконувати завдання. На першій станції команді пропонується 7 карточок, кожна з якої визначає окремий блок запитань (ПСШ, ВІЛ, гепатити, туберкульоз, психоактивні речовини, перша допомога) стосовно поведінки, яка може призвести до погіршення стану здоров'я. Дана станція спрямована на розширення знань підлітків про соціально-небезпечні хвороби. На другій станції команда має відповісти на питання кросворду, які пов'язані з вживанням психоактивних речовин або соціально-небезпечними хворобами. Під час виконання завдання на третій станції учасники мають визначити та проаналізувати причини й наслідки вживання психоактивних речовин підлітками, що в свою чергу, сприятиме формуванню серед неповнолітніх усвідомленого ставлення до наркотиків та мотивів їх вживання. На четвертій станції команда мають відповідати на питання правового характеру, на прикладі дитячих казок ознайомитись з загальними порушеннями прав дитини та відгадати ребуси. Під час виконання завдання на п'ятій станції – зображення соціального плакату – учасники мають усвідомити необхідність ведення здорового способу життя та дотримання безпечної поведінки, що нерозривно пов'язано з майбутнім розвитком рідного міста та країни. Шоста станція є спортивною, метою якої формування загальних уявлень про фізичну культуру, її значення у житті дитини, розвиток умінь та навиків працювати в команді. Команді пропонується позмагатися в спортивних іграх та конкурсах.

Важливо зазначити, що модератори, в свою чергу, на станціях мають чітко пояснювати завдання, які потрібно виконати, мотивувати квесторів на активну та командну гру, за що вони можуть отримати ще додаткові бали та надають кожній команді та підказку (пазл).

По завершенню гри команди складають пазли в єдине ціле та шукають «Ключовий предмет» (для кожної команди має бути розроблений індивідуальний пазл та власне місце знаходження «Ключового предмету»), після його знаходження складають ключове повідомлення, наприклад: «Я обираю здоровий спосіб життя», «Я відповідальний за своє майбутнє», «Відповідальність починається з мене», «Наркотики роблять ваше життя коротким», «Міцне здоров'я успішне – майбутнє», «Наркотики? Не моя тема!», «Діти мають право на безпечне середовище».

Четвертий етап проведення профілактичного квесту є заключний – під час цього якого, відбувається зарахування додаткових балів модераторами, підрахунок балів та складання рейтингу команд, створення «капсули часу», підведення підсумків та нагородження команд.

Таким чином, упровадження квесту у соціально-педагогічну роботу дозволяє: актуалізувати інформацію; викликати інтерес до визначеної теми; активізувати сприйняття матеріалу засобами наочності; розвивати логічне мислення, інтуїцію; виявити приховані якості підлітків, визначити потенційних лідерів; підліткам спільно пережити емоційні сплески, що зближують учасників команди; розвинути комунікативні здібності та навички працювати у команді.

Отже, профілактичний квест як інтерактивний метод роботи з дітьми групи-ризикіу допомагає неповнолітнім не тільки продемонструвати свої знання, але й набути нових. У процесі гри діти вчаться проявляти наполегливість, домовлятися, знаходити друзів, встановлювати контакти, підтримувати відносини, протидіяти негативному тиску, освоювати прийнятні з точки зору соціальних норм способи вираження власних вимог.

Ступак О.Ю.

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ПЕРСПЕКТИВИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З МОЛОДДЮ В ГРОМАДАХ

У сучасних умовах з процесами реформування державної політики в сфері децентралізації поступово збільшується вплив та роль територіальних громад на місцевому рівні. З розширенням можливостей та прав громад підвищується рівень їхньої відповідальності, устанавлюється автономія діяльності, що призводить до пошуку нових механізмів та шляхів роботи з громадою в різних галузях. Зокрема робота з молоддю виступає одним з пріоритетних напрямів роботи, оскільки охоплює достатньо широку, різнопрофільну та соціальну активну аудиторію.

Молодь як соціально значущий прошарок суспільства відзначається неоднорідністю поглядів, видів діяльності, неоднозначністю цінностей проте мобільністю реагування на зміни в суспільстві, швидкою пристосованістю до інновацій та новаторством у прийнятті рішень, що обумовлено віковими характеристиками молоді. У деяких країнах визначення поняття «молодь» відсутнє, а в Україні ця категорія чітко пов'язана з віком. Відповідно до оновленого Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» від 5 лютого 1993 р. зі змінами в 2005 р., категорія молоді визначається віком від 14 до 35 років. Тоді як ще в 2003-2004 рр. віком молоді вважався період 15 – 28 років, що було ближчим до визначення поняття «молоді» Організацією Об'єднаних Націй (15 – 24 роки). Український підхід є відображенням більш широкої європейської тенденції до розширення категорії молоді в політиці та європейських програмах (таких як Програма Європейського Союзу «Молодь в дії»), через більш пізній перехід до дорослого життя та пов'язані з цим пороги та етапи переходу (подовження часу освіти, відстрочка у створенні сім'ї та народженні дітей та більш тривале перебування у батьківському домі) [2, с. 27-28].

Протягом двадцятирічного молодого віку в більшості українців проходить час здобуття знань в середніх, вищих навчальних закладах, соціальна зрілість, професійне становлення, створення сімей, а також низка життєвих змін, що сприяють змінам цінностей, пріоритетів та світогляду. І хоча практики та теоретики в дослідженнях роботи з молоддю вказують на її пасивність та подекуди соціальну байдужість, вона залишається найдієвішим прошарком суспільства, ефективна соціально-педагогічна робота з яким може призвести до позитивної динаміки реформування державної, а також освітньої та молодіжної політики.

О.В. Безпалько вдало наголошує, що вітчизняна модель соціально-педагогічної роботи в громаді має бути універсальною й базуватися на поєднанні окремих елементів двох підходів у практиці соціальної роботи: підхід на основі надання послуг і підхід на основі активізації громади до участі у вирішенні існуючих проблем. При цьому базовим принципом

організації соціально-педагогічної роботи в громаді має бути принцип активізації шляхом розширення повноважень користувачів соціальних послуг, залучення членів громади до проведення соціальних змін у громаді [1, с. 205-207].

На практиці залучення молоді до вирішення проблем громад починається з формування соціальної активності шляхом участі в громадському, політичному житті міста, регіону, громади. При цьому слід урахувувати сучасні тенденції збільшення молодіжної інфраструктури в містах та регіонах по всій країні через відкриття молодіжних центрів, хабів, коворкінгів, платформ, де молодь має можливість проводити свій вільний час, спілкуватися, саморозвиватися, дізнаватися про основні тенденції громадської діяльності на місцях. Таким чином, соціально-педагогічна робота з молоддю на сьогодні не обмежується соціальними установами та сферою діяльності соціальних працівників, а й може поширюватися на діяльність молодіжних просторів, залучаючи молодь до соціальної, громадської діяльності. Оскільки відповідно до Проекту Типового Положення про Молодіжні центри, їхньою метою діяльності виступає сприяння соціалізації та самореалізації молоді, інтелектуальному, моральному, духовному розвитку, реалізації її творчого потенціалу та національно-патріотичному вихованню, популяризації здорового способу життя, працевлаштуванню та зайнятості у вільний час, молодіжному підприємництву, забезпеченню громадянської освіти молоді та розвиток волонтерства, підвищення рівня мобільності молоді. Водночас прийнятий Міністерством молоді та спорту України від 03.08.2017 «Національний знак якості для молодіжних центрів», що розроблено відповідно до завдань і заходів з виконання Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2016 – 2020 роки свідчить про позитивні тенденції модернізації державної молодіжної політики в країні.

У Переглянутій Європейській хартії участі молоді в громадському житті на місцевому і регіональному рівні (21 травня 2003 р.) зазначено, що підтримуючи і стимулюючи участь молоді в суспільному житті, місцеві та регіональні власті сприяють соціальній інтеграції молодих людей, допомагаючи їм долати не лише проблеми та труднощі молоді, але й виклики сучасного суспільства, в якому часто домінують знеособленість й індивідуалізм. Проте для того, щоб участь молоді в суспільному житті на місцевому та регіональному рівні була успішною, постійною і осмисленою, потрібне щось більше, ніж розвиток або реорганізація політичних чи адміністративних систем. Будь-яку політику чи дію, покликану активізувати участь молоді в житті суспільства, має забезпечувати культурне середовище, що шанує молодь і враховує різноманітні потреби, обставини та сподівання молодих людей. При цьому обов'язково повинен бути присутній елемент розваги і задоволення [3].

Варто зазначити, що трактуючи по-різному зміст соціальної роботи в громаді, всі дослідники одноставно відносять до визначальних чинників її результативності наявність громадських ініціатив. Водночас участь молоді у житті громади дає чимало переваг як самим молодим людям, так і громаді. Молодь отримує нові знання та вміння щодо суспільних процесів, чітко розуміє процедуру ухвалення та впровадження рішень, розвиває свій лідерський потенціал, знаходить нові шляхи для самореалізації, розширює мережу соціальних контактів. У результаті участі молоді в житті громади зростає кількість волонтерів, виникають молодіжні ініціативи, розвивається партнерство молоді з дорослими [4, с. 6-7].

Таким чином, організація соціальної роботи в громадах базується на співпраці з різними соціальними інституціями, органами влади, громадськими організаціями, членами громад. Водночас урахування сучасних тенденцій змін в державній молодіжній політиці на локальному рівні, молодіжному середовищі та інфраструктури сприятиме ефективній соціалізації молоді різних поглядів і цінностей, залученню їх до громадської діяльності, формуванню соціальної активності, а також прийнятті участі у вирішенні проблем громад. Все це сприяє перспективі соціально-педагогічної роботи з молоддю в громадах, а також прискоренню переходу від патерналістського, пасивного до відкритого, активного розвитку молоді в країні.

Список використаних джерел:

1. Безпалько О. В. Організація соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю у територіальній громаді: теоретико-методичні основи: монографія / Ін-т проблем виховання АПН України. К.: Наук. світ, 2006. 363 с.
2. Кжаклевська Е., Вільямсон Г. Молодіжна політика в Україні: висновки команди міжнародних оглядачів Ради Європи. *Рада Європи*, жовтень 2013. 192 с.
3. Переглянута Європейська хартія участі молоді в громадському житті на місцевому і регіональному рівні (21 травня 2003 р.): Прийнята Конгресом місцевих і регіональних влад Ради Європи (10 сесія - 21 травня 2003 р. - додаток до Рекомендації 128). 31 с.
4. Участь молоді у розвитку громад в Україні: Посібник для молоді / За ред. О. Захарченко. К.: Пульсари, 2005. 76 с.

Талаш І.О.

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи
Державного вищого навчального закладу
«Криворізький державний педагогічний університет»

РОЗВИТОК АДАПТИВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ НА ЗАСАДАХ РОЛЬОВОГО ПІДХОДУ

На сучасному етапі розвитку освіти одним із основних завдань у підготовці майбутніх фахівців – соціальних працівників – є формування й розвиток їх адаптивного потенціалу. У цьому контексті знання, вміння й навички стають не самоціллю, а засобом для реалізації завдань професійної підготовки. Відтак, зміна парадигми освіти зумовлює удосконалення методичного арсеналу викладача, пошук нових форм і методів співпраці зі студентами.

У науковій психолого-педагогічній літературі теоретично обґрунтована та емпірично доведена в працях низки науковців (П. Горностая, Р. Мертона, З. Мірошник, А. Шутценбергер та ін.) ефективність опанування професійними знаннями, вміннями та навичками в процесі рольової взаємодії: рольові ігри, форум-театр, соціально-психологічний театр тощо. Зокрема, науковці наголошують, що необхідною умовою для успішної рольової взаємодії є знання про роль як функцію (норми, правила рольової поведінки, складові іміджу, соціальні очікування щодо виконавця цієї ролі), диференційоване власне ставлення до ролі та до себе як виконавця цієї ролі (установки, цінності, на яких ґрунтується певна модель поведінки – роль, вміння співвідносити та узгоджувати власні та рольові установки й цінності). Відповідно, рольовій взаємодії передують значний підготовчий етап, де учасники, як справжні актори, мають з'ясувати всі тонкощі й нюанси певної рольової позиції. Таким чином, знання про професійні функції засвоюються в діяльності, а не шляхом репродуктивного заучування, включаються в асоціативне поле досвіду особистості, тобто стають дієвими.

Крім того, підготовчий етап можна розпочати із самодіагностики, з'ясовуючи, які професійні ролі вже увійшли до рольового репертуару особистості, на опануванні яких слід зосередити більшу увагу, а які залишилися поза увагою студента. Для цього можна запропонувати студентам намалювати атом професійних ролей. Для цього спочатку просять їх перерахувати всі професійні ролі соціального працівника / соціального педагога, які вони знають. Потім необхідно намалювати в центрі аркуша коло – власне «Я», а довкола нього – три орбіти, на яких розташувати професійні ролі: ближче до центру ті, якими вже володіють досить добре, які найчастіше використовували під час практик (навчальної, виробничої), а далі від центру – ролі, якими не досить добре володіють, рідко використовують. Із цього рольового атому студенти наочно можуть побачити перспективні лінії розвитку свого професійного рольового репертуару.

Цінність рольових дидактичних ігор полягає в тому, що жоден їх вид (рольова гра, форум-театр, соціально-психологічний театр тощо) не передбачають наявності жорстко

регламентованого сценарію. Учасники рольової взаємодії мають лише одне обмеження – рамки певної моделі поведінки (ролі), а сценарій вибудовується спонтанно, в процесі безпосереднього контактування. Така ситуація створює умови для розвитку здатності до децентрації та спонтанності. Обидві здатності є вкрай важливими для спеціалістів соціальної сфери – соціальних працівників і соціальних педагогів.

Запорукою ефективної професійної діяльності соціального працівника є здатність подивитися на проблему очима клієнта, адже без цього неможливо змоделювати програму соціально-педагогічної допомоги, яку клієнт має сприйняти як власне рішення. Досить часто складно розуміти мотиви поведінки людини, яка відрізняється соціальним статусом, рівнем освіченості, системою ціннісних орієнтацій, незрозумілою залишається безпорадність клієнтів у ситуаціях, вихід із яких ніби очевидний. Може скластися враження, що клієнт навмисно ігнорує самоочевидну відповідь, перекладаючи відповідальність за своє життя на соціального працівника. Саме здатність до децентрації допомагає соціальному працівникові об'єктивно оцінити складну ситуацію, дібрати адекватні способи стимуляції клієнта до того, аби він зайняв активну позицію.

Специфіка професійної діяльності соціального працівника зумовлює великі навантаження на психоемоційну сферу особистості, що є передумовою емоційного вигорання. Запобігти психологічним перевантаженням можна, розвиваючи спонтанність. На думку Я. Морено, спонтанне поведіння особистості є протипотрутою від ригідності соціальних ролей, яка заважає розширювати свій рольовий репертуар, залишаючись гнучким, знижуючи адаптивний потенціал особистості. У розумінні видатного психолога, спонтанність – це ключ, за допомогою якого можна звільнити творчість. Завдяки спонтанності і творчості можна звільнитися від стереотипних моделей поведінки, які стали неефективними в ситуації, що змінилася, позбутися стереотипності мислення, яке заважає вирішувати нестандартні проблеми. Відтак, розширюється рольовий репертуар соціального працівника, з'являються можливості по-новому реагувати на нестандартні ситуації, добирати завжди унікальні способи взаємодії з клієнтом, творчо підходити до розв'язання проблем, щоразу наново відшуковуючи точку балансу. Така гнучкість поведінки і мислення підвищує адаптивний потенціал особистості фахівця, знижує рівень тривожності щодо можливості виникнення позаштатних ситуацій, зміцнює впевненість у власній компетентності.

Таким чином, опанування професійними знаннями, вміннями та навичками через оволодіння рольовими позиціями професіонала, дає можливість підвищити адаптивний потенціал особистості, запобігти в подальшому професійному житті емоційного вигорання.

Ткачов А.С.

кандидат педагогічних наук, доцент,
докторант кафедри загальної педагогіки і педагогіки вищої школи
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО ЗДІБНИХ УЧНІВ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ У СУЧАСНІЙ ШКОЛІ

В умовах активного розвитку українського суспільства значно підвищується потреба у виявленні та створенні оптимальних передумов для навчання, виховання та всебічного розвитку високоздібних учнів, які в майбутньому зможуть внести значний внесок у збагачення інтелектуального й економічного потенціалу держави. Як встановлено в дослідженні, особливо важливим етапом у розвитку в людини інтелектуальних здібностей є отроцтво.

Слід відзначити, що саме в період так званої кризи підліткового віку обдарованість піддається суттєвій перебудові, а при наявності дії сильних негативних зовнішніх факторів може навіть повністю згаснути. Крім того, саме в підлітковому віці відбувається формування

основних властивостей та якостей людини. Очевидно, що залежно від умов середовища, в якому відбувається її розвиток, можуть формуватися відповідні особистісні характеристики, які сприятимуть чи, навпаки, перешкоджатимуть становленню обдарованості [5; 6]. Тому особливо важливо забезпечити грамотну педагогічну підтримку інтелектуально здібних школярів саме на етапі їх навчання в основній школі.

Визначено, що характерними особливостями академічно здібних учнів є такі: прискорений розумовий розвиток, жваве мислення, допитливість, самостійність мислення; всепоглинаюча цікавість, добре виражені пізнавальні потреби, стійкі пізнавальні інтереси, широке коло інтересів, гарна пам'ять; здатність до зосередження, прояву тривалої розумової напруги; високий темп навчання; полenezалежність (орієнтація на власну шкалу цінностей); рефлексивність [1; 3].

Як свідчать результати аналізу наукової літератури та практики роботи шкіл, сьогодні існують різні підходи до організації академічно здібних школярів, у тому числі учнів основної школи. Так, перший із них передбачає здійснення їхнього прискореного навчання. Відповідно до цього підходу, учні з високими академічними здібностями навчаються за звичайними шкільними освітніми програмами, однак прискореними темпами. При цьому діти можуть «перескакувати» через класи або працювати за індивідуальними програмами, що забезпечують вивчення матеріалу в оптимальному для них темпі, а як наслідок – створює сприятливі умови для врахування прискореного інтелектуального розвитку таких дітей.

Серед недоліків даного підходу слід відзначити те, що талановитий учень має оволодівати тим же змістом навчального матеріалу, що і інші школярі, а це не сприяє інтенсивному розвитку його здібностей. Крім того, результати проведених досліджень засвідчили, що навчання учня в класі серед школярів більш старшого віку може спровокувати «дисинхронію» його розвитку, тобто мати негативні наслідки. Також складно спрогнозувати, якою мірою зможе такий випускник адаптуватися до тієї нової соціальної реальності, в якій він буде змушений існувати після дострокового закінчення школи [4; 7].

Інший виділений підхід до організації навчання академічно здібних учнів ґрунтується на ідеї змістового збагачення цього процесу, тобто необхідності поглиблення чи розширення інформації з конкретних тем, проблем, навчальних предметів чи освітніх галузях, збільшення загального обсягу навчального матеріалу. Очевидно, що під час реалізації даного підходу забезпечується підвищене розумове навантаження талановитих школярів та більш глибоке оволодіння ними навчальними предметами, створюються сприятливі умови для врахування індивідуальних пізнавальних інтересів кожного з них. Водночас слід відзначити, що зазначений підхід забезпечує, в основному, збільшення обсягу засвоєння академічно здібними учнями навчальної інформації, що не може бути самоціллю в умовах сучасного інформаційного суспільства, коли відбувається динамічне оновлення інформації в усіх галузях знань [7, с. 44-45]. Як наслідок, вищевказаний підхід не стимулює особистісний розвиток дитини, а це має бути одним з основних завдань школи в руслі гуманістичної педагогіки.

У цілому можна підсумувати, що визначені вище підходи до організації навчання академічно здібних учнів не можна вважати достатньо перспективними для сьогодення. Цей висновок підтверджується результатами інших досліджень, в яких зокрема було визначено основні причини згасання обдарованості в шкільному віці, а саме такі:

- інформаційне перевантаження школярів;
- недостатнє врахування особистісних сенсів, індивідуальних пізнавальних інтересів і потреб здібних учнів;
- ігнорування інтелектуальної кризи дитячої обдарованості, періодів спаду і спокою в інтелектуальній діяльності;
- наявність у педагогів вихідних помилкових установок на обдаровану дитину як на зобов'язану видати екстраординальний інтелектуальний результат [2, с. 53].

Як підкреслюють учені, більш прогресивними для сучасної школи є підходи до організації навчання академічно здібних учнів на основі впровадження стратегії розвивальної

освіти. Такий тип освіти може реалізуватися на практиці за допомогою навчальних програм різного характеру. Так, в освітньому процесі школи достатньо широко використовуються навчальні програми, спрямовані на розвиток розумових здібностей, творчого та критичного мислення учнів. У роботі з академічно здібними школярами й, зокрема, учнями основної школи застосовуються також спеціальні програми, зорієнтовані на розвиток емоційно-особистісної сфери особистості, які допомагають попереджати виникнення в учнів проблем у цій сфері.

Отже, слід підсумувати, що сьогодні існують різні підходи до організації навчання академічно здібних учнів основної школи, однак найбільшу педагогічну цінність мають тільки ті з них, які забезпечують розвиток здібностей дитини й її особистісний розвиток загалом. У свою чергу, це вимагає врахування психолого-педагогічних закономірностей розвитку обдарованих підлітків, їхніх вікових та індивідуальних потреб і можливостей.

Список використаних джерел:

1. Клименюк Ю. М. Особливості навчання інтелектуально обдарованих учнів URL: <http://studentam.net.ua/content/view/7545/97>. (Дата звернення 18.10.2017).
2. Кулемзина А. В. Детская одаренность как предмет педагогического анализа: дис. ... док-ра пед. наук : 13.00.01. Томск, 2005. 348 с.
3. Кульчицька О. І. Специфіка дитячої обдарованості. *Обдарована дитини*. 2001. № 1. С. 3-10.
4. Шумакова Н. Б. Развитие общей одаренности детей в условиях школьного обучения: дис. ... канд. пед. наук : 19.00.13. М., 2007. 330 с.
5. Ушаков Д. В. Структура и динамика интеллектуальных способностей: автореф ... дис. д-ра психол. наук. М., 2004. 48 с.
6. Фостик Н. М. Психологические проблемы одаренных подростков в процессе школьного обучения: автореф. дис. канд. психол. наук : 19.00.07. М., 2005. 24 с.
7. Шевчишена О. В. Вплив особистісних якостей і властивостей на становлення та розвиток обдарованості в підлітковому віці. *Молодий вчений*. 2016. № 7 (34) (липень). С. 389-394.

Шеплякова І.О.

кандидат педагогічних наук,

викладач кафедри соціальної педагогіки

Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-ВИХОВНОГО СЕРЕДОВИЩА ВНЗ НА ФОРМУВАННЯ ДЕОНТОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

В умовах системної соціально-економічної, політичної, духовної кризи сучасного українського суспільства актуалізована потреба у висококваліфікованих фахівцях соціальної галузі, провідною метою діяльності яких є соціальна допомога різним категоріям населення у «вирішенні проблем, створенні для цього необхідних ресурсів, забезпеченні взаємодії між людьми та між людиною і середовищем у цілому, підвищення відповідальності організацій за людину...» [2, с. 181]. А, отже, досягнення соціальної стабільності кожної особистості і сталого розвитку суспільства залежить зокрема й від ефективності професійної діяльності соціальних працівників. Це зумовлює підвищення вимог до особистості й професійної поведінки фахівця соціальної галузі.

Професійна діяльність соціального працівника за своєю природою, характером і результатом включає деонтологічний компонент (регламентацію поведінки з боку суспільства за допомогою вироблених зобов'язань), а її ефективність залежить від сформованості у фахівця внутрішнього імперативу професійного обов'язку перед суспільством, відповідальності за його належне виконання. Деонтологічний характер професії соціального працівника (підвищені вимоги до представника професії з боку суспільства завдяки

спроможності впливу на соціалізацію іншої особистості, її долю, місце в соціумі тощо) зумовлює необхідність використання деонтологічного підходу до професійної підготовки фахівця, забезпечення формування його деонтологічної культури.

При цьому соціальне середовище, у якому перебуває особистість і без якого її існування неможливе, є визначальним для реалізації її потенційних можливостей. Його місце й роль у підготовці майбутнього фахівця важко переоцінити, оскільки воно слугує підґрунтям для активізації соціального розвитку студентів з метою підвищення рівня їхньої соціальності, формування необхідних особистісних характеристик.

Проведений аналіз наукових джерел засвідчив, що для проектування виховного середовища, сприяючого формуванню деонтологічної культури студентів, є достатньо розроблена теоретична база. Встановлено, що деонтологічний аспект підготовки майбутнього фахівця висвітлено в працях М. Васильєвої, Д. Деккерта, Г. Караханової, К. Кертасової, М. Кропачової, А. Кудеріної, К. Левітана, Л. Переймибиди, З. Селімової, С. Хлестової та ін. Проблему формування культури представника соціальної галузі розкрито в студіях Р. Вайноли, І. Клемантович, Є. Клімкіної, Л. Мардахаєва, О. Пономаренко, Т. Спіріної, Г. Тарасенко та ін. Проблеми підготовки соціального працівника в умовах вищого навчального закладу репрезентовано в розвідках О. Безпалько, І. Зверєвої, А. Капської та ін.

Застосування середовищного підходу в процесі професійної підготовки фахівця соціальної галузі досліджували О. Караман, С. Коношенко, Ж. Петрочко, А. Полянничко, А. Рижанова, С. Савченко, С. Харченко та ін., зокрема особливості соціально-виховного середовища вищого навчального закладу представлено в дослідженнях Ю. Ключан, Н. Максимовської, В. Сенашенка, М. Соловей, А. Ушакова, О. Хендрик, В. Штифурак та ін.

Проведений аналіз наукових джерел (О. Безпалько, Р. Вайнола, І. Зверєва, А. Капська, Л. Коваль, Л. Міщик, Ж. Петрочко, В. Поліщук, А. Рижанова, С. Савченко, С. Харченко та ін.) дозволив розкрити потенціал соціально-виховного середовища ВНЗ як одного із чинників, що впливає на процес формування деонтологічної культури майбутніх соціальних працівників.

При цьому *соціально-виховне середовище ВНЗ* схарактеризоване як частина загального соціального простору, у якому цілеспрямовано створюються умови для інтеграції дії внутрішніх виховних механізмів і соціально-виховного впливу зовнішніх соціальних інституцій та забезпечення цілісного соціально-виховного впливу на суб'єктів соціального виховання для активізації соціального розвитку студентів з метою підвищення рівня їхньої соціальності.

Особливостями соціально-виховного середовища ВНЗ, що зумовлюють його потенціал у формуванні деонтологічної культури, є: *системність* (це соціальна система, її ядро – люди, їхні потреби, мотиви, спрямованість, інтереси, дії, відносини); *соціальна детермінованість мети та функцій*; *цілеспрямованість* (мета зумовлює утворення та інтеграцію системи, оскільки є головним орієнтиром її проектування та побудови); *ціннісна зорієнтованість* (функціонування пов'язано з необхідністю вирішення конкретних соціально-педагогічних завдань, зумовлених цілями соціального виховання); *цілісність* (складається з компонентів, між якими існує взаємозв'язок та взаємодія, що зумовлює функціонування системи як єдиного цілого та наявність системних інтегративних властивостей); *відкритість* (здатна до розширення зв'язків та відносин із навколишнім соціальним середовищем, що забезпечує функціонування та розвиток системи); *складність* (компоненти складають підсистеми й, одночасно, сама система є складовою, підсистемою у системах вищого порядку); *самокерованість* (система, що саморозвивається). Щодо останнього, то під саморозвитком системи розуміємо «здатність до подолання виникаючих усередині протиріч зусиллями суб'єктів самого середовища, постановки цілей, проектування нового стану середовища та етапів його досягнення тощо» [2, с. 26-27].

За результатами теоретичного та практичного аналізу проблеми професійної підготовки фахівців соціальної галузі виявлено недостатність використання потенціалу

соціально-виховного середовища у формуванні деонтологічної культури майбутнього фахівця.

Визначено умови використання потенціалу соціально-виховного середовища ВНЗ у формуванні деонтологічної культури майбутнього соціального працівника:

- *створення* або вдосконалення соціально-виховного середовища ВНЗ для забезпечення фахівця системою знань про професійні зобов'язання соціального працівника;
- цілеспрямоване *залучення* соціальних інституцій зовнішнього рівня для суб'єктизації студентами вимог професійних зобов'язань, їх сприйняття як обов'язку;
- *координація* та *спрямування* діяльності соціальних інституцій внутрішнього й зовнішнього рівнів на активізацію соціально-професійного розвитку студентів і вироблення в них імперативів нормативної професійної поведінки;
- *розробка* та *реалізація* науково-методичного забезпечення системи формування деонтологічної культури майбутніх соціальних працівників упродовж навчання у ВНЗ з урахуванням наступності й послідовності процесу.

Таким чином, ефективність процесу формування деонтологічної культури майбутніх соціальних працівників детермінована необхідністю максимального використання можливостей соціально-виховного середовища вищого навчального закладу як чинника, що безпосередньо впливає на цей процес.

Список використаних джерел:

1. Васильєва Е. Ю. Компонентный механизм проектирования образовательной среды ВУЗа. *Экология человека*. 2009. № 9. С. 24–31.
2. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / за заг. ред. І. Д. Звереві. Київ, Сімферополь: Універсум, 2012. 536 с.

Шимко І.М.

кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи
Криворізького державного педагогічного університету

САМОСТІЙНА РОБОТА ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ЧИННИК ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО АКТИВНОЇ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА

Освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави – зазначено в законі «Про Освіту».

Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору.

В умовах демократизації та національного відродження система освіти, яка завжди відзначалася тим, що була орієнтована на підготовку не просто спеціалістів, а людей, які б відповідали певним соціальним потребам сучасності, повинна забезпечити якісно новий рівень загальноосвітньої, професійної, наукової підготовки, всебічний розвиток кожної людини як особистості і найвищої цінності суспільства.

Входження молодих поколінь у глобалізований, динамічний світ, у відкрите суспільство підносить роль життєвої й соціальної компетентностей вихованців. Щоб мати змогу знайти своє місце в житті, особистість має володіти певними якостями, вміннями. Людина повинна

адаптуватися в мінливих життєвих ситуаціях, критично мислити, використовувати набуті знання та вміння в навколишній дійсності, вміти запобігати будь-яким конфліктним ситуаціям і виходити з них.

Зміни, які відбуваються в сучасному українському суспільстві по-різному впливають на процес соціалізації особистості: з одного боку, підвищуються вимоги до її загального і культурного рівня, поглиблення й розширення світогляду, розвитку вмінь і здібностей, які забезпечували б не лише адаптацію до нової соціальної реальності, а й сприяли свідомому вибору життєвого досвіду, а з іншого, прокладають шляхи життєдіяльності, ускладнюють процес соціалізації, спричиняючи проблеми в сфері соціальної взаємодії та соціальних відносин.

Притаманна сьогоденню девальвація моральних цінностей порушує гуманістичні засади співіснування особистості в соціумі, призводить до тиску на неї суспільства, продукуючи недосконалі форми комунікації, способи мислення і поведінки. Як наслідок, утруднюється входження особистості в суспільство, уповільнюється, а іноді й набуває деструктивної спрямованості процес накопичення нею соціального досвіду й формування ціннісних настанов.

У цьому контексті особливої актуальності набуває проблема забезпечення успішної соціалізації особистості як потенційної соціальної групи, спроможної за належних умов сприяти в найближчому майбутньому розбудові дійсно демократичної, правової держави, громадянського суспільства, основним елементом якого є морально й соціально розвинена особистість.

Соціалізація особистості – одне з перших питань, що постають у суспільстві у процесі підготовки молоді до трудового життя. Формування особистості – складний процес прилучення особистості до соціального буття. Соціалізація охоплює усі соціальні процеси, завдяки яким індивід засвоює певні знання, норми, цінності, що дозволяють йому бути повноправним членом суспільства. Соціалізація включає стихійні та спонтанні процеси, які впливають на формування особистості [4, с. 95].

І. Д. Бех вважає, що головною метою педагогіки соціалізації є формування незалежної особистості, здатної прийняти на себе моральну відповідальність перед усім суспільством за себе, за інших, за справу [2, с. 20].

Під соціалізацією розуміється процес входження індивіда в соціум, що породжує зміни в соціальній структурі суспільства і в структурі особистості. Остання обставина обумовлена фактом соціальної активності людини, а отже, його здатністю при взаємодії з середовищем не просто засвоювати її вимоги, але і змінювати це середовище, впливати на неї.

Соціалізація особистості здійснюється під впливом сукупності багатьох умов, як соціально-контрольованих, та направлено-організованих, так і стихійних, що виникають спонтанно. Провідними ж умовами є успішне виховання і освіта людини [3, с.47].

Якими б сприятливими не були умови соціалізації, її результати багато в чому залежать від активності самої особистості.

Вступаючи у взаємодію з середовищем, особистість має реалізувати і проявити себе як суб'єкт життєдіяльності, оскільки саме в цьому процесі здійснюється самоствердження особистості, формування та вияв нових якостей і характеристик [1, с. 8].

Формування соціально активної особистості – одне з найважливіших завдань. Іншими словами формування самостійності – це цілеспрямований педагогічний процес, складовими якого є, з одного боку, діяльність педагогів, а з іншого – практична діяльність студентів, тобто самовиховання.

Педагогічна діяльність передбачає: озброєння студентів необхідною інформацією, знаннями та вміннями, що забезпечують умови успішного самостійного виконання завдань, формують бажання застосувати набутий досвід в нових умовах(професійній діяльності); розвиток моральної, вольової, емоційної здатності до праці; стимулювання творчого самовдосконалення; задоволення їхніх потреб в особистісному самовизначенні відповідно до власних інтересів і можливостей.

Наявність самостійності в студентів визначається не тільки зовнішніми ознаками. З позиції педагогічної науки, проявом цієї якості є також вміння самостійно бачити суть поставленого завдання, виділяти в ньому головне, а також уміння розв'язувати це завдання. Психологічний аспект формування самостійності – це процес переходу особистості від зовнішнього керівництва до саморегуляції, внутрішнього обґрунтування свого вчинку, лінії поведінки, до вільного вибору способів дій у процесі власної життєдіяльності.

Самостійна робота сприяє: поглибленню і розширенню знань; формування інтересу до пізнавальної діяльності; оволодінню прийомами процесу пізнання; розвитку пізнавальних здібностей. Саме така робота передбачає вищий рівень відповідальності особистості за свої дії. А тому, самостійна робота повинна усвідомлюватися як вільна за вибором, внутрішньо мотивована діяльність. Самостійна робота розглядається як діяльність, що являє собою багатостороннє явище. Вона має не лише учбове значення, але й особистісне та суспільне.

Самостійна робота як вид діяльності – це багатостороннє і поліфункціональне явище. Окрім того, що це форма оволодіння новими знаннями і один із родів навчальної діяльності в цілому, вона потребує від самого виконавця зацікавленості, активності і бажання виконувати нестандартні завдання.

Сучасне інформаційне суспільство рухається шляхом розвитку творчого мислення людини. Творча людина може успішно адаптуватися в соціумі, протистояти негативним обставинам, знаходити позитивні виходи зі складних ситуацій, вона здатна до саморегуляції своїх можливостей, саморозвитку.

Список використаних джерел:

1. Архипова С., Архипов О. Розвиток соціального досвіду особистості в умовах школи. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2007. № 1. С. 4–8.
2. Бех І. Д. Виховання особистості: У 2 кн. Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади: наук. Видання. К.: Либідь, 2003. С. 148.
3. Мудрик А. В. Социализация человека как проблема. *Социальная педагогика*. 2005. № 4. С.47-56.
4. Якуба Е. А. Социология: учеб. пособ. для студентов. Х.: Константа, 1996. 192 с.

Шпільчак Л.Я.

кандидат педагогічних наук,
викладач кафедри мовознавства

Івано-Франківського національного медичного університету

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА МОДЕЛЬ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ДІТЕЙ ІЗ ДИСТАНТНИХ СІМЕЙ

Готовність майбутнього соціального педагога до психолого-педагогічного супроводу дітей із дистантних сімей є особистісним утворенням, що передбачає сформованість системи спеціальних компетенцій, наявність професійно важливих якостей, знань, умінь та навичок необхідних до означеного виду професійної діяльності.

Аналіз наукових праць і емпіричних матеріалів дає змогу констатувати відсутність системного теоретико-методичного і науково-технологічного забезпечення підготовки майбутніх соціальних педагогів до здійснення психолого-педагогічного супроводу дітей із дистантних сімей.

Враховуючи ряд вимог до психолого-педагогічного супроводу дітей із дистантних сімей, результати констатувального етапу нашого дослідження, недостатнього рівня сформованості відповідних компетентностей студентів вищих навчальних закладів до супроводу цієї категорії сімей, недоліків у системі навчального планування і навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах України нами розроблена експериментальна модель підготовки майбутніх соціальних педагогів до психолого-

педагогічного супроводу таких дітей. У ній відображено мету, завдання, результат, модуль взаємодії, змістовий і технологічний модулі організаційного забезпечення цього процесу. Виокремлені компоненти експериментальної моделі передбачали забезпечення підготовки соціальних педагогів до психолого-педагогічного супроводу, виявлення і впровадження умов, змісту і форм ефективної професійної підготовки студентів до означеного напрямку діяльності.

Охарактеризуємо основні елементи цієї моделі. Цільовий блок складає такі компоненти: мета – сформувати професійну готовність майбутніх соціальних педагогів до психолого-педагогічного супроводу (ППС) дітей із дистантних сімей (ДС); завдання – сформувати психофізіологічні, педагогічні, комунікативно-функціональні, організаційно-психологічні, мотиваційно-технологічні компетентності майбутнього соціального педагога для психолого-педагогічного супроводу дітей із дистантних сімей; результатом передбачалась відповідна загальна сформованість готовності соціального педагога (високий, достатній, середній, низький рівні) до психолого-педагогічного супроводу дітей із дистантних сімей.

Модуль взаємодії враховував насамперед всі відповідні інституції, причетні до формування дітей із різних типів дистантних сімей (з умовами сепарації, трудових мігрантів, військовослужбовців, ув'язнених, моряків, артистів, геологів, сімей, діти яких перебували в інтернатних чи інших суспільних закладах): 1) членів родини, священнослужителів, соціально-значущих осіб для дітей із таких сімей (сусідів, друзів, представників громадськості, вулиці і т. под.); 2) у закладах освітньої сфери – вихованців та працівників дошкільних, загальноосвітніх закладів, професійно-технічних училищ, позашкільних закладів, вищих навчальних закладів України; 3) у сфері психологічних служб – працівників психологічної служби школи, служб у справах дітей, центрів соціально-психологічної реабілітації, центрів психолого-педагогічної діагностики, психокорекційної та інших видів допомоги;

4) серед соціальних служб – працівників міських, районних, обласних соціальних служб для сім'ї, дітей і молоді, центрів медико-соціальної реабілітації неповнолітніх, соціальних гуртожитків, клубів за місцем проживання, неурядових організацій та ін. Кожна з цих інституцій і кожний працівник певною мірою відповідальні за окремі аспекти діагностики, моніторингу, профілактики, підтримки, корекції поведінки та формування якостей дітей із дистантних сімей – складових психолого-педагогічного супроводу.

У вирішенні тих чи інших повсякденних справ дітей із таких сімей, допомоги їх родинам належне місце займають всі учасники такої взаємодії, координаційну роль з яких беруть на себе соціальні педагоги / соціальні працівники.

Формування означених компетенцій майбутніх соціальних педагогів складає змістову частину експериментальної моделі, яке технологічно відбувається в процесі здійснення таких етапів: 1) розробки і впровадження комплексної програми ППС ДС, 2) введення у навчальний план підготовки майбутніх соціальних педагогів професійно-зорієнтованих та спеціальних предметів; 3) включення студентів у різнобічні види практичної підготовки (реальна співпраця з членами дистантних сімей, налагодження контактної взаємодії з ними, збір та аналіз інформації про умови проживання й обставини ДС, педагогічна взаємодія з членами ДС, моніторинг та оцінка результатів діяльності ДС); 4) підвищення психолого-педагогічної культури батьків дітей із ДС; 5) складання індивідуальних планів ППС ДС різного типу у процесі ведення конкретних, у т. ч. складних випадків.

Комплексна програма підготовки студентів до означеного супроводу охоплювала введення спецкурсу «Соціальний психолого-педагогічний супровід дистантних сімей», програми підвищення психолого-педагогічної культури батьків, індивідуального плану супроводу дітей із дистантних сімей різного типу (ведення конкретного випадку).

У експериментальній моделі підготовки майбутніх соціальних педагогів до означеного виду діяльності організаційно-змістове забезпечення було представлено у навчальному курсі «Соціальний супровід сім'ї», спецкурсі «Соціальний психолого-педагогічний супровід дистантних сімей», частково в окремих предметах – «Соціальна психолого-педагогічна

діяльність з неповною сім'єю», «Особливості роботи з сім'ями трудових мігрантів», «Основи родинного виховання», «Практика індивідуального консультування в сім'ї»; завданнях різних видів практик; напрямках науково-дослідницької та позааудиторної роботи студентів. Змістова складова підготовки забезпечувалась низкою лекційних та практичних занять: «Дистантна сім'я як психолого-педагогічний феномен», «Особливості розвитку і поведінки дітей із дистантних сімей», «Нормативно-правові документи про захист прав дітей із дистантних сімей» та ін.

Спецкурс «Підготовка майбутніх соціальних педагогів до психолого-педагогічного супроводу дітей із дистантних сімей» передбачав опанування майбутніми соціальними педагогами змістом і особливостями психолого-педагогічного супроводу.

У структурі технологічного модулю реалізації комплексної програми підготовки майбутніх соціальних педагогів до психолого-педагогічного супроводу дітей із дистантних сімей важливе місце займає причетність фахівців до підвищення психолого-педагогічної культури батьків. Незважаючи на те, що сьогодні більшість батьків здобули чи здобувають вищу освіту, рівень їх психолого-педагогічної культури є невисоким.

Слід зазначити, що важливу роль у збагаченні змісту підготовки майбутніх соціальних педагогів до ППС дітей із дистантних сімей зіграв принцип компліментарності (додатковості) у набутті та вдосконаленні навичок професійно-педагогічної готовності майбутніх фахівців. До такого змісту, насамперед, відноситься підкріплення теоретичного матеріалу прикладами з педагогічних практик, використання активних методів навчання (дискусії, відеофрагменти педагогічних ситуацій, анкетування, творчі завдання, написання курсових, бакалаврських, дипломних і магістерських робіт з проблематики дистантних сімей, ознайомлення із законодавчою базою соціального захисту проблем батьківства і дитинства); практичні заняття у формах етичного практикуму, моделювання педагогічних ситуацій морального вибору, психолого-педагогічні ігри (ділові, рольові, імітаційні), розв'язання педагогічних проблемних ситуацій, аналіз помилок у педагогічній діяльності батьків у дистантних сім'ях і т. под.

Список використаних джерел:

1. Шпільчак Л. Соціальний психолого-педагогічний супровід дистантних сімей: методичні рекомендації / за ред. В. Костіва. Івано-Франківськ: Приватний підприємець Бойчук А.Б., 2014. 128 с. С. 39–41.

ТЕЗИ МАГІСТРАНТІВ

Алабадла Т.В.

магістрант спеціальності «Соціальна робота»

Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ПЕРШОКЛАСНИКІВ ДО УМОВ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент І.А.Романова

Процес входження дитини до нового шкільного середовища потребує цілеспрямованої системної роботи з боку цілої низки соціально-педагогічних суб'єктів. Теоретичними питаннями соціально-педагогічної діяльності з адаптації першокласників до школи займалися: Є. Бондар, Н. Головань, Д. Ельконін та ін. (психологічний аспект); О. Безпалько, М. Галагузова, І. Зайнишева, Р. Овчарова та ін. (теоретичні аспекти соціально-педагогічної діяльності); Л. Баданіна, В. Кіонова, О. Кудрявцева, В. Мухіна, Г. Цукерман та ін. (соціально-педагогічна діяльність з адаптації першокласників).

На основі аналізу соціально-педагогічної літератури нами було визначено сутність соціально-педагогічної діяльності з адаптації першокласників до умов загальноосвітнього навчального закладу як процес створення та розвитку загального позитивного емоційного

фону відносин в новому соціальному просторі, де співробітництво вчителя, соціального педагога, психолога, батьків та адміністрації забезпечує зниження рівня тривожності у всіх діючих в ньому суб'єктів, пристосування дитини до нової системи соціальних умов, новим стосункам з дорослими та ровесниками, вимогам, видам діяльності. Метою соціально-педагогічної діяльності є створення педагогічних умов, що дозволяють дитині функціонувати і розвиватися в шкільній системі відносин. Спільні зусилля вчителів, педагогів, батьків, лікарів, шкільного психолога і соціального педагога здатні знизити ризик виникнення у дитини шкільної дезадаптації й труднощів навчання.

На основі вже існуючих програм, методик нами була розроблена власна комплексна програма соціально-педагогічної діяльності з адаптації першокласників до умов школи, яка містить у собі психологічний, соціально-педагогічний та пізнавально-мотиваційний напрямки впливу на дитину та соціальне середовище. Розроблена програма була впроваджена під час проходження соціально-педагогічної практики на базі Харківської гімназії № 43.

У ході соціально-педагогічного дослідження було проведено діагностику стану соціально-педагогічної діяльності з адаптації першокласника до умов навчання в гімназії № 43 методом аналізу звітної документації та визначено, що соціально-педагогічна діяльність з адаптації першокласника реалізується більше в психологічному напрямку. Необхідним є збільшення кількості заходів саме з поліпшення процесу адаптації із залучення соціального педагога та учителів.

За психологічним напрямком була проведена така соціально-педагогічна діяльність: а) з першокласниками (анкетування для оцінки рівня шкільної мотивації Н. Лусканової, визначення рівня самооцінки А. Захарова); б) з батьками (бесіду на предмет складання соціального паспорту класів та адаптації до шкільного навчання, анкетування «Рівень адаптації», батькам роздано буклети «Особливості дитини 6 років»); в) з класними керівниками (психологічний аналіз особливостей адаптації першокласників до школи (опитувальник для вчителя).

За пізнавально-мотиваційним напрямком соціальним педагогом, психологом, класним керівником було проведено: батькам роздано буклети «Як покращити виконання домашніх завдань дитини», ігрові заняття з використанням елементів казкотерапії та ізотерапії: казка-подорож «Країною знань», «Мій найкращий друг», «Шкільний корабель» та ін.

З соціально-педагогічного напрямку було проведено: соціальним педагогом діагностику рівня комунікативності за методикою А. Захарова (2 частина); класними керівниками виховну годину «Справжня дружба», конкурс малюнків «Шкільний світ».

Таким чином, нами була проведена комплексна робота як з дітьми, так і з батьками, вчителями. До соціально-педагогічної діяльності були залучені не тільки психологічна служба гімназії, але й класні керівники, учнівське самоврядування.

Бабіч В.М.

магістрант спеціальності «Соціальна робота»

Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО СОЦІАЛІЗАЦІЇ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ГРИ У ДОШКІЛЬНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор М.П.Васильєва

На сучасному етапі розвитку української держави та суспільства набувають актуальності та поступово поліпшуються умови для повноцінної соціалізації дітей старшого дошкільного віку. Одним з основних факторів інтелектуального розвитку дитини виступає гра, оскільки ігрова діяльність є провідною для цього віку дітей. Соціальний працівник як суб'єкт діяльності, що може залучатися до взаємодії з вихователями в дошкільному навчальному закладі, виховує через гру, творчу та різнобічно розвинену особистість. Для цього він має сприяти розширенню тематики ігор, збагачувати зміст, забезпечувати

оволодіння дітьми старшого дошкільного віку рольовою поведінкою, що зумовлює необхідність професійної готовності майбутніх соціальних працівників до такої діяльності, забезпечення спроможності оптимізувати процес соціалізації старших дошкільників з використанням ігор.

Аналіз наукової літератури, праць вітчизняних учених з проблеми соціалізації старших дошкільників з використанням гри у дошкільному навчальному закладі показав, що досліджено та відображено такі її аспекти: роль гри у соціалізації дошкільників (А. Богуш, О. Кононко); особливості ігор у дошкільних навчальних закладах (А. Бондаренко); проблеми використання гри (Д. Менджерницька, А. Усова); соціалізація як набуття дошкільниками соціального досвіду, що здійснюється через ігрову діяльність (Т. Поніманська); особливості діяльності соціального працівника з дошкільниками у дошкільному закладі (О. Доманюк).

Розробка питань професійної підготовки майбутніх соціальних працівників знайшла своє відображення в працях багатьох дослідників. Проведений аналіз дозволив виявити окремі аспекти її дослідження: теоретико-методологічні основи (О. Безпалько, В. Бочарова, Р. Вайнола, М. Васильєва, І. Зверєва, І. Ковчина, А. Капська, Г. Лактіонова, Л. Міщик, С. Харченко); технологічні основи діяльності з дошкільниками (О. Кононко, В. Масленнікова); теоретико-методичні засади напрямів соціально-педагогічної роботи з дошкільниками (В. Суржанська); особливості професійної підготовки соціальних працівників засобами гри (І. Романова); методичні питання використання гри як методу діяльності з дошкільниками (А. Бондаренко, К. Гросс, Д. Ельконін). Проте малодослідженою залишається практична сторона підготовки майбутніх соціальних працівників до діяльності з соціалізації старших дошкільників з використанням гри у дошкільному навчальному закладі; недостатньо уваги приділяється роботі соціального працівника з батьками дошкільників та суті педагогічної співпраці з вихователями.

Узагальнення ідей вітчизняних та зарубіжних науковців дозволило визначити основні ідеї щодо підготовки фахівців до організації соціально-педагогічної діяльності з соціалізації старших дошкільників з використанням гри: підготовка майбутніх соціальних працівників повинна мати цілісно - комплексний характер, бути вузько спрямованою, враховувати умови та особливості постійно змінного сучасного соціального середовища. Нами сформульовано таке наукове припущення: рівень готовності майбутніх соціальних працівників до соціалізації старших дошкільників з використанням гри у дошкільному навчальному закладі буде підвищений, якщо буде розроблено, теоретично обгрунтовано та впроваджено технологію підготовки майбутніх соціальних працівників, яка передбачає реалізацію таких етапів: діагностико-прогностичний, проектувально-підготовчий, оперативно-діяльнісний та контрольно-аналітичний. Отже, проблема підготовки майбутніх соціальних працівників до соціалізації старших дошкільників з використанням гри у дошкільному навчальному закладі є актуальною.

Берлет А.М.

магістрантка спеціальності «Соціальна робота»

Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Науковий керівник - доктор педагогічних наук, професор І.П. Рогальська - Яблонська

Проблема соціального захисту та шляхи соціальної інтеграції дітей з особливими потребами динамічно розробляються в науці та на законодавчому рівні. Нормативно-правова база незалежної України передбачає комплексне розв'язання проблем інвалідності шляхом:

- 1) правового регулювання соціальної політики щодо інвалідів;
- 2) матеріального, соціально-побутового та медичного забезпечення;
- 3) комплексної багатопрофільної реабілітації та створення розгалуженої медичної, соціальної і професійної реабілітаційної інфраструктури;

- 4) освіти та фахової підготовки;
- 5) працевлаштування та зайнятості;
- 6) інформаційного забезпечення (зміни змісту бази даних про інвалідів у державній статистиці з акцентом на відображення структури їх потреб, інтересів, здібностей та стану здоров'я) [3, с. 14].

Відправним пунктом формування державної політики сприяння соціалізації людей з особливими потребами слід вважати прийнятий Верховною Радою Української РСР 21 березня 1991 року Закон «Про основи соціальної захищеності інвалідів в УРСР» (після проголошення акту незалежності України Закон має назву «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні»), в якому з урахуванням світової практики визначено поняття і критерії інвалідності. При цьому акцент зроблений не на повну або часткову втрату працездатності, а на потребу в соціальній допомозі через стійкий розлад функцій організму. У законі визначено компетенцію державних органів щодо соціального захисту цієї категорії громадян; установлено права й відповідні пільги, що надаються інвалідам; визначено систему реабілітації інвалідів і забезпечення їхньої життєдіяльності тощо [1, с. 13].

Інвалідність трактується у ньому як обмеження у можливостях, що обумовлені фізичними, психічними, сенсорними, культурними, законодавчими та іншими бар'єрами, які не дозволяють людині бути повноцінно інтегрованою у суспільство і брати участь в його житті на рівних умовах з іншими [2, с. 283]. Даний закон визнав за державою прерогативне право на створення для зазначеної категорії громадян відповідних правових, політичних, економічних, соціально-побутових та психологічних умов для відновлення здоров'я, професійної підготовки, посиленої трудової та громадської діяльності [Там само].

Важливим кроком на шляху удосконалення механізму соціального забезпечення людей з особливими потребами стала ухвалена 31 січня 2007 р. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку надання інвалідам та дітям інвалідам реабілітаційних послуг» [4]. Даним документом визначено процедуру звернення інваліда чи його законного представника до місцевого органу праці та соціального захисту населення, хід розгляду поданої інвалідом заяви про направлення до реабілітаційної установи державної або комунальної форми власності, характер надання соціальних послуг (платний, безоплатний, на пільгових умовах), їх вартість, організаційні аспекти ліцензування професійної діяльності тощо. До того ж, Порядком надання реабілітаційних послуг вперше встановлено право самостійного вибору інвалідом реабілітаційної установи незалежно від місця проживання [4].

Постанова Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2013 року № 607 «Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти для дітей з особливими освітніми потребами», визначає оптимальний зміст та обсяг навчального навантаження для дітей з особливими освітніми потребами у поєднанні з корекційно-розвитковою роботою. Цей Державний стандарт визначає вимоги до рівня освіченості дітей з особливими освітніми потребами на рівні початкової загальної освіти. Державний стандарт визначає оптимальний зміст та обсяг навчального навантаження для дітей з особливими освітніми потребами у поєднанні з відповідною корекційно-розвитковою роботою. В основу Державного стандарту покладено особистісно орієнтований, компетентнісний та соціокультурний підходи [5].

Постановою КМУ від 12 липня 2017 року № 545 «Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр» визначається порядок утворення та припинення, основні засади діяльності, а також правовий статус інклюзивно-ресурсного центру [5]. Центр є установою, що утворюється з метою забезпечення права дітей з особливими освітніми потребами віком від 2 до 18 років на здобуття дошкільної та загальної середньої освіти, в тому числі у професійно-технічних навчальних закладах, шляхом проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини (далі - комплексна оцінка), надання психолого-педагогічної допомоги та забезпечення системного кваліфікованого супроводження (крім вихованців дошкільних навчальних закладів (ясел-садків) компенсуючого типу, учнів спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів).

Основними завданнями центру є:

1) проведення комплексної оцінки з метою визначення особливих освітніх потреб дитини, в тому числі коефіцієнта її інтелекту, розроблення рекомендацій щодо програми навчання, особливостей організації психолого-педагогічної допомоги відповідно до потенційних можливостей психофізичного розвитку дитини;

2) надання психолого-педагогічної допомоги дітям з особливими освітніми потребами, які навчаються у дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладах (не відвідують навчальні заклади), здобувають повну загальну середню освіту у професійно-технічних навчальних закладах та не отримують відповідної допомоги;

3) ведення реєстру дітей, які пройшли комплексну оцінку і перебувають на обліку в центрі, за згодою батьків (одного з батьків) або законних представників на обробку персональних даних неповнолітньої дитини;

4) ведення реєстру навчальних закладів, реабілітаційних установ системи охорони здоров'я, соціального захисту та громадських об'єднань, а також реєстру фахівців, які надають психолого-педагогічну допомогу дітям з особливими освітніми потребами, у тому числі фахівців дошкільних навчальних закладів (ясел-садків) компенсуючого типу, спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів), навчально-реабілітаційних центрів, громадських об'єднань, за згодою фахівців, які надають психолого-педагогічну допомогу дітям з особливими освітніми потребами;

5) надання консультацій та взаємодія з педагогічними працівниками дошкільних, загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладів з питань організації інклюзивного навчання [5].

Підсумовуючи усе вищесказане, зазначимо, що у нашій державі відбуваються поступові зміни з метою адаптації правової бази України до міжнародних вимог, переосмислюється соціально-економічна ситуація в країні, її наслідки та вплив на життя дітей, які мають обмежені можливості, поволі посилюється рівень державної підтримки таких дітей.

Список використаних джерел:

1. Бондарчук К. Формування банку даних для працевлаштування інвалідів. *Соціальний захист*. 2004. № 12. С. 25–29.

2. Долинний Ю. О. Гуманізм у соціальній роботі з дітьми, які мають обмежені можливості. *Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту*. 2006. № 10. С. 200–202.

3. Кіп Х. У боротьбі за фінансову ковдру: молодіжна політика. *Політика і культура*. 2000. 12 грудня. С. 27–28.

4. Лесин В. Сумщина: підбито підсумки виконання стратегії подолання бідності. *Соціальний захист*. 2003. № 5. С. 11–12.

5. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/607-2013-%D0%BF>. (Дата звернення 20.10.2017).

Борисенко М.С.

магістрант спеціальності «Соціальна робота»

Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

МЕТОДИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОРЕКЦІЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент О.М.Василенко

Сучасний період розвитку українського суспільства характеризується змінами, що охоплюють усі сфери людського життя. На тлі цих змін саме підлітки, позбавлені батьківського піклування, перебувають у найтяжчому становищі внаслідок несформованості власної системи стійких моральних переконань, ціннісних орієнтацій, що нерідко викликають у них неадекватну реакцію на події навколишнього життя, негативне ставлення до соціальних норм, а також впливають на мотивацію їхніх вчинків.

Українські та зарубіжні вчені досліджували різні аспекти зазначеної проблеми, а саме: науково-методичні засади корекційної роботи (Б. Алмазов, С. Беличева, А. Капська); форми, методи корекції дітей девіантної поведінки (Л. Вольнова, О. Литкіна, Т. Малихіна, В. Оржеховська, Г. Товканець); особливості корекції поведінки дітей підліткового віку, позбавлених батьківського піклування (Ю. Кахіані, С. Курінна, С. Немченко, Г. Товканець).

Корекція в сучасній науковій літературі визначається як: виправлення, усунення, подолання недоліків чи порушень, вад психічного або фізичного розвитку (А. Абрамова, О. Степанов); здійснення психолого-медико-педагогічних заходів із метою усунення відхилень у психофізичному та індивідуальному розвитку і поведінці, схильності до залежності та правопорушень, подолання різних форм девіантної поведінки, формування соціально корисної життєвої перспективи (С. Гончаренко, І. Підласий); система соціально-педагогічних заходів, спрямованих на забезпечення процесу і досягнення успішного результату в соціальному розвитку особистості (Р. Вайнола, А. Капська).

Базуючись на теоретичних підходах І. Зверєвої, А. Капської, В. Шакурової до соціально-педагогічної діяльності та соціально-педагогічних основах до поняття корекція (О. Безпалько, Р. Вайнола, М. Галагузова, В. Курбатов, Т. Нікуленко, О. Холостова) під соціально-педагогічною діяльністю з корекції поведінки підлітків, позбавлених батьківського піклування, будемо розуміти діяльність соціального працівника, спрямовану на створення сприятливих умов соціалізації, всебічного розвитку дитини, задоволення її соціокультурних потреб чи відновлення соціально схвалених способів життєдіяльності людини.

Вивчення робіт Ю. Кахіані, В. Кащенко, С. Курінної дозволило узагальнити і охарактеризувати такі методи корекції поведінки підлітків, позбавлених батьківського піклування: методи громадського впливу (корекція активно-вольових дефектів; корекція страхів); метод ігнорування; метод культури здорового сміху; корекція нав'язливих думок і дій); Індивідуально-педагогічні методи (корекція недоліків поведінки дітей; корекція нервового характеру) спрямовані на звернення до пам'яті підлітка про його добрі справи, що сприятиме відновленню (відтворенню) тих позитивних якостей, які переважали у підлітків. Метод корекції через працю (опанування нового виду діяльності, професійних навичок; самообслуговування) формує у підлітка прагнення компенсувати той чи інший недолік участю в діяльності, яка його захоплює (спорт, праця, музика, мистецтво, спілкування, допомога іншим тощо). Метод корекції шляхом раціональної організації дитячого колективу стимулює активізацію позитивної суспільно-корисної, творчої колективної діяльності підлітка і здійснюється завдяки схваленню або осуду дій, тобто демонструє небайдуже емоційне ставлення колективу до вчинків підлітка. Психотерапевтичні методи (навіювання і самонавіювання; гіпноз; метод переконання; психоаналіз) використовуються спеціалістами з метою заміни негативних властивостей, якостей підлітка на позитивні.

Отже, у соціально-педагогічній діяльності з корекції поведінки підлітків, позбавлених батьківського піклування, виділимо педагогічні, соціально-педагогічні, спеціальні і психотерапевтичні методи.

Бувалець А.О.

магістрант спеціальності «Соціальна робота»

Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО СОЦІАЛІЗАЦІЇ ВАЖКОВИХОВУВАНИХ ПІДЛІТКІВ У ЦЕНТРАХ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ-СИРІТ ТА ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, викладач І.О. Шеплякова

Сучасний етап розвитку українського суспільства засвідчує, що на тлі виховної пасивності багатьох сімей, зростання бідності, девальвації моральних цінностей, поширення наркоманії, деморалізуючого впливу засобів масової інформації має місце тенденція до збільшення числа важковиховуваних підлітків. Отже, актуалізується потреба у соціальній роботі з важковиховуваними підлітками, одним із завдань якої є оновлення змісту та форм

такої роботи в різних інститутах соціального виховання. Підґрунтям для його вирішення є вивчення та узагальнення історичного досвіду соціальної роботи з важковиховуваними підлітками та його модифікація з урахуванням сучасних соціокультурних умов.

На основі аналізу наукових праць установлено, що останнім часом у даному напрямі здійснено низку досліджень, зокрема обґрунтовано принципи, які диктують стратегію використання різних форм і методів соціальної роботи із неповнолітніми (А. Капська), проаналізовано основи соціально-педагогічного захисту дітей, які опинилися в складних життєвих обставинах (Л. Завацька, І. Пеша, Ж. Петрочко), їхньої соціально-педагогічної реабілітації (О. Безпалько, В. Ніколаєва, М. Туленков), особливості організації соціально-педагогічного супроводу неповнолітніх (Т. Гущина, Л. Кальченко), зокрема у центрах реабілітації (С. Коношенко, М. Сосюра, С. Харченко), зміст підготовки педагогів до педагогічно-реабілітаційної діяльності (Т. Калиновська, Л. Пундик).

При цьому проблеми соціалізації важковиховуваних підлітків в умовах центрів соціальної реабілітації дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування; особливості організації процесу підготовки соціальних працівників до діяльності в умовах реабілітаційного закладу, на наш погляд, не знайшли належного висвітлення у сучасних наукових студіях.

На основі аналізу джерельної бази встановлено, що робота соціального працівника з важковиховуваним підлітком в умовах центрів соціальної реабілітації дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, реалізується у вигляді комплексу профілактичних, реабілітаційних заходів, а також шляхом організації різних сфер життєдіяльності дітей і спирається на наступні принципи: індивідуально-особистісний підхід до підлітка; опора на позитивні сторони особистості підлітка; об'єктивність підходу до підлітка; конфіденційність.

Підґрунтям ефективної роботи соціальних працівників щодо створення умов для позитивної соціалізації важковиховуваного підлітка у центрах соціальної реабілітації дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, їхньої підготовки до самостійного життя у соціумі, стимулювання саморозвитку, самовизначення, самореалізації, на наш погляд, з одного боку, є відповідний рівень професійної підготовки соціального працівника та сформованість у нього певних особистих якостей, а з іншого – забезпечення оптимального функціонування центрів реабілітації дітей-сиріт та дітей, які залишилися без піклування батьків.

Констатовано, що ефективність практичної діяльності центрів соціальної реабілітації дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, щодо соціалізації важковиховуваних підлітків залишається на досить низькому рівні. Можливими причинами цього є те, що такі заклади почали створюватися відносно недавно, а, отже, не мають достатньо досвіду практичної роботи, а також те, що рівень підготовки фахівців до вирішення завдань соціалізації важковиховуваних підлітків в умовах реабілітаційних закладів не відповідає очікуваному. Адже результати проведеного аналізу інформації, розміщеної на офіційних сайтах вітчизняних центрів соціальної реабілітації дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, уможливив висновок про те, що у діяльності центрів щодо соціалізації важковиховуваних підлітків використовуються переважно традиційні форми та методи роботи з цим контингентом дітей, які, на жаль, є малоефективними. А це викликає сумніви щодо обізнаності фахівців, зокрема, про інноваційний закордонний досвід роботи таких закладів та їх готовності до використання кращих його надбань у власній професійній діяльності.

Отже, сьогодення актуалізує проблему оновлення змісту підготовки майбутніх соціальних працівників до вирішення проблеми соціалізації важковиховуваних підлітків в умовах центрів соціальної реабілітації дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

ПРОФІЛАКТИКА ДЕЗАДАПТОВАНОЇ ПОВЕДІНКИ ДОШКІЛЬНИКІВ У ДОШКІЛЬНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Науковий керівник - доктор педагогічних наук, доцент І.А. Романова

Соціальна ситуація розвитку дитини вимагає концентрації зусиль професійних вихователів, батьків, дослідників дитинства і практиків різної професійної спрямованості на його гармонізацію. Предметом особливої уваги теорії та практики дошкільної освіти є питання соціалізації, адаптації та дезадаптації дошкільників. Дошкільний період життя малюка насичений неадекватними проявами поведінки, що пов'язано з новими вимогами соціуму та умовами, які змінилися. Дітям не завжди вдається самотійно та успішно подолати стресові ситуації.

Соціальна дезадаптація дошкільника – це процес втрати дитиною або несформованість у неї соціально значущих якостей, які перешкоджають успішному пристосуванню до умов соціального середовища.

На основі теоретичного аналізу та вивчення соціально-педагогічного досвіду (Н. Аксаріної, Ш. Амонашвілі, Н. Ватутіної, Л. Голубевої, А. Мудрик тощо) з досліджуваної проблеми можна зробити висновок, у дітей старшого дошкільного віку симптомами прояву дезадаптації є нездатність або невміння приймати соціальні правила і норми, виконувати соціальні ролі, знаходити орієнтири для вибору поведінки в групі ровесників, поводитися відповідально, контролювати та регулювати свою поведінку, співвідносити очікування інших з власними можливостями й домаганнями, орієнтуватися у своїх правах та обов'язках; труднощі комунікативної взаємодії з ровесниками та дорослими тощо. Було з'ясовано, що найбільш ефективними методами подолання дезадаптованості є профілактика. Профілактика – це сукупність виховних заходів, спрямованих на попередження, подолання або нейтралізацію основних причин та умов, які провокують появу соціальних відхилень у поведінці дітей.

Соціально-педагогічна діяльність з профілактики дезадаптації дошкільників повинна здійснюватися в трьох напрямках: 1) соціально-педагогічна робота з дітьми раннього дошкільного віку; 2) просвітницька робота з батьками; 3) методична робота з вихователями.

У роботі з дітьми найбільш поширеними методами є: бесіди, спостереження, ігрові вправи, самотійна художня діяльність, вербальні виховні ситуації, читання розповідей, казок із використанням ілюстративного матеріалу, театру ляльок, використання опорних картинок тощо.

Незвичність оточення, велика кількість нових вражень та вимог у дошкільному закладі, зазвичай нервують дитину та призводять до стресу. Щоб запобігти стресовим станам медична сестра здійснює медичний супровід. Основними формами роботи медичного центру ДНЗ з метою адаптації дошкільнят виступають: виготовлення інформаційного стенду; участь у батьківських зборах (медична сестра розповідає про оформлення медичної картки дитини, правильне харчування та розпорядок дня вдома, загартовування дітей, профілактику гострих респіраторних захворювань та вірусних інфекцій); індивідуальні бесіди (щодо механізмів звикання дитини раннього віку, стану її фізичного та психічного розвитку, рівня сформованості культурно – гігієнічних навичок); консультації вихователів перед прийняттям дітей до дошкільного закладу; корекційні заходи з перебігу адаптації (якщо батьки не мали часу відвідати батьківські збори та не звернули увагу на поради медичної сестри, розміщені на інформаційному стенді, їм передаються копії пам'яток).

Просвітницька робота з батьками включає: відвідування сім'ї дитини; день відкритих дверей (уможливорює ознайомлення батьків з дошкільним закладом, особливостями освітньо-виховної роботи); бесіди індивідуальні і групові; консультації (проводяться індивідуально чи

для підгрупи батьків); семінари-практикуми для набуття практичних навичок з виховання дітей; батьківські збори проводяться як групові, так і загальні 2–3 рази на рік (обговорюють завдання на новий навчальний рік, результати освітньо-виховної роботи та інше); батьківські конференції (їх основна мета – обмін досвідом сімейного виховання); папки-пересувки для залучення батьків до читання педагогічної літератури (папки містять статті на певну тематику); пропаганда педагогічних знань для батьків у формі виставки дитячих робіт, де спеціалісти можуть самі або разом з дітьми показувати виконання окремих елементів роботи (наприклад, з художньої праці, зображувальної діяльності); вечори відпочинку (вечори дозвіль для дітей за участю батьків і педагогів); спортивні свята і розваги; участь у підготовці спектаклів, лялькового театру, виставки «Руками дітей і батьків».

Методична робота з вихователями дитячого садка має на меті ознайомлення вихователів із психологічними аспектами адаптації дітей до умов дитячого садка та підвищення компетентності з проблем виховання та взаємодії з дітьми, які проходять період адаптації.

На основі аналізу річних та календарних планів, протоколів батьківських зборів, ми виявили, що: 1) у дошкільних закладах майже не зустрічаються в плануванні такі форми роботи, як: гуртки за інтересами, родинні газети, метод проектів (сімейні проекти), створення батьківської кімнати, перегляди батьками роботи з дітьми у групах; 2) на батьківських зборах здебільшого піднімаються актуальні проблеми забезпечення вступу дітей до школи, комплексного підходу до розв'язання проблеми здорової дитини; гігієни, режиму дня, харчування дитини дошкільного віку; вимоги до підготовки дитини до навчання в школі; виховання поваги до праці дорослих в родині; визначення компетентності випускника. На жаль, дуже часто заплановані заходи щодо взаємодії дошкільного закладу і сім'ї не реалізуються. На це є низка причин: небажання батьків, їх постійна зайнятість, не всі батьки відгукуються на прагнення педагогів до співпраці, не проявляють інтересу до об'єднання зусиль з виховання своїх дітей, відсутність довіри, взаєморозуміння та співробітництва між дошкільним закладом і батьками, а також недостатня їх педагогічна компетентність.

Отже, для покращення перебігу соціальної адаптації дошкільників у процесі здійснення соціально-педагогічної діяльності необхідно всебічно вивчити становище, статус родини та моделі взаємодії з нею для здійснення диференційованого підходу; залучати батьків до активної участі в заходах, що проводяться в дошкільному закладі, формувати в них відчуття належності до педагогічного колективу як односторонців і співників у процесі соціального становлення особистості дитини. Тільки при взаєморозумінні між педагогічним колективом та батьками можливе створення умов, які допомагають особистісному становленню та соціальній адаптації дитини.

Вяткіна Г.А.

магістрант спеціальності «Соціальна робота»

Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

СТРЕСОСТІЙКІСТЬ ПІДЛІТКІВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Н.Д. Кабусь

Стрес у нашому житті відіграє досить помітне місце. Навіть у стані повного розслаблення людина переживає деякий стрес, який пов'язаний із приємними та неприємними переживаннями. Тому важливим етапом у житті людини є вміння формувати власну стійкість до стресорів.

Науковці досліджують роль стресових станів у житті людини. Так поняття «стрес», основні стадії, фази стресу розкрив у своїх класичних дослідженнях Г. Сельє. У 1935 р. американський фізіолог У. Кеннон уперше визначив активну релаксацію, яка є захисною реакцією під час стресу, як реакцію боротьби або втечі. Лікарі Т. Холмс і Р. Раге (США)

вивчали залежність захворювань від різних стресогенних життєвих подій у більш ніж 5 тис. пацієнтів. Вони дійшли до висновку, що психічним і фізичним захворюванням зазвичай передують важливі зміни в житті людини.

Труднощі, які виникають на життєвому шляху людини (від дрібної проблеми до трагічної ситуації) викликають у неї негативні емоційні реакції, що супроводжуються фізіологічними і психологічними порушеннями.

Загалом під стресом (англ. stress – напруження) розуміють: стан напруженості; сукупність захисних фізіологічних реакцій, що настають в організмі тварин і людини у відповідь на вплив різних несприятливих факторів (стресорів) – холоду, голодування, психічних і фізичних травм, опромінення, крововтрати, інфекції тощо. Г. Сельє визначає стресор як несприятливий фактор, що викликає в організмі тварини або людини стан напруженості, тобто стрес. Дистрес (англ. distress – горе, страждання, виснаження) Г. Сельє розглядає як стрес, який негативно впливає на організм і може повністю розладнати поведінку і діяльність людини. Хронічне переживання дистресу викликає серйозні дисфункціональні і патологічні порушення в організмі.

Поняття стресостійкості як якості особистості, що характеризується здатністю протистояти стресовим факторам за період часу, необхідний для організації нових умов, в яких даний стресор не буде загрозливим, вивчали такі дослідники як Б. Варданян, Б. Зильберман, В. Мерлін та ін. Вони виокремили наступні властивості стійкості людини до стресу: зв'язок стійкості зі зміною, адаптаційно-діяльним механізмом, регуляцією, захистом та ін. Учені відзначають, що стресостійкість особистості пов'язана з її адаптаційно-діяльним механізмом. С. Анохіна розглядає стресостійкість як динамічний процес адекватного реагування, що постійно змінюється в залежності від ситуації, стресора й т.д. Адаптація може приймати форму протидії стресору, уникнення чи пристосування до впливу стресу. Тому важливим є вивчення особливостей адаптації до різних впливів зовнішнього середовища й оволодіння адаптаційними навичками.

Отже, стресостійкість людини виявляється в здатності адаптуватися до стресових ситуацій, зберігаючи високу ефективність життєдіяльності й сприяє збереженню здоров'я людини, якщо вона креативно мислить для вирішення своїх проблем, відшукуючи шляхи виходу із стресових ситуацій. Водночас ознакою відсутності стійкості до стресів є зниження адаптаційного потенціалу особистості, її схильність до дезадаптації.

У зв'язку з цим однією з найважливіших проблем, що вирішуються в загальноосвітньому навчальному закладі, є проблема соціально-психологічної адаптації підлітків та юнаків до постійно зростаючих вимог навчального процесу й сучасного життя в цілому, формування у них стресостійкості для здійснення життєвого і професійного вибору, підготовки до ЗНО тощо.

Таким чином, ураховуючи, що наслідки стресових станів можуть бути як позитивними (стрес мобілізує творчу діяльність особистості, дає можливість реалізовувати адаптивні резервні можливості), так і негативними (виникнення різних захворювань, тривожність, замкнутість, прояви дезадаптації), одним із актуальних завдань в контексті профілактики стресу є розвиток творчої адаптивності та стресостійкості молоді людини у навчальному закладі.

Гардель Т.О.

магістрант спеціальності «Соціальна робота»

Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ПІДЛІТКІВ

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Н.О. Єсіна

Соціально-економічні та суспільно-політичні процеси, які нині відбуваються в Україні, актуалізують проблему формування соціально активної особистості. Сучасному суспільству потрібні освічені, соціально активні люди, які готові діяти в його інтересах,

можуть самостійно приймати відповідальні рішення у ситуації вибору, відрізняються мобільністю, динамізмом, мають розвинене почуття відповідальності за долю країни.

Розгляд феномена соціальної активності стосовно підліткового віку пояснюється наявністю у цієї вікової категорії значного потенціалу та схильності до соціально активної поведінки через наявні психофізіологічні особливості. Тому формування у підлітків соціальної активності стає пріоритетним завданням сучасного суспільства.

На основі узагальнення поглядів відомих вчених, соціальна активність особистості розглядається як актуальна соціальна потреба, як перетворювальна здатність (властивість) і як стійка інтегративна якість особистості, що формується в соціальній діяльності.

Як актуальна потреба, соціальна активність реалізується в певній системі цільових установок, мотивів, що визначають інтереси особистості, її залучення до діяльності, пов'язаної із задоволенням потреби, що виникла.

Як перетворювальна здатність, вона реалізується через відповідні соціальні знання, уміння й навички, спрямовані на розвиток себе й середовища згідно з обопільними інтересами особистості та суспільства.

Як стійка інтегративна якість, соціальна активність виявляється в ініціативності, старанності, соціальній відповідальності, вимогливості до себе, цілеспрямованості тощо.

Виходячи з цього, сутнісними характеристиками соціальної активності є:

- самодетермінація (потреби, самоусвідомлене спонукання, готовність до діяльності);
- соціальна взаємодія (взаємозв'язок особистості з соціумом, який виявляється в пізнанні, спілкуванні, соціально продуктивній діяльності, результатом чого є розвиток особистості й соціального середовища).

У контексті нашого дослідження соціальна активність особистості розглядається як інтегративна якість особистості, що ґрунтується на соціальних потребах у реалізації суспільно значущих цілей, на знаннях і досвіді, уявленнях про індивідуальні особливості, яке існує як спрямованість до різних видів соціально корисної діяльності.

У дисертаційному дослідженні Н.Г. Клімкіною виділено основні компоненти соціальної активності особистості - соціальна обізнаність, просоціальна спрямованість, просоціальне поведіння.

На думку С.В. Абрамової, спрямованість охоплює потреби, установки, мотиви, життєві цілі особистості, її суб'єктивні відносини - ціннісні орієнтації, схильності, ідеали, уподобання, переконання, смаки та інтереси.

Визначені компоненти (соціальна обізнаність, просоціальна спрямованість, просоціальне поведіння) розглядаються нами в єдності, у взаємозв'язку і взаємозумовленості, завдяки чому утворюється цілісна якість. Сутнісним системоутворювальним зв'язком компонентів соціальної активності є мета, обумовлена потребою особистості в розвитку здатності до перетворення себе й соціального середовища, самореалізації своїх сутнісних сил у соціально прийнятних напрямках.

Таким чином, формування соціальної активності підлітків слід розглядати як одне із завдань виховання, що забезпечує засвоєння і відтворення підлітком соціального досвіду, його комфортне і гармонійне входження у життя суспільства. Ця якість найбільш ефективно формується у підлітковому віці, і кращим засобом для її формування є соціально значуща діяльність, до якої підлітки залучаються у процесі виховання.

Годованець В.В.

магістрант спеціальності «Соціальна робота»

Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

ВІЙСЬКОВЕ КАПЕЛАНСТВО В УКРАЇНІ

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент І.А. Романова

Розбудова Української Держави неможлива без відповідного духовно-гуманного підґрунтя, адже ці процеси супроводжуються відповідною зміною суспільних цінностей,

перетворенням державних і соціальних структур. Не зостанеться осторонь цього процесу й Армія Української Держави, основу якої складають Збройні Сили. Тому так важливо комплексно досліджувати досі мало вивчені проблеми, пов'язані з процесами формування духовних, моральних, патріотичних, військово-психологічних та етичних цінностей особового складу Збройних Сил та інших військових формувань України.

У незалежній Україні постало питання щодо практичного способу реалізації передбаченого чинним законодавством права для військовослужбовців у задоволенні ними релігійних потреб. Як наслідок, серед зацікавлених кіл (релігійна та військова спільнота) у першій половині 90-х років ХХ ст. розпочалося обговорення цього питання.

Науковою розробкою цієї проблеми займалися дослідники (Л. Владиченко, Е. Дробко, С. Здіорук, Р. Коханчук, С. Филипчук тощо). Проте аналіз наукової літератури засвідчив, що впровадження військового капеланства потребує чіткого наукового визначення основних засад цієї соціальної інституції.

Ще на початку 90-х років в Україні розпочався рух за забезпечення військовослужбовців та інших військових формувань душпастирською опікою Церкви. На початку, він був позначений несистемністю та нерегулярними спробами різних конфесій і носив більше світсько-науковий характер. Згодом, у різних конфесіях почали формуватися напрями діяльності щодо задоволення духовних потреб військовослужбовців.

Сьогодні у країні чинним є «Положення про Службу військового духовенства (капеланську службу) у Збройних Силах України» (наказ Міністра оборони України від 14.12.2016 р. №685), яке визначає основні завдання, порядок діяльності структурних підрозділів (посадових осіб) Міністерства оборони України, Збройних Сил України з питань організації діяльності служби військового духовенства (капеланської служби) та права й обов'язки військових священників (капеланів).

Військові священники (капелани) – це фізичні особи, які запропоновані релігійними організаціями членами РДпО (Рада у справах душпастирської опіки при Міністерстві оборони України), мають духовну освіту, є священнослужителями зареєстрованої в Україні релігійної організації, пройшли відбір та прийняті на роботу на посади працівників у військових частинах, військових навчальних закладах, установах та організаціях Збройних Сил України для задоволення релігійних потреб особового складу.

Мета капеланського служіння – побудувати глибокі й змістовні стосунки, через які Господь буде надихати людей і допоможе вистояти у дуже важких життєвих обставинах.

Основним призначенням військового священника (капелана) є релігійна опіка особового складу Збройних Сил України та членів їх сімей, з метою заохочення, поглиблення релігійного життя, сприяння укріпленню позитивних рис характеру та моральних цінностей.

Капелан – це священник, якому в постійному порядку доручається пастирська опіка про яку-небудь громаду або особливу групу вірних. Зокрема, в Українській Греко-Католицькій Церкві (УГКЦ), окрім військового капеланства, є ще інші види капеланства, такі як: студентське, пенітенціарне, шпитальне.

Душпастирська опіка військовослужбовців – вид пастирського служіння конфесії, спрямований на духовну опіку та задоволення релігійних потреб військовослужбовців і працівників Збройних Сил України, які, з огляду на характер виконуваної ними військової служби, у той чи інший спосіб зазнають обмежень у вільному сповіданні своєї релігії та потребують духовної опіки.

Завдання душпастирської опіки полягає в:

- організації та проведенні молитов, богослужінь, благословень, урочистих і поминальних заходів та інших релігійних обрядів і культів, пов'язаних із задоволенням релігійних потреб військовослужбовців;
- вихованні військовослужбовців на основі морального й духовного потенціалу релігійної та культурної спадщини українського народу;

- допомогти військовослужбовцям у розвитку їх особистісних та колективних моральних якостей на основі братерства, мужності, хоробрості, відповідальності, поміркованості, стійкості, жертвовності, дисциплінованості, розсудливості;
- ознайомленні військовослужбовців з основами релігійного вчення;
- вихованні у військовослужбовців толерантного ставлення до людей з іншим світоглядом та релігійними переконаннями;
- ознайомленні особового складу з історією національного, культурного та релігійного становлення української державності;
- налагодженні партнерських відносин з представниками релігійних організацій, які діють у місцях дислокації військових частин;
- участі в реабілітації особового складу, який потребує психологічної допомоги;
- всебічній душпастирській опіці та турботливому ставленні до військовослужбовців та членів їх сімей.

Сьогодні, в умовах проведення військових дій на Сході України, присутність капеланів у зоні бойових дій і на звільнених українськими військовими територіях є необхідною для моральної й духовної підтримки військовослужбовців та громадян України. Адже, за визначенням Верховного Архієпископа УГКЦ Блаженнішого Святослава: «Покликання душпастиря (військового капелана) у всіх злободенних обставинах – не покидати своїх вірних і бути з ними».

Дубонос В.В.

магістрант спеціальності «Соціальна робота»

Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ПЕРШОКЛАСНИКІВ ДО ЗНЗ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Н.О. Єсіна

На сьогоднішній день вивчення адаптації та корекції пов'язана з ситуацією що відбулася за останній час, а саме: серйозні перетворення, введення нової програми, зміна самої структури викладання, збільшення вимог до дітей. Головною проблемою всіх першокласників виступає зміна способу життя, особливо це стосується домашніх дітей. Через недостатній досвід спілкування і не відвідування дошкільних установ, у таких дітей відсутні навички спілкування з однолітками, що заважає входженню в середовище й ускладнює процес адаптації.

З проблемами адаптації першокласників в школі зустрічаються кожний рік вчительський колектив школи. Шкільна адаптація розуміється як складний процес пристосування дитини до умов школи.

Метою дослідження є створення умов, які допоможуть першокласникам швидко адаптуватися та розвиватися, функціонувати в шкільній системі відносин з мінімальними внутрішніми втратами.

Звичайний термін адаптації триває 1-2 місяця, але у деяких дітей цей процес сильно затягується.

З'ясовано також, що важливим факторами для якнайшвидшої адаптації виступає повноцінне харчування, суворий режим дня, повноцінний сон, щоденні прогулянки на свіжому повітрі, фізичне навантаження (хобі).

Діти, які перебувають у фазі адаптації, переживають емоційний дискомфорт. Перш за все, це вимоги вчителя, особливості та умови навчання, цінності та норми поведінки, спілкування з однолітками. Такий стан можна назвати станом настороженості, напруги та стресу.

У дослідженні було розглянуто, що соціальна адаптація дитини є процесом її результатом узгодження дитини з навколишнім світом, пристосування до умов життєдіяльності, до структури відносин у певних соціально-психологічних спільнотах, встановлення відповідної поведінки.

Проблеми адаптації розглядалися в наукових працях: М.П. Лукашевич; Т.В. Семигіна виділяла етапи адаптаційного процесу; І.К. Кряжева – критерії адаптації; Н.А. Сейко досліджував питання адаптації особистості в колективі.

У соціально-педагогічних дослідженнях над проблемою соціальної адаптації працювали: О.В. Безпалько, І.Д. Зверєва, С.Я. Марченко, А.В. Мудрик.

Розглянемо більш докладно використання соціальними робітниками методів для адаптації першокласників. До таких методів можна віднести: аналіз документів навчального навантаження, анкетування батьків та класних керівників, соціометрія, ігрові методи (класна година спілкування, позакласні заходи, екскурсії, відвідування театру, парку, святкування днів народжень, групові заходи, змагання, групова художня зайнятість, індивідуальна бесіда з батьками про особливості розвитку, успішності, інтереси і проблеми дітей).

Аналіз наукової літератури дає підстави стверджувати, що в забезпечені комфортного навчання велику роль грають дорослі адаптаційного процесу – вчителі, батьки, психологи, соціальні педагоги. Саме вони можуть створити загальний позитивно-емоційний фон відносин у новому соціальному просторі. Швидка реакція спеціалістів дозволить зробити період адаптації першокласників недовгим, а результати його - високими.

Таким чином, соціальний педагог має розробити інтегративну, універсальну модель соціально-педагогічного супроводу першокласників у конкретному навчальному закладі, яка складається з трьох взаємопов'язаних блоків: робота з дітьми; робота з учителями; робота з батьками.

Єжова К.Ю.

магістрант спеціальності «Соціальна робота»

Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ДО СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У ДНЗ ЗАСОБОМ КАЗКИ

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Н.О. Єсіна

У соціальному вихованні особистості значну роль відіграє соціальне середовище. Основна первопричина діяльності дошкільника - пізнання навколишнього світу, знаходження в ньому свого місця, визначення своєї ролі. Процес пристосування до нового середовища відбувається протягом усього періоду дитинства, так як у міру розвитку, дитина розширює межі свого досвіду, збагачує своє сприйняття світу. З огляду на це, метою дошкільного навчального закладу є використання всіх засобів, та методів для повноцінного виховання та навчання молодшої особистості.

Основним засобом виховання дошкільника у ДНЗ виступає казка. У дітей старшого дошкільного віку сприймання казки набуває диференційованого характеру. Формується здібність до елементарного аналізу твору, вибіркове ставлення до героїв казки, співпереживання до своїх улюблених казкових героїв, оточуючого соціального середовища, а під час спілкування з однолітками та старшими людьми – закладаються основи соціальної поведінки у суспільстві.

Теоретичними питаннями соціального виховання дошкільників за допомогою казки займалися: педагоги (С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський, Є. Фльоріна), які високо оцінювали роль казок у вихованні та розвитку особистості дитини; психологи (О. Запорожець, Т. Зінкевич-Євстигнєєва, О. Кабачек, К. Крутій, Н. Маковецька, А. Осипова,

О. Петрова, Д. Соколов, Л. Стрелкова), які висвітлювали можливості використання казки з метою впливу на психічну сферу особистості дошкільника.

Дослідження особливостей здійснення соціально-педагогічної діяльності в установах різного типу розглядають Н. Заверико, І. Зверева.

На доцільність застосування казкотерапії у професійній діяльності соціального педагога вказують О. Бреусенко-Кузнецов, О. Деркач, О. Іванівська, А. Капська, Н. Шкаріна та ін.

Проблеми професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до роботи з різними категоріями клієнтів розкриваються в працях І. Звереві, Ю. Мацкевич, С. Пашенко та ін.; теоретичні та методичні засади застосування художньо-естетичної інформації у процесі фахової підготовки майбутніх соціальних педагогів – у дослідженнях Г. Локаревої.

Особливого значення набуває особистість соціального педагога, оскільки саме він має здійснювати соціальне виховання дітей і сприяти формуванню в них адекватної соціальної свідомості, тому суб'єкти соціально-педагогічної діяльності потребують спеціальної підготовки.

Звернення науковців та практиків до такого інструменту, як технології, є обґрунтованим. Технології дають змогу науково будувати соціально-педагогічну діяльність, сприяють підвищенню її ефективності, забезпечують відтворюваність оптимального способу реалізації соціального процесу, тобто можливість здійснення його іншими фахівцями після спеціального навчання.

Технологічна підготовка фахівців у вищому навчальному закладі до соціального виховання старших дошкільників у ДНЗ засобом казки передбачає формування готовності студента до технологічної діяльності, що характеризується наявністю сукупності загальних і спеціальних знань та системної єдності технологічних знань, сформованих умінь, навичок, досвіду, особистісних якостей, які дозволяють виконувати продуктивну професійну діяльність. Технологічна підготовка фахівців складається з теоретичного і практичного компонентів, тому подальшою нашою роботою буде навчання студентів вже розробленої нами технології та вміння застосовувати її на практиці зі старшими дошкільниками у ДНЗ.

Жиленко С.О.

магістрант спеціальності «Соціальна робота»

Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

СОЦІАЛЬНЕ СИРІТСТВО ЯК АКТУАЛЬНА СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, викладач І.О. Шеплякова

Останнім часом проблематика соціального сирітства в Україні набула особливої гостроти та актуальності. Адже за офіційними даними Міністерства соціальної політики, в Україні (без урахування окупованих територій) проживає понад 73 тисячі дітей-сиріт. З них лише 20-23 % – сироти, інші – діти, які сироти за живих батьків, діти, позбавлені батьківського піклування.

В умовах соціально-економічної, політичної, духовної кризи українського суспільства масштаби соціального сирітства стрімко ростуть. Цьому «сприяє» й недосконалість соціальної політики у сфері сім'ї, зокрема пріоритетність збільшення чисельності населення, а не на збереження і покращення його якісних характеристик (за рахунок відтворення соціально-активного, інтелектуально розвиненого молодого покоління); спрямованість соціальних заходів на обмеження, корекцію негативних явищ, а не на усунення їхніх причин. Загалом, держава поступово «йде» зі сфери регламентації сімейних відносин, її роль у вирішенні проблем сучасної української родини слабшає.

Отже, не дивлячись на те, що на утримання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, підтримку програм усиновлення, наставництва, фінансування

існуючих і створення нових державних, недержавних установ, закладів, громадських організацій і фондів спрямовані значні соціальні ресурси, статистичні дані свідчать, що проблема соціального сирітства залишається невирішеною. А, відтак, актуалізованою у сьогоднішній день.

Таким чином, пошук шляхів зниження поширення бездоглядності та безпритульності неповнолітніх, соціального сирітства, підвищення ефективності їх профілактики є нагальною потребою і соціально значущим завданням.

Проведений аналіз наукових джерел засвідчив, що проблему соціального сирітства, особливості психологічного розвитку дітей-сиріт, умови їх успішної соціалізації висвітлено у працях Л. Божович, М. Васильєвої, І. Дементьєвої, Н. Комарової, І. Пешої, А. Прихожан, Н. Толстих та ін. Установлено, що під «соціальним сирітством» традиційно розуміють соціальне явище, зумовлене наявністю в суспільстві дітей, батьки яких померли, а також дітей, які залишилися без піклування батьків внаслідок позбавлення їх батьківських прав або визнання в установленому порядку недієздатними чи безвісти зниклими. З'ясовано, що соціальне сирітство може мати латентну форму, так зване «приховане соціальне сирітство», масштаби якого стрімко ростуть на фоні погіршення умов життя значної частини сімей, падіння моральних основ сім'ї, зміни ставлення до дітей (аж до повного витіснення їх із родини).

Факторний аналіз показав, що визначальна роль у виникненні та поширенні випадків соціального сирітства належить сім'ї, зокрема наявності кризових явищ у її функціонуванні (зростання кількості розлучень, неповних сімей; асоціальний спосіб життя ряду сімей; падіння рівня життя, погіршення умов утримання дітей; психоемоційне перевантаження дорослих членів родини тощо). Через це структура і функції сім'ї як соціального інституту виявляються порушеними.

Таким чином, складні і неоднозначні процеси, що відбуваються у сучасному суспільстві, актуалізують у сьогоднішній день проблематику соціального сирітства загалом та пошуку ефективних шляхів його подолання зокрема. Вважаємо, що це, насамперед, передбачає удосконалення системи профілактики соціального сирітства. При цьому ефективність здійснення соціальної профілактики залежить, з одного боку, від комплексності профілактичного впливу, а з іншого – від професіоналізму суб'єкта впливу, у тому числі й соціального працівника. У визначеному контексті необхідним вбачається забезпечення якісної професійної підготовки майбутнього соціального працівника до попередження соціального сирітства.

Зайцев В.М.

магістрант спеціальності «Соціальна робота»

Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

РОЛЬ МЕТОДІВ АРТ-ТЕРАПІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент І.А. Романова

Використання методів арт-терапії активно займає свою нішу у професійній діяльності соціальних працівників. З кожним роком збільшується кількість державних і приватних установ, які запозичують позитивний зарубіжний досвід «лікування мистецтвом» та вводять до переліку методів роботи соціальних працівників арт-терапію. Відповідно постає необхідність визначити роль методів арт-терапії у професійній діяльності соціальних працівників, для чого проаналізуємо основні напрямки використання соціальними працівниками методів арт-терапії.

Проблемою арт-терапії в різних аспектах займалася: А. Кудріна, до проблем соціалізації та формування особистості молодшого школяра в колективі, Ю. Вікторова креативності та творчості, М. Алексеєва формування творчості у дитини дошкільного віку.

Автори виділяють такий спектр проблем, при вирішенні яких можуть бути використані техніки арт-терапії: внутрішньо і міжособистісні конфлікти, кризові стани, в тому числі екзистенційні та вікові кризи, травми, втрати, невротичні та психосоматичні розлади, в консультуванні і терапії дітей, для розвитку особистості, при проблемах у сімейних та дитячо-батьківських відносинах, життєвих, вікових кризах, при психологічних травмах, під час педагогічної корекції, у роботі з обдарованими дітьми, для естетичного виховання особистості.

Аналіз наукової літератури дає підстави стверджувати, що на сьогоднішній день методи арт-терапії найчастіше використовуються соціальними працівниками з таким категоріями клієнтів як: подружні пари, люди з особливостями розвитку, діти, підлітки, люди з проблемами психічного здоров'я, наркозалежні та сім'ї наркозалежних, ВІЛ-інфіковані тощо

Розглянемо більш докладно можливості використання методів арт-терапії в роботі соціальних працівників із зазначеними категоріями клієнтів. Професійна діяльність соціальних працівників пов'язана із вирішенням конфліктів у подружніх парах. Так, використання «Танцювальної терапії» дозволяє подружжю розвинути внутрішньо сімейну взаємодію. Танцювальна терапія допомагає вирішити проблеми комунікативної компетентності, підвищити самооцінку членів подружжя. Сучасна техніка «Мандала» дозволяє також сформуванню навички самостійного вирішення конфліктних ситуацій. Як зазначає В. Соловйова, арт-терапія сім'ї веде до взаємного розкриття членів сім'ї і їхнього звільнення від переживань, що травмують. У подружжя формується картина світу сім'ї, що сприяє розвитку власної культури стосунків.

На думку О. Титаренко, методи арт-терапії такі як колаж, монотипія, герб, найбільш часто використовують в реабілітації людей з особливостями розвитку і в роботі з дітьми, що мають будь-які проблеми (мовні, поведінкові, емоційні, сімейні, шкільні та ін.). О. Титаренко підкреслює актуальність з'єднання арт-терапії з корекційно-розвивальним навчанням, оскільки воно впливає на виправлення будь-яких недоліків і дефектів дитини з одночасним розвитком, розкриттям його потенційних можливостей. Діти з відхиленнями у розвитку, діти-індіго, гіперактивні діти мають труднощі в адекватному сприйнятті світу. З такими дітьми автор пропонує використовувати методи малювання на піску, також малюванню пальцем, та роботи з папером.

Таким чином, методи арт-терапії відіграють одну із провідних ролей у наданні якісної та зорієнтованої на сучасні вимоги соціально-педагогічної допомоги різним групам клієнтів. Методи арт-терапії є універсальними та гнучкими методами соціальної педагогіки, які можна використовувати у більшості життєвих ситуацій (сімейні конфлікти, соціальний супровід дітей, страхи перед натовпом, внутрішні конфлікти.).

Використання методів музикотерапії дозволяє соціальним працівникам враховувати індивідуальні особливості особистості, життєві обставини в яких вона перебуває та забезпечувати максимально ефективний процес впливу на особистість у роботі з нею.

Калініченко Я.В.

магістрант спеціальності «Соціальна робота»

Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

ХАРАКТЕРИСТИКА ПІДЛІТКІВ З РІЗНИМ ПРОЯВОМ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент О.М. Василенко

Виховання дітей і підлітків є одним із головних завдань суспільства. Складність цього процесу має свої особливості та певні протиріччя особливо у період суспільних, політичних та соціально-економічних криз.

Наявні проблеми у державі, зростання злочинності, занепад моралі, відчуження підлітків від соціальних інституцій, які займаються соціальним вихованням молоді, спричиняють різного роду проблем у молодіжному середовищі, зокрема серед підлітків.

Переоцінка звичних стереотипів життєдіяльності, зростання потоку агресивно насиченої інформації, втрата ціннісних орієнтирів знижують резистентність особистості підлітка до деструктивного впливу сучасного соціуму, що породжує агресивну поведінку підлітків у середовищі.

Українськими та зарубіжними вченими досліджувались різні аспекти зазначеної проблеми, а саме: особливості розвитку особистості підлітків (М. Алемаскін, Я. Гілінський, А. Донцов, В. Кудрявцев, Н. Максимова, В. Маценко, О. Тарновська); науково-методичні засади соціально-педагогічної роботи з агресивними підлітками (С. Беличева, А. Капська, І. Козубовська, А. Макаренко, В. Оржеховська, С. Шацький), корекція агресивних проявів школярів (Л. Вольнова, Т. Гніда, С. Кузікова, С. Немченко).

Термін «агресія» у загальносупільному обігу має вельми поширений зміст з одного боку для позначення насильницьких загарбницьких дій, негативної оцінки наявності культу грубої сили, а з іншого – розуміється як шкідлива поведінка.

Аналіз наукових робіт Т. Гнідої, В. Оржеховської, Л. Вольнової показав, що в понятті «агресія» об'єднуються різні за формою і результатами акти поведінки – від злих жартів, пліток, ворожих фантазій, до бандитизму та вбивств. Для проявів агресії дітей підліткового віку, як зазначають науковці, нерідко використовують терміни «задерикуватість», «войовничість», «озлобленість», «жорстокість».

Вивчення наукової літератури дозволив охарактеризувати підлітків, які проявляють різні види агресивної поведінки:

- підлітки із стійким комплексом аномальних, аморальних, примітивних потреб, що мають деформацію цінностей і відносин, прагнучі до споживчого проведення часу. Їм властиві егоїзм, байдужість до переживань інших, нелагідність, відсутність авторитетів, цинізм, озлобленість, грубість, запальність, зухвалість, войовничість. У їх поведінці переважає фізична агресивність;

- підлітки з деформованими потребами і цінностями, що володіють більш-менш широким колом інтересів, що відрізняються загостреним індивідуалізмом, охочі зайняти привілейоване положення за рахунок утиску слабких і молодших. Прагнення до застосування фізичної сили виявляється у них ситуативно і лише проти тих, хто слабший;

- підлітки, у яких конфлікт між деформованими і позитивними потребами, що відрізняються одnobічністю інтересів, пристосуванством, облудою, брехливістю. В їх поведінці переважають непряма і вербальна агресія;

- підлітки, що відрізняються слабо деформованими потребами за відсутності певних інтересів і вельми обмеженим колом спілкування, що відрізняються безвільністю, підозрілістю, боягузтвом і мстивістю. Для них характерно запобігливе поведінка перед старшими і сильнішими товаришами. У їх поведінці переважають вербальна агресивність і негативізм;

- підлітки, яким притаманна наполеглива, ворожа, самозахисна поведінка, спрямована на досягнення мети. Викликається вродженими механізмами і служить для адаптації. Дана форма агресії мотивує розвиток пізнання і здатності покладатися на себе, а також спонукає до необхідної конкуренції. Вона потрібна для захисту своїх потреб, власності, прав, задоволення особистих бажань.

Корнієнко А.О.

магістрант спеціальності «Соціальна робота»

Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент О.М. Василенко

Підготовка майбутнього соціального працівника до формування соціальної відповідальності школярів перед усім пов'язана з потребою країни у забезпеченні готовності

та бажання педагогів виконувати передбаченні громадою соціально-педагогічні функції, спрямовані на соціалізацію та благополуччя дітей. Розвиток соціальної відповідальності у дітей обумовлена особливою роллю соціального працівника щодо формування загальнолюдських цінностей, виконувати рольові обов'язки та звітувати за власні дії на основі активізації внутрішніх зусиль у дітей.

Аналіз сучасних досліджень з професійної підготовки майбутнього соціального працівника (С. Вайнола, І. Галатир, О. Гомонюк, О. Карпенко, Н. Максимовська, А. Рижанова, О. Хендрик) довів, що найбільш повному розкриттю професійних компетентностей, індивідуального професійного стилю студентів у формуванні соціальної відповідальності підростаючого покоління сприяє включення соціальної відповідальності у структуру професійно-педагогічної компетентності.

Поняття «соціальна відповідальність майбутнього соціального працівника» О. Василенко розглядає як інтегральну професійну якість, що включає в себе усвідомлення суспільної значущості своєї професійної діяльності, чітке знання своїх професійних функцій, володіння вміннями і навичками соціально-педагогічної діяльності, ініціативу, самостійність і відповідальне ставлення до виконання своїх обов'язків, прагнення до самоаналізу і самоконтролю.

Аналіз досліджень М. Васильєвої, Г. Васяновича, О. Василенко дозволив узагальнити такі ознаки соціальної відповідальності майбутніх соціальних працівників: внутрішня мотивація, глибокі знання, достатні уміння соціально-значущих вчинків, дій та адекватною поведінки. Тому до особливостей формування соціальної відповідальності майбутніх соціальних працівників у професійній підготовці можна віднести: формування стійкого особистісного утворення (інтеграція всіх психічних функцій особистості, самоусвідомлення, емоційне ставлення до обов'язку, професійна етика); засвоєння особистістю моральних норм поведінки, перетворення їх у внутрішні регулятори соціально-педагогічної діяльності; охоплення усіх сфер діяльності людей і форм суспільної й індивідуальної свідомості, що має об'єктивну (вимоги суспільства) і суб'єктивну (усвідомлення, почуття обов'язку, совісті) сторони; органічне поєднання внутрішнього (наказ самому собі) і зовнішнього (вимоги до професії) імперативу у професійній діяльності.

Таким чином, соціальну відповідальність як інтегровану якість професіонала розглядаємо як базовий компонент та кваліфікаційну вимогу в професійній підготовці майбутніх соціальних працівників. До збагачення професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до формування соціальної відповідальності дітей спрямовано на формування позитивної мотивації студентів до свідомого саморозвитку особистісних потенцій у професійній діяльності з дітьми, формування професійних компетенцій у створенні соціально-виховного мікросередовища життєдіяльності дитини; опанування методик виховання соціальної відповідальності дітей у різних видах діяльності.

Проведене дослідження дозволило визначити такий перспективний напрям подальшої розробки проблеми: підготовка майбутніх соціальних працівників до розвитку соціальної відповідальності дітей в позашкільному середовищі.

Корх Ю.О.

магістрант спеціальності «Соціальна робота»

Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО РОБОТИ З ПРИЙОМНИМИ СІМ'ЯМИ І ПРИЙОМНИМИ ДІТЬМИ

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, викладач І.О.Шеплякова

Останнім часом в Україні набуло поширення таке негативне явище як соціальне сирітство. З метою вирішення цієї нагальної соціальної проблеми, зниження темпів її

поширення, мінімізації негативних наслідків з 2005 року в Україні розпочато реформування державної системи влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

На основі аналізу багаторічного досвіду влаштування та виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, у інтернатних закладах (установах), суспільство (в особі відповідних державних органів) усвідомило той факт, що використання цієї форми державної опіки не забезпечує випускникам достатнього рівня сформованості соціальних навичок (самостійного життя, самообслуговування, планування бюджету, прийняття та реалізації рішень, формування здорового способу життя та безпечної поведінки, комунікативні навички тощо), їх розвиток та підтримку поза межами закладу.

А тому, одним із пріоритетних напрямів у реформуванні стало нормативно-правове, організаційне, матеріальне, методичне, інформаційне забезпечення та підтримка, соціальна реклама інституту прийомної сім'ї та діяльності щодо створення дитячих будинків сімейного типу. Саме ці форми державної опіки над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, були визначені як найперспективніші (наряду з усиновленням) щодо забезпечення високого рівня розвитку соціальної компетентності вихованців, їх успішної інтеграції у суспільне життя. А, отже, актуалізувалася і потреба у забезпеченні підготовки майбутніх соціальних педагогів до роботи з прийомними сім'ями та дитячими будинками сімейного типу.

На основі аналізу наукових праць встановлено, що проблематику роботи з прийомними сім'ями, зокрема особливості та ефективність виховання дітей в таких сім'ях, досліджували вітчизняні та зарубіжні вчені: Г. Бевз, А. Капська, Н. Комарова, О. Кононко, Н. Лавриченко, Г. Лактіонова, І. Зверева, І. Пеша та ін. Теоретичні аспекти професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі розкрито у наукових розвідках А. Алексюк, Н. Заверико, І. Зверевої, А. Капської, В. Курило, М. Лукашевича, В. Оржехівської, С. Савченка, С. Харченка та ін.

З'ясовано, що на сьогодні така форма державної опіки над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, як *приймна сім'я*, на жаль, є маловідомою у нашій державі. У той час, як у інших країнах, наприклад, США, Італії, Швеції та багатьох інших, вона є напрочуд поширеною. Про що свідчить, зокрема, той факт, що завдяки популяризації цієї форми влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, у зазначених країнах майже відсутні інтернатні заклади. Їхні функції певною мірою виконують притулки для реабілітації дітей, у яких вони перебувають до моменту влаштування у прийомну сім'ю. При цьому аналіз досвіду використання такої форми державної опіки переконливо засвідчив її ефективність порівняно із вихованням дітей в інтернатних установах, а, отже, необхідність поширення її використання.

Установлено, що метою соціальної роботи з прийомними сім'ям є популяризація такої форми державної опіки, залучення кандидатів в прийомні батьки, розробка, реалізація програм їх підготовки, юридичне оформлення прийомної сім'ї, влаштування дитини до неї. При цьому провідною технологією роботи з прийомними сім'ями (що у ряді праць визначена як «метод») є їх соціальний супровід.

Таким чином, актуалізується потреба у забезпеченні якісної підготовки студентів – майбутніх соціальних працівників до роботи з прийомними сім'ями та дитячими будинками сімейного типу, зокрема їхня підготовка до адаптації дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, до прийомної сім'ї та дитячого будинку сімейного типу; до соціальної реабілітації зазначеної категорії дітей в умовах прийомної сім'ї та дитячого будинку сімейного типу.

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ДО МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКІВ У ЗАКЛАДАХ КУЛЬТУРИ

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор М.П. Васильєва

У наш час, у зв'язку з морально-ціннісною дезорієнтацією значної частини населення, з'являється необхідність пошуку шляхів конструктивних змін, як на рівні особистості, так і на рівні різних соціальних інститутів, що забезпечуватимуть підвищення ефективності соціального виховання дітей та молоді. Тому проблема професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до морального виховання підлітків у закладах культури набуває в сучасних умовах особливого значення.

Теоретичні питання морального виховання підлітків у закладах культури вивчали: Б. Волков, А. Мудрик, В. Мухіна, А. Семенов, В. Чудновський, Д. Фельдштейн та ін. Теоретико-методичні питання професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів та соціальних працівників досліджували О. Безпалько, І. Зверева, А. Капська, О. Карпенко, Г. Лактіонова, Л. Міщик, В. Поліщук, С. Харченко та ін. Проте проблема професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів та соціальних працівників до морального виховання підлітків у закладах культури потребує детального вивчення.

Аналіз стану дослідженості проблеми професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів та соціальних працівників до формування моральних цінностей учнів на сучасному етапі засвідчив, що вона є актуальною як у теоретичній, так і в практичній площинах та доцільним є проведення спеціальних досліджень із метою розробки комплексу засобів професійної підготовки майбутніх фахівців, спроможного забезпечити їхню підготовку до означеного виду діяльності.

На основі аналізу наукової та методичної літератури з даної проблеми можна зробити висновок, що потрібні суттєві зміни у змісті та методичному забезпеченні процесу підготовки майбутніх соціальних працівників у вищих навчальних закладах, які сприятимуть підвищенню якості їхньої практичної підготовки до використання інноваційних форм та методів у моральному вихованні підлітків у закладах культури.

Зміст професійної підготовки соціальних педагогів та соціальних працівників до морального виховання підлітків у закладах культури має включати: володіння ґрунтовними знаннями з морального виховання підлітків; розвиток уміння доцільно застосовувати засоби морального виховання підлітків; реалізовувати на практиці набуті знання та уміння стосовно морального виховання підлітків; формування прагнення до професійного розвитку, саморозвитку та самореалізації у зазначеному напрямі.

В умовах політичних, соціально-економічних змін, що відбуваються в нашому суспільстві, особливо важко доводиться підліткам та молоді, з їх ще не сформованим світоглядом, рухливою системою цінностей. У підготовці підростаючого покоління до життя величезне значення має народна педагогіка, народні традиції та звичаї, культура. Народна педагогіка - це складова частина педагогічного досвіду, виробленого протягом тисячоліть, щоє результатом колективного внеску багатьох поколінь у духовну культуру. Багато народних традицій сягають корінням в глибоку давнину. Народна педагогіка є тим джерелом, звідки впродовж століть люди черпали ідеї, які формували свідомість молодого покоління. Народна педагогіка несе в собі ідеї сімейного, трудового, морального, розумового, фізичного та естетичного виховання.

Сучасні дослідники у галузі професійної підготовки фахівців соціальної сфери доводять необхідність використання етнопедагогічних засобів у підготовці майбутніх фахівців до морального виховання дітей та молоді. Так, В. Костіна під час організації професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до використання

етнопедагогічних засобів у роботі з дезадаптованими дітьми та молоддю розкриває різні аспекти виховного впливу етнопедагогічних засобів на формування особистості вихованців та пропонує в межах вивчення дисципліни «Етнопедагогіка» опанування студентами різноманітних технік та методів використання етнопедагогічних засобів у процесі морального виховання дітей та молоді з метою профілактики їхньої дезадаптації [1]. Аналіз робіт С. Стефанюк показав, що автор пропонує використовувати у процесі морального виховання школярів засоби етнокультурних традицій та потенціал козацької педагогіки [2].

На основі узагальнення ідей вищезазначених дослідників нами були розроблені майстер-класи для підлітків – вихованців спеціалізованих закладів системи соціальної підтримки (притулків, центрів соціальної реабілітації тощо) з метою їхнього морального виховання за допомогою використання етнопедагогічних засобів: виготовлення іграшок (ляльок-мотанок, сонячних коників з ниток), виготовлення оберегів з природного матеріалу (мішечків із запашними травами, домовиків, кухонних прикрас). Виготовлення цих іграшок є простим у виконанні та має виховуючий вплив на дітей. Саме розповідь про ці давні обереги, виявлення їх важливості у житті дитини та спроба власноруч зробити таку ляльку – допомагають дітям у сприйнятті і розумінні цінності власного життя, свого майбутнього і є поштовхом до позитивних змін у моральному плані, тому, на нашу думку, запропоновані

засоби у підготовці майбутніх соціальних працівників до морального виховання підлітків дозволяють підвищити їхню готовність до розвитку морально-етичних цінностей дезадаптованих дітей та молоді.

Використання розроблених майстер-класів у процесі професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів та соціальних працівників дозволяє суттєво підвищити показники їхньої готовності до морального виховання підлітків у закладах культури.

Список використаних джерел:

1. Костіна В. В. Використання етнопедагогічних засобів у профілактиці дезадаптації учнів. *Актуальні проблеми реформування системи виховання та освіти в Україні: Збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції* (м. Львів, 21-22 квітня 2017 р.). Львів: ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2017. С 127-130.
2. Стефанюк С. К. *Козацька педагогіка*. Харків: Крок, 2000. 144 с.

Лепейко А.С.

магістрант спеціальності «Соціальна робота»

Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО ПРОФІЛАКТИКИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Н.О. Єсіна

На сучасному етапі розвитку суспільства практика соціальної роботи свідчить про те, що працівники соціальної сфери досить часто стикаються з необхідністю взаємодіяти з навчальними закладами щодо профілактики девіантної поведінки серед підлітків. Така категорія дітей потребує компетентної допомоги з боку фахівців соціальної сфери, покликаних забезпечувати запобігання проявів девіації, що дозволяє суттєво зменшити їхню кількість. На жаль, система покарань, передбачена законодавством на шляху профілактики щодо порушень загальноприйнятих правил поведінки, не завжди забезпечує ефективні результати роботи соціального працівника.

Тому підготовка майбутнього соціального працівника не можлива без готовності до профілактики різнобічних проявів девіантної поведінки, у тому числі серед підлітків.

Аналіз наукової літератури з проблеми профілактики девіантної поведінки підлітків показав, що питання підготовки фахівців соціальної сфери у цьому напрямку роботи з дітьми розглядали В. Бочарова, Ю. Галагузова, І. Зверева, А. Капська, О. Карпенко, Л. Міщик та інші вчені, які наголошують на тому, що підготовка майбутніх соціальних педагогів повинна бути

зорієнтована на оволодіння системою професійно-педагогічних знань та вмінь, що допоможуть подолати дану проблему. Оскільки сьогодні постала нагальна потреба у соціальних працівниках, які б володіли науковими знаннями і досвідом з приводу запобігання соціальних відхилень, і могли б їх застосовувати в повсякденній профілактичній діяльності з підлітками, саме це зумовило вибір теми наукового дослідження: «Підготовка майбутніх соціальних працівників до профілактики девіантної поведінки підлітків».

Мета наукового дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці підготовки майбутніх соціальних працівників до профілактики девіантної поведінки підлітків.

Завданням наукового дослідження є створення умов для підготовки майбутніх соціальних працівників до профілактики девіантної поведінки підлітків як складової частини педагогічної підготовки до професійної діяльності.

Така підготовка передбачає оволодіння відповідними теоретичними, діагностичними та практичними засобами профілактики девіантної поведінки підлітків, такими як: управління впливом на коло спілкування, взаємодії дитини в процесі його розвитку і виховання; розвиток позашкільної системи консультування та допомоги сім'ї та навчальним закладам у запобіганні девіантної поведінки; розвиток мережі медико-соціально-педагогічних центрів з подолання дитячого та юнацького алкоголізму, наркоманії; використання позитивних можливостей засобів масової інформації у боротьбі з девіантною поведінкою; залучення підлітків до участі в громадських центрах, організаціях (спортивних, туристських, театральних тощо); активізація самовиховання, самовиховної діяльності щодо профілактики, корекції та подолання негативних проявів тощо.

Отже, практичне значення процесу підготовки соціального працівника до профілактики девіантної поведінки підлітків полягає в отриманні бажаних результатів роботи з майбутніми фахівцями через побудову інноваційних моделей для професійного становлення студентів соціальної сфери.

Ляшенко В.О.

магістрант спеціальності «Соціальна робота»

Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

АРТ-ТЕРАПІЯ ЯК МЕТОД СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДОШКІЛЬНИКІВ У ДНЗ

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор М.П. Васильєва

На сучасному етапі розвитку суспільства в умовах реорганізації освіти та системи виховання грає велику роль арт-терапія у соціалізації дошкільників. Арт-терапія (метод зцілення за допомогою творчості) дає можливість розкрити таланти дітей, їх духовно-емоційні, розумові та фізичні здібності, що сприяє соціалізації дітей в мікросередовищі.

Різні аспекти соціалізації індивіда та впливу соціального середовища на її перебіг висвітлювались у працях І. Беха, В. Братуся, Т. Кравченко, М. Лукачевича. Автори зазначають, що від ступеня соціалізації залежить те, наскільки гармонійно розвиненим буде дошкільник, засвоюючи на початкових етапах процесу соціалізації норми та установки, необхідні для того, щоб стати повноцінним і рівноправним членом мікросередовища. Науковці визначають, що соціалізація дошкільників успішна, якщо дитиною прийнято норми поведінки і спілкування з однолітками та старшими людьми; якщо вміє сприймати себе як особистість, яка пізнає світ і взаємодіє з ним.

Аналіз наукової літератури дозволив виявити такі аспекти дослідження впливу арт-терапії на соціалізації дошкільників: застосування творчості в терапевтичних цілях (А. Хілл); роль ізо-терапії у подоланні бар'єрів спілкування (К. Уелсбі); педагогічні можливості використання елементів арт-терапії у навчанні (А. Грехова); особливості казко-терапії у формуванні боротьби та перемоги над своїми страхами (Н. Подоляк); зцілення за допомогою творчості (М. Наумбург); арт-терапія в дитячому співтоваристві (Е. Крамер).

Адріан Хілл визначає, що арт-терапія надає можливість особистості виразити себе «іншими голосами»: рухами, кольором, формою, пластикою, глиною, ландшафтом. Арт-терапевтичні вправи формують у дитини дошкільного віку культуру мовлення, поведінки, спілкування, праці, міжособистісних стосунків.

У процесі підготовки та проведення арт-терапевтичних програм, дошкільники вчаться самостійно приймати рішення, вболівати й співпереживати за спільну справу, вирішувати творчі завдання різного характеру разом з товаришами, бути терплячим та розуміти інших, радитися та діяти колективно. У них поступово виховується поняття комунікабельності, дружба, взаємоповага. Важливим є виховання таких вольових якостей, як самостійність, наполегливість, витримка.

Видатний психолог К. Рудестам виділив такі види арт-терапії: ізотерапія; казко-терапія; лялько-терапія; музична терапія; робота з пластичними матеріалами (глина, пластилін); системно-сімейна арт-терапія; пісочна терапія; анімаційна терапія; танцювальна терапія; фототерапія; тілесно-орієнтована терапія. Для більш детально зупинимося на ізотерапії.

Ізотерапія є одним з напрямків популярної сьогодні арт-терапії. Під цим терміном Едіт Крамер, Маргарет Наум мають на увазі різноманітні заняття з дітьми, в основу яких покладені різні методи образотворчого мистецтва. Сьогодні використання різних методів ізотерапії у роботі з дошкільниками надзвичайно популярне серед сучасних соціальних педагогів і психологів.

До необхідних складових для успішної соціалізації дитини в дошкільному закладі при використанні ізотерапії відносять: усвідомлення дітьми конфліктної ситуації, виокремлення та розпізнавання типових форм прийнятної та неприйнятної поведінки; розвиток навичок самостійного вибору і засвоєння дитиною відповідних форм реакцій та дій у різних ситуаціях; розвиток базового почуття безпеки (відчуття спокою і захищеності, відсутності негативних переживань); вільно виражати свої почуття, думки, надії, мрії, звільнення від особистих переживань, конфліктів.

Таким чином, заняття арт-терапією допомагають розвивати образне мислення, краще розуміти свої внутрішні почуття і емоції, корисні для вирішення складних життєвих завдань, збільшує здатність до адаптації.

Ляшко А. Ю.

магістрант спеціальності «Соціальна робота»

Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

ПРОФІЛАКТИКА НАСИЛЬСТВА ТА ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ БАТЬКІВ НАД ДІТЬМИ

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор М.П. Васильєва

Проблема викорінення насильства та жорстокого поведіння над дітьми є актуальною для нашої країни і кожного громадянина, оскільки її суть полягає у порушенні прав людини і прав члена родини у сім'ї. За свідченнями дітей, з жорстокістю вони зустрічаються вперше у власній сім'ї – з боку батьків та старших сестер і братів. Тільки з початку року з повідомленнями про випадки насильства звернулося 1100 дітей, від фізичного насильства яких постраждало 68, з них 40 – до 14 років (статистичні дані Департаменту комунікації Національної поліції України).

Аналіз наукової літератури показав, що питаннями насильства та жорстокого поведіння над дітьми в сім'ї досліджується науковцями в різних аспектах: сутність, фактори, причини, умови виникнення (О. Безлюдний, О. Волкова, Т. Гончарова, Н. Зимівець, Л. Мардахаєв, В. Теслюк, І. Фурманов); види та наслідки їхнього впливу на розвиток, виховання, соціалізацію особистості (В. Бондаровська, Т. Гурлева, О. Коваленко, І. Маргулян,

Т. Козакова); форми, методи, засоби профілактики насильства над дітьми в сім'ї (О. Васильєва, Т. Вовчок, І. Даниленко, Ю. Малієнко, Н. Степура, Т. Цюман).

Без подолання цього згубного явища неможливо створити умови для повноцінного розвитку дитини, реалізації її особистості. Проблема насильства над дітьми свідчить про необхідність ретельного вивчення й розробки профілактичних заходів, спрямованих на її вирішення, оскільки діти є найнезахищенішою, найуразливішою і майже повністю залежною від дорослих.

Діти, які пережили будь-який вид насильства, відчувають труднощі у соціалізації, взаємостосунках з дорослими, у спілкуванні з ровесниками. Вирішення своїх проблем діти-жертви насильства часто знаходять в кримінальному, асоціальному середовищі, а це призводить до погіршення нації, тому що діти – це майбутнє.

Одним з напрямів попередження насильства щодо дітей є соціально-профілактична робота насильства та жорстокого поводження з дітьми. Згідно із Законом України «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю» профілактика спрямована на попередження аморальної, протиправної, іншої асоціальної поведінки дітей і молоді та запобігання такому впливу. За О. Безпалько первинна профілактика базується на загальній просвіті населення щодо цього явища, вторинна передбачає цілеспрямовану роботу з окремими групами дорослих і дітей з метою зміни ставлення до поводження з дітьми, формування гуманного ставлення дорослих до дітей; третинна профілактика – це робота з постраждалими від жорстокого поводження з метою навчання самозахисту, а також з особами, які здійснюють таке поводження, – їх соціальне навчання та контроль, що є умовою збереження сім'ї, залишення батьківських прав тощо.

О. Безпалько визначає методами первинної соціальної профілактики насильства в сім'ї є: інформування, навчання, робота в громаді, мікросередовищі, сім'ї. У первинній соціальній профілактиці доцільно використовувати технологію «рівний – рівному», критичного мислення.

Методами вторинної профілактики насильства автор визначає: формування знань, життєвих умінь і навичок, необхідних для самозахисту від насильників; формування поняття про установи та організації, які допомагають потерпілим від насильства; зміна ставлення дитини до себе, свого місця у суспільстві, усвідомлення нею цінності свого життя і своєї ролі в ньому, а батьків – до дитини як суб'єкта власного життя. До основних методів в третинній профілактиці насильства в сім'ї науковець відносить такі: робота в конкретному випадку, рефлексія ситуації та індивідуального розвитку, переключення і перенавчання, створення виховних ситуацій, включення в різноманітні види діяльності і позитивно соціалізуюче середовище.

Таким чином, профілактика жорстокості над дітьми містить первинну, вторинну та третинну профілактику, має на меті запобігання та попередження будь-яких проявів насильства та реалізується за такими напрямками: загальна просвіта населення, робота з окремими групами дорослих чи дітей та робота з постраждалими від насильства.

Негієвич О.О.

магістрант спеціальності «Соціальна робота»

Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

КАЗКОТЕРАПІЯ В СОЦІАЛЬНО – ПЕДАГОГІЧНІЙ ПРАКТИЦІ

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Н.О. Єсіна

Останнім часом у соціально-педагогічній практиці спостерігається тенденція до використання нових нетрадиційних методів та технологій роботи з клієнтом, у тому числі й застосування методів, притаманних психолого-педагогічній практиці. На нашу думку, це пояснюється тим, що функції соціального педагога та психолога перетинаються. Отже, сучасний соціальний педагог практик має володіти та вільно орієнтуватися в широкому

арсеналі форм та методів роботи із різними групами клієнтів. Одним із таких методів є метод казкотерапії, який здавна використовувався в народній педагогіці і лише 10 років тому оформився в наукову течію. Його виникнення та розвиток пов'язують із дослідженнями науковців та практиків Т. Баязитової, А. Гнездилова, Т. Грабенко, Т. Зінкевич-Евстигнєєвої, Т. Карасьової, Г. Ніколаєвої, Д. Протасової, О. Романової та ін. Розробкою цього методу в Україні займаються О. Бреусенко-Кузнецов, Г. Нижник, Д. Соколов, Л. Терлецька, Н. Цибуля.

У дослідженнях вищеназваних спеціалістів йдеться про можливість використання методу казкотерапії не лише в психологічній, але й у педагогічній практиці з дидактичною та розвивальною метою. Що ж до застосування цього методу в професійній діяльності соціального педагога, то дослідження з цього приводу лише починають з'являтися на сторінках наукових видань. Зокрема, на можливість і доцільність застосування казкотерапії у соціально-педагогічній практиці вказують С. Савченко, О. Івановська, Н. Шкаріна, які розглядають казку як прекрасний соціально-педагогічний засіб соціалізації.

Використання методу казкотерапії з діагностичною метою у професійній діяльності соціального педагога базується на ідеї цінності метафори як носія важливої інформації про внутрішній світ особистості і її взаємостосунки з оточуючим світом та передбачає проведення психолого-педагогічної проєктивної діагностики, спрямованої на виявлення:

- особливостей реагування особистості на несприятливі умови життя, конфліктні ситуації тощо;
- особливостей взаємостосунків у певній групі клієнтів, у т.ч. і в родині;
- особливостей цілепокладання та шляхів досягнення мети;
- особистісних та міжособистісних конфліктів;
- основних способів та стратегій рольової поведінки особистості;
- особливостей особистісного росту та самореалізації особистості тощо.

Таким чином, найяскравіші особливості казкотерапевтичної проєктивної діагностики, важливі для подальшої роботи із клієнтами соціального педагога. По-перше, інформація, отримана в процесі такої діагностики, дозволяє спеціалісту побачити не лише конфліктні аспекти, а й демонструє ресурсні можливості, внутрішній потенціал клієнта, необхідний для вирішення проблемної ситуації. По-друге, у процесі проєктивної діагностики за допомогою казкотерапії створюється сприятлива атмосфера для вивільнення та розвитку творчих здібностей особистості. По-третє, продукт, отриманий у процесі проєктивної казкотерапевтичної діагностики, не лише дає спеціалісту необхідну інформацію, але й одночасно є прекрасним розвиваючим та терапевтичним засобом для клієнта соціального педагога. По-четверте, інтерпретація одержаного в процесі діагностики продукту відбувається спільно з клієнтом. Основна увага у процесі діагностичної роботи звертається на почуття клієнта та спеціаліста.

Нестеренко В.В.

магістрант спеціальності «Соціальна робота»

Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ЗМІСТОВОГО ДОЗВІЛЛЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У БУДИНКАХ ТВОРЧОСТІ

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Н.Д. Кабусь

Формування соціо-комунікативної культури, моральної культури, розвиток творчих здібностей є пріоритетними напрямками роботи з молодшими школярами у будинках творчості.

Одним із істотних факторів у формуванні особистості молодшого школяра є забезпечення всебічного входження його у творче життя, а для цього йому необхідно творче спілкування й діяльність – у школі, у родині, у мікро- і макрогрупах. Незадоволеність

творчих потреб дитини у духовному, емоційному, культурному розвитку на сьогоднішній день уже не викликає сумнівів у негативному прояві соціалізації особистості.

Як зазначає академік В. Маляко, саме розвиток творчої особистості можливий лише за умови, коли буде забезпечена «психолізація» всього навчально-виховного процесу, тобто коли будуть створені умови для реалізації творчого потенціалу кожної особистості. Важливо допомогти молодшому школяреві пізнати себе, свої здібності, нахили.

Молодший шкільний вік – це період активного морального формування, оскільки в цей час закладаються основи моральної поведінки, збагачуються моральні знання, з'являється мотиваційна основа для здійснення моральних учинків. Пріоритетним для молодших школярів є формування ціннісного ставлення до себе, дорослих, друзів, Батьківщини, природи. Особливістю учнів цього віку є також несформованість уміння співвідносити власні уявлення із поведінкою, детально аналізувати ситуації морального змісту, що вимагає проведення системної роботи, спрямованої на ознайомлення з окремими моральними поняттями, використання наочності, ігрових вправ, розгляд конкретних життєвих ситуацій.

Новоутвореннями, які визначають особливості виховання соціально-комунікативної культури молодшого школяра є: виникнення соціальних, комунікативних потреб; прагнення до соціальної оцінки і самооцінки; переживання (співчуття, симпатії, прагнення допомагати іншим); розвиток морально-комунікативних якостей (ввічливість, товариськість, чуйність, емпатійність, щирість, порядність, скромність, комунікабельність тощо); комунікативних умінь (уміння говорити, слухати); перцептивних умінь (уміння відчутти стан іншої людини).

Отже, метою професійної діяльності соціальних педагогів з організації дозвілля молодших школярів є необхідність формування духовно-моральних цінностей особистості, її емоціонально-естетичного, інтелектуального потенціалу, розвитку творчих здібностей в умовах будинку творчості. Важливе значення у зв'язку з цим мають організаторські, творчі та моральні якості фахівця. Проблеми формування засад професійної майстерності соціального педагога необхідно пов'язувати, з одного боку, з опануванням теоретичних знань, а з іншого – з оволодінням методами й прийомами, вміннями й навичками професійної організації масової дозвіллевої діяльності.

Можна виділити такі види послуг, що надаються соціальним педагогом у сфері дозвілля в будинку творчості: інформування дітей і батьків щодо проведення масових свят, видовищ, акцій, діяльності гуртків, секцій, клубів; організація дозвіллевих заходів для молодших школярів і залучення їх до проведення; організація відвідування молодшими школярами музеїв, театрів, концертів тощо; організація туристичних походів, прогулянок, ігротек тощо; допомога у виявленні здібностей молодших школярів до певного виду дозвіллевої діяльності; сприяння розвитку творчого потенціалу молодших школярів; соціально-правовий захист молодших школярів пільгового контингенту; попередження проявів асоціальної поведінки і шкідливих звичок молодших школярів, консультування батьків і педагогів з проблеми адаптації дітей до умов навчання в будинку творчості; попередження конфліктів у дитячих колективах; попередження проявів насилля над молодшими школярами тощо.

Готовність соціального педагога до розроблення, апробації та впровадження в систему соціальних послуг технологій культурно-дозвіллевої діяльності постає як необхідний компонент його професійної діяльності.

Питання підготовки соціальних педагогів до організації дозвілля дітей та молоді розглядають А. Капська, Т. Кисельова, І. Яворська та інші; проблемам підготовки соціальних педагогів до анімаційної діяльності присвячені дослідження В. Бочарової, Н. Максимовської, Т. Скорик, І. Шульги та ін.

Процес підготовки майбутніх соціальних педагогів до організації змістового дозвілля молодших школярів у будинках творчості передбачає оволодіння 1) теоретичними знаннями: основних принципів, на яких базується дозвіллева діяльність молодших школярів; основних форми і видів роботи по організації дозвілля молодших школярів; завдань, функцій та компетенції будинку творчості; системи комплексних програм органів соціального захисту та

соціальної роботи й органів місцевої виконавчої влади, громадських організацій щодо організації дозвілля молодших школярів тощо; і 2) практичними навичками з: розроблення і впровадження соціокультурних і соціально-освітніх заходів; допомоги молодшим школярам реалізувати свої здібності в дозвіллевій діяльності; надання практичних порад щодо організації вільного часу та відпочинку батькам і педагогам тощо. Отже, процес підготовки майбутніх соціальних педагогів складається з інформаційно-методичного і практичного етапів (практика волонтерської діяльності; участь в організації та проведенні культурно-дозвіллевих заходів у соціальних установах різного рівня; особистісна дозвіллева діяльність на творчому рівні).

Полятикіна Ю.І.

магістрант спеціальності «Соціальна робота»

Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ДОЗВІЛЛЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ В УМОВАХ РОБОТИ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент І.А. Романова

Важливе місце в житті сучасної молоді займає сфера вільного часу. Він є одним з найважливіших засобів формування особистості молодої людини, оскільки в його умовах найбільш сприятливо проходять відновлюючі процеси, які знімають інтенсивні психічні, інтелектуальні та фізичні навантаження.

Проблема зайнятості студентів у вільний від навчання час набуває неабиякого значення, адже студенти, які не залучені до позанавчальної діяльності у кращому випадку проводять свій вільний час у мережі Інтернет, а в гіршому – починають задовольняти свої потреби шляхом вживання алко- і нарко- речовин. Студентський вік – відкрита платформа для пізнання чогось нового, молодь сповнена сил та енергії для досягання неабияких вершин, а коли ця енергія не використовується за призначенням (для пізнання нового, для саморозвитку), то це або марна трата часу, або з негативними наслідками. Саме тому з'явилася необхідність розробки проблеми формування культури дозвіллевої діяльності майбутніх соціальних працівників, а саме в умовах роботи студентського самоврядування.

Аналіз наукових праць І. Зверевої, А. Капської, Н. Максимовської, А. Рижанової дає змогу зробити висновок, що вільний час студентів потребує цілеспрямованого використання різними суб'єктами соціально-педагогічної діяльності у вищому навчальному закладі. Враховуючи особливості студентської молоді, які пов'язані з проявом лідерських якостей, соціальної активності в колективі, їх необхідно залучати до роботи студентського самоврядування. Дана діяльність включає в себе організацію та участь у різних соціально-педагогічних заходах. Отже, робота з майбутніми соціальними працівниками має бути направлена на розвиток умінь та навичок знайти необхідні ресурси, організувати, прийняти участь у проведенні заходів різної направленості.

У процесі планування діяльності для покращення процесу підготовки майбутніх соціальних працівників щодо взаємодії зі студентським самоврядуванням нами було визначено проведення під час науково-педагогічної практики таких заходів: тренінг «Вміння взаємодіяти у колективі», лекція «Дозвілля – перший крок до саморозвитку», майстер клас «Вільний час - багатство».

Отже, ми вважаємо, що майбутній соціальний працівник повинен з користю використовувати свій вільний час, вміти взаємодіяти та навчити працювати у колективі дітей та молодь. Ресурси студентського самоврядування для формування культури дозвіллевої діяльності необхідно першочергово використовувати у процесі професійної підготовки майбутніх соціальних працівників.

ПРОФОРІЄНТАЦІЯ ЯК НАПРЯМ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент І.А. Романова

Розвиток людства набирає дедалі динамічнішого характеру: зміна ідей, знань, технологій відбувається швидше, ніж зміна людського покоління. Сучасний діловий і професійний світ гостро потребують професійно мобільних людей, які готові приймати зважені самостійні рішення, ефективно знаходити й реалізувати себе в пошуку та виборі професії. На жаль, випускники загальноосвітніх шкіл (ЗОШ) є найменш підготовленими до вимог ринку праці. Як свідчить аналіз практики, зміст, форми й методи профорієнтаційної роботи в школі не забезпечують досягнення основної мети професійної орієнтації сьогодення – формування конкурентоспроможної соціально успішної особистості. Саме одним із напрямів роботи соціального педагога в ЗОШ є допомога старшокласникам у розв'язанні проблеми їх соціально-професійного самовизначення.

Профорієнтаційній проблематиці приділяють увагу науковці різних галузей наук філософії (О. Давидова), економіки (А. Ковальова, Л. Користильова), соціології (В. Андреев, Г. Костюк), психології (К. Абульханова-Славська, Є. Клімов, Є. Павлетюнков) й педагогіки (О. Грішнова, Т. Ніколаєва, І. Прокопенко, Н. Рутенбург). Особливе місце посідають роботи, присвячені питанням організації професійної орієнтації учнів ЗОШ й особливостям їх соціально-професійного самовизначення (В. Вакуленко, Є. Головахи, В. Кавецького, О. Коротун, С. Мазуренко, М. Пряжникова, Б. Федоришина та ін.).

Аналіз сучасних досліджень проблеми профорієнтаційної роботи у ЗОШ дає підстави визначити різноманітні погляди щодо визначення профорієнтації: 1) профорієнтація — заходи, спрямовані на ознайомлення людини з її здібностями й можливостями для того, щоб запропонувати їй вибрати одну з найбільш підходящих для неї професій з врахуванням потреб виробництва; 2) професійна орієнтація — це наукова дисципліна, яка допомагає людині обрати свою майбутню професію з урахуванням усіх її здібностей, потреб і бажань; 3) професійна орієнтація містить технологію розвитку в людини позитивного ставлення до праці.

Раніше професійна орієнтація розглядалася з позицій тимчасової допомоги старшокласнику в його професійному самовизначенні, для вибору професії раз і на все життя. Проте професійна орієнтація не закінчується вибором професії, вона актуальна протягом всього життя людини.

У соціально-педагогічній літературі в структурі профорієнтації виділяють різну кількість компонентів. Так, Д. Тхоржевський виокремлює професійну освіту (професійну інформацію), професійну консультацію й працевлаштування. В. Васильков розширює цей перелік: професійна освіта, професійне виховання, професійна активізація, професійна психодіагностика, професійна консультація, професійний відбір, професійна адаптація.

Метою роботи соціального педагога з профорієнтації в межах ЗОШ є формування в старшокласників умінь обирати сферу професійної діяльності, що оптимально відповідає особливостям запиту ринку праці. У зв'язку з цим профорієнтація в ЗНЗ повинна бути організована за такими напрямками: професійна інформація (ознайомлення з сучасними видами виробництва, станом ринку праці, потребами господарського комплексу у кваліфікованих кадрах, змістом і перспективами розвитку ринку професій, формами та умовами їх освоєння, вимогами, які висувуються до людей певних професій, можливостями професійно-кваліфікаційного зростання й самовдосконаленням у процесі трудової діяльності); професійна консультація (надання допомоги людині в професійному самовизначенні з метою прийняття свідомого рішення про вибір професійного шляху з

урахуванням його психологічних особливостей і можливостей особистостей, а також потреб суспільства); професійний підбір (надання рекомендацій людині про можливі напрямки професійної діяльності, які відповідають її психологічним, фізіологічним особливостям, на основі результатів психологічної, психофізіологічної і медичної діагностики); професійний відбір (визначення професійної придатності людини до конкретної професії); професійна виробнича й соціальна адаптація (система заходів, які сприяють професійному становленню працівника, формування в нього відповідних соціальних і професійних якостей, настанов і потреб до активної, творчої праці, досягненню найвищого рівня професіоналізму).

Соціальний працівник має бути спрямованим на допомогу молоді у виборі професії і здійснювати цілісну соціально-педагогічну роботу за визначеними напрямами проведення профорієнтаційної роботи в ЗОШ.

Попова А.О.

магістрант спеціальності «Соціальна робота»

Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ НАРКОМАНІЇ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор М.П. Васильєва

В останні роки проблема наркоманії стала дуже актуальною особливо у підлітковому віці, починаючи з 10-12 років виникає наркотична залежність. Вченими вважається, що саме в підлітковий вік виникає загроза початку вживання наркотичних речовин, тому що в цей період перебудовується організм, змінюються погляди на життя, висока схильність до стресів.

На підставі аналізу наукової літератури наркоманія визначається як – хронічне захворювання, яке виникає внаслідок зловживання лікарськими чи іншого походження психоактивними речовинами.

Наркоманія визначається як соціальне явище, зумовлене соціальними, психологічними, педагогічними, медичними, геополітичними й іншими факторами, одночасний вплив яких породжує сприятливі умови для його виникнення й поширення.

Наркоманія - є загальною назвою для комплексу причин і наслідків, пов'язаних із споживанням наркотичних речовин, до яких відносяться ті, що викликають особливий стан нервової системи – наркотичне сп'яніння. Найбільш відомими серед наркотичних речовин є опій, морфій, марихуана, гашиш, болезаспокійливі ліки.

Наркоманія – хворобливий стан, який характеризується явищами психічної і фізичної залежності, наполегливою потребою у повторному багатократному вживанні психоактивних речовин, який приймає форму непероборного потягу. Основними причинами поширення та вживання наркотичних речовин є соціально–економічні умови, доведення до низького стану життєвого рівня пригнічуючої частини населення.

Учнівська молодь активно експериментує з так званими «легкими» наркотиками. Щорічно на облік береться понад 10 тисяч осіб з наркозалежністю, 600 з них – підлітки.

Залежно від змісту і методів профілактики Л.М. Завацька виділяє такі моделі профілактики наркотизації:

- модель моральних принципів – базується на спробі переконати аудиторію в тому, що вживання наркотичних речовин є аморальним;
- модель залякування – побудована на поширенні емоційно забарвленої інформації про небезпечність вживання наркотиків. Проводиться у формі лекторіїв, демонстрації документальних та ігрових фільмів, антиреклами;
- модель фактичних знань – надання об'єктивної і дійсної інформації про речовини, їхні ефекти, а також про ризики і довгострокові наслідки, що можуть викликати ці речовини;
- модель ефективного навчання – об'єднує методики, спрямовані на корекцію особистісних рис, що сприяють наркотизації;

- модель поліпшення здоров'я – оздоровчі програми, спрямовані на формування навичок і звичок здорового способу життя: заняття фізичною культурою і спортом, раціональна організація праці та відпочинку;
- почуття протесту і опозиції - коли у відповідь на зайвий «тиск дорослих», підліток демонстративно починає курити, вживати психоактивні речовини, в тому числі наркотики і алкоголь;
- імітування - копіювання підлітками поведінки дорослих без належної критичності до деяких його проявів.

Отже, проведений аналіз літератури дозволив зробити висновок, що профілактика наркоманії повинна бути спрямована на поширення інформації щодо наслідків вживання наркотиків, створення програм, спрямованих на формування навичок здорового способу життя та уникнення ситуації копіювання підлітками поведінки дорослих які вживають наркотики та алкоголь.

Резніченко О.І.

магістрант спеціальності «Соціальна робота»

Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

ПІДГОТОВКА СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА ДО ПРОФОРІЄНТАЦІЇ ВИХОВАНЦІВ СТАРШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В ЦЕНТРАХ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент О.М. Василенко

В умовах динамічного розвитку людства, змін ідей, технологій сучасний діловий світ гостро потребує професійно мобільних людей, які готові приймати зважені самостійні рішення, здатні успішно й ефективно знаходити й реалізувати себе в соціально-економічних умовах, що швидко змінюються, у зв'язку з пошуком, вибором і влаштуванням власної професійної кар'єри.

Разом з тим необхідність підготовки вихованців старшого шкільного віку до професійного самовизначення задекларована в державних документах: Закони України «Про вищу освіту» (2017р.), «Про зайнятість населення» (2017р.), Постанови Кабінету міністрів України «Про затвердження Концепції державної системи професійної орієнтації населення», «Про затвердження типових положень про заклади соціальної підтримки сімей, дітей та молоді» (2017р.).

На жаль, вихованці центрів соціально-психологічної реабілітації дітей є найменш підготовленими до вимог сучасного світу. Зміст, форми й методи профорієнтаційної роботи в центрах соціально-психологічної реабілітації дітей не завжди забезпечують формування конкурентоспроможної особистості. У Положенні про центр соціально-психологічної реабілітації дітей вказано, що саме соціальний працівник створює умови для професійного самовизначення вихованців, то саме такий фахівець сьогодні повинен відігравати значну роль у профорієнтаційній діяльності центру.

Сучасні українські центри соціально-психологічної реабілітації дітей потребують соціальних робітників із високим рівнем компетентності у профорієнтаційній роботі з вихованцями старшого шкільного віку, здатних до творчої діяльності. З огляду на це основною місією професійної підготовки майбутнього соціального працівника до профорієнтації є створення умов для максимального розкриття і розвитку внутрішнього потенціалу кожного майбутнього фахівця в процесі опанування основ профорієнтаційної діяльності з вихованцями.

Проблемою професійної підготовки соціальних працівників до профорієнтаційної роботи в різних аспектах займалися: О. Безпалько Л. Міщик, С. Харченко (теоретичний аспект); М. Пряжников, Г. Рязапкін, Н. Тельтевська, Т. Шишковець (методичний аспект); Ю. Барабаш, Л. Буєва, Р. Ніколаєнко, Г. Щукіна (виховний аспект). У роботах науковці

визначають важливість формування у молоді вміння обґрунтовано прийняти рішення щодо вибору професії, що потребує підвищення рівня професійної компетентності майбутнього соціального працівника до організації профорієнтаційної роботи. Однак, програми підготовки соціальних працівників не враховують особливості організації профорієнтації з вихованцями центру соціально-психологічної реабілітації дітей з метою їх орієнтації на конкурентоспроможні професії.

Під професійною підготовкою майбутніх соціальних працівників розуміють: структуровану систему дидактичних та організаційних заходів, які спрямовані на реалізацію змісту освіти (М. Пейн); систему організаційних і педагогічних заходів, що забезпечують формування та створення в індивідуальності кожної особистості професійної спрямованості, системи знань, умінь та навичок до виконання професійної соціальної діяльності (Л. Міщик). Аналіз наукових джерел, дав змогу зрозуміти, що підготовка майбутніх соціальних працівників до профорієнтаційної роботи з вихованцями центру соціально-психологічної реабілітації дітей – це процес професійного розвитку майбутнього фахівця, що забезпечує набуття базових знань, умінь, навичок і якостей, практичного досвіду і норм поведінки, які надають можливість успішної профорієнтаційної роботи з вихованцями старшого шкільного віку.

Таким чином, підготовка майбутніх соціальних працівників – це цілісний неперервний процес формування фахівця нового типу, який має швидко й адекватно реагувати на зміни на ринку праці, компетентно вирішувати соціально-педагогічні проблеми.

Реуцька Г.В.

магістрант спеціальності «Соціальна робота»

Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ЕТНОПЕДАГОГІКИ

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор М.П. Васильєва

Підготовка спеціалістів соціальної роботи до професійної діяльності – одна з головних умов подолання сучасних соціальних проблем, що існують у нашій державі. Проте Україна не має багатого досвіду в підготовці таких кадрів. Це можна пояснити тим, що професійна підготовка фахівців соціальної роботи розпочалася в нашій країні тільки на початку 90-х років і була пов'язана зі значними труднощами, які зумовлені, насамперед, відсутністю як практичного досвіду роботи в цій галузі, так і вагомих науково-теоретичних розробок з актуальних питань соціальної роботи й підготовки фахівців для соціальної сфери.

Для розвитку творчого потенціалу соціального працівника потрібно створити відповідні умови ще під час його підготовки у вищому навчальному закладі. Формування творчого, ініціативного, самокритичного працівника соціальної сфери може бути здійснено лише тоді, коли майбутній соціальний працівник уже в роки навчання буде ознайомлений не лише з новітніми технологіями освіти, а й високопрофесійним використанням надбань народної педагогіки у повсякденній роботі сучасної школи.

Народна педагогіка передбачає передання наступним поколінням соціального досвіду, норм поведінки і суспільних традицій, вона виявляється в напрямках функціональної системи народного виховання, в змісті та принципах народної дидактики, в національно-культурних традиціях родинного та громадського.

Підготовкою майбутніх соціальних працівників до соціального виховання молодших школярів засобами етнопедагогіки шляхом написання навчальних посібників та наукових робіт займалися і займаються на даному етапі багато досвідчених дослідників, а саме: Л.Б. Паламарчук розглядала становлення та історичний розвиток етнопедагогіки та складові виховання дітей в українській етнопедагогіці, Т.О. Горохова у своїй праці висвітлила питання розумового та трудового виховання в українській етнопедагогіці, та як їх можна

інтерпретувати у сучасному вихованні молодших школярів, В.Б. Євтух розкрила зміст основних етнотрадицій українців і їх місце у процесі родинного виховання, Н.М. Дем'яненко розглядала українську педагогіку, як джерело розвитку української науки і практики. Отже, з вищезазначеного можна зробити висновок, що до підготовки майбутніх соціальних працівників до соціального виховання молодших школярів засобами етнопедагогіки науковці підходять як зі сторін історичного аналізу та теоретичного аспекту розкриття питань, так і зі сторін висвітлення практичних методик впливу на об'єкт соціального виховання.

Проаналізувавши вітчизняний та зарубіжний досвід щодо підготовки майбутніх соціальних працівників до соціального виховання молодших школярів засобами етнопедагогіки, нами було зроблено висновок, що така підготовка повинна відповідати наступним принципам: безперервний зв'язок з історичними джерелами виховання українського народу; синтез сучасних методів виховання і традиційних етнопедагогічних методів та форм; теоретичність та практичність викладення матеріалу; комплексність історичного аналізу інформації, її теоретичний аналіз та практичне впровадження.

Проблема підготовки майбутніх соціальних працівників до соціального виховання молодших школярів засобами етнопедагогіки є актуальною у наш час. Отже, потребує подальшої розробки дидактичне забезпечення підготовки до такої діяльності.

Різник Г.В.

магістрант спеціальності «Соціальна робота»

Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

АКТУАЛЬНІСТЬ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ У ВНЗ

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, викладач І.О.Шеплякова

Майбутнє кожної країни залежить від культурного, морального, інтелектуального рівня молодого покоління, здатного зберегти існуючу соціальну структуру та забезпечити її сталий розвиток. Сказане актуалізує проблему розвитку соціальної роботи з молоддю, зокрема студентською, необхідністю переосмислення традиційних підходів до її організації та здійснення.

Під соціальною роботою з молоддю розуміємо діяльність уповноважених суб'єктів, спрямовану на соціальну підтримку молоді, забезпечення їхніх прав і свобод, поліпшення якості життєдіяльності, задоволення інтересів та потреб.

У визначеному контексті актуальним вбачається необхідність пошуку нових форм та методів соціального виховання молоді з урахуванням її вікових та індивідуальних особливостей, удосконалення технологій такої роботи.

Аналіз наукової літератури показав, що проблема соціального виховання студентів постає досить гостро і потребує більш детального вивчення з боку фахівців. Дослідженню процесу соціального виховання присвячені праці А. Й. Капської, О. В. Безпалько, М. П. Лукашевича, І. Д. Звереві, Л. І. Міщик, А. В. Мудрика. При цьому М. А. Галагузова розглядає соціальне виховання як «цілеспрямований процес формування соціально значущих якостей в особистості, необхідних для її успішної соціалізації» [2]. У свою чергу, О. В. Безпалько акцентує на тому, що «це процес забезпечення в суспільстві умов та заходів, спрямованих на оволодіння і засвоєння підростаючим поколінням загальнолюдських норм і цінностей» [1].

Вважаємо, що вирішення завдань соціальної роботи зі студентською молоддю передбачає, з одного боку, удосконалення змісту професійної підготовки майбутніх соціальних працівників щодо забезпечення їхньої готовності до здійснення соціального виховання студентської молоді в умовах ВНЗ, а, з іншого, – розробку системи такої

діяльності, пошуку ефективних її форм, які дозволили б залучити практичних соціальних працівників до процесу соціального виховання студентів у ВНЗ.

Список використаних джерел:

1. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 208 с.
2. Галагузова М. А. Категориально-понятійные проблемы социальной педагогіки. *Понятійний апарат педагогіки и образования*: сб. научных трудов. Екатеринбург, 1998. Вып. 3. С.7.

Рудская М.В.

магістрант спеціальності «Соціальна робота»
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ПЕРШОКЛАСНИКІВ ДО УМОВ ШКОЛИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор М.П. Васильєва

Початок навчання в школі – один з найбільш складних і відповідальних моментів в житті дітей, як в соціально-психологічному, так і у фізіологічному плані. Дитина, що не досягла необхідного рівня розвитку, не звикла до шкільного життя, в період адаптації стикається в школі з труднощами і невдачами, що може мати негативні наслідки. У дитини змінюється все життя, все підпорядковується школі та навчанню: виникають нові контакти, нові стосунки, нові обов'язки, а також змінюється соціальна позиція. У цей же період життя, змінюється і вся психологічна зовнішність дитини. Своє нове положення дитина не завжди добре усвідомлює, але обов'язково переживає. В той же час вона пишається тим, що став дорослим, їй приємне нове положення (Л. Божович).

Проте початок шкільного життя є для кожної дитини стресом. У першокласників у перші дні порушується сон, апетит, може підвищуватися температура, загострюються хронічні захворювання. Коли змінюються умови навколишнього середовища, в організмі дитини проходять зміни спрямовані на пристосування до цих нових умов.

М. Безруких, А. Венгер, С. Єфімова, Д. Ельконін приділяли велику увагу умовам пристосування першокласників до шкільного середовища. А. Ковальов визначає два рівні адаптації (біологічний і психологічний), а також розрізняє дві форми соціальної адаптації: активну, коли дитина прагне впливати на середовище, щоб змінити його і пасивну, коли не прагне до такого впливу і зміни. Як вважає А. Георгієва в основі розвитку механізмів соціальної адаптації, її сутності, лежить активна діяльність першокласника, ключовим моментом якої є потреба в перетворенні істотної соціальної дійсності.

У дослідженнях Т. Івушкіної соціальна адаптація представлена як результат «гармонізації відносин суб'єкта й соціального середовища», що на думку В. Комарова, поступово зумовлює особистісний розвиток людини. На думку представників психологічної науки, основу адаптації становить руйнування певного стереотипу особистості та вироблення нового (А. Петровський.) З точки зору соціальної психології, адаптація розглядається як процес надбання людиною певного соціально-психологічного статусу, оволодіння тими або іншими функціями у суспільстві, гармонія між внутрішніми та зовнішніми умовами життя (Г. Андрєєва, П. Белкін, О. Смірнов). Психологічна готовність до шкільного навчання – це комплексна характеристика дитини, що розкриває рівні розвитку психологічних якостей і є найважливішою передумовою для гармонійного входження дитини у нове середовище.

Соціально-педагогічний аспект адаптації першокласників розглядали: Ю. Чернецька, О. Каверін, І. Дубровіна, А. Захарова. Основні форми роботи з адаптації першокласників: розвивальні заняття; комплексна діагностика; консультація батьків, вчителів, учнів; виступи на батьківських зборах та зборах МО вчителів початкової школи; праця в інформаційних просторах. Методи адаптації першокласників: контроль за процесом адаптації; тестування

учнів(використання малюнків); спостереження психолога; індивідуальні бесіди з батьками; анкетування батьків, вчителів; індивідуальна діагностика(дослідження зорової, слухової пам'яті); дослідження стилю сімейного виховання; корекційна робота. О.Безпалько, А. Капська. Адаптаційний період залежить від таких факторів: вік дитини; індивідуальні особливості; досвід спілкування з дорослими та однолітками; рівень натренованості адаптаційних механізмів (Л. Винокуров, М. Карлсен, Г. Мисько).

У науковій літературі виділяють такі види соціальної адаптації: активна (індивід прагне активно взаємодіяти з середовищем, впливати на його розвиток та зміни, долати труднощі та перешкоди, вдосконалювати суспільні процеси); пасивна (індивід не прагне до змін оточуючої дійсності, пасивно реагує на існуючі форми, оцінки, способи діяльності, слабо мобілізує свої ресурси для пристосування у соціальному середовищі) (О. Безпалько).

Таким чином, соціальна адаптація першокласника до умов школи – це процес, за допомогою якого дитина досягає стану соціальної рівноваги у суспільстві.

Сажинко С.В.

магістрант спеціальності «Соціальна робота»

Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ УЧНІВ У ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Н.Д. Кабусь

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що в Україні останніми роками в усіх сферах життя та освітнього процесу відбуваються зміни, які призводять до різноманітних поведінкових відхилень у молоді. Незважаючи на те, що до проблеми профілактики агресивної поведінки прикуто увагу багатьох науковців, кількість агресивної молоді не припиняє зростати.

Особливості агресивної поведінки такі, що, зачіпають емоційну сферу особистості, вони сприяють збільшенню морального дисонансу, формуванню стресового і депресивного станів. Високий рівень агресії у молоді є небезпечним фактором, оскільки негативно впливає не тільки на навчальну діяльність, взаємини з батьками, друзями, однолітками, індивідуальний розвиток, але й на успішність їх майбутньої особистості і професійної діяльності.

Спроби ефективної профілактики агресивної поведінки учнів в професійно-технічних навчальних закладах ускладнені тим, що в практичній діяльності навчального закладу відсутня цілісна система, яка б передбачала соціально – педагогічну роботу із запобігання агресивних проявів у молодіжному середовищі. Тому проблема соціально-педагогічної профілактики агресивної поведінки учнів у діяльності ПТНЗ є актуальною й потребує подальшого дослідження.

Період навчання в ПТНЗ виступає для особистості як сфера реалізації та подальшого розвитку її здібностей, сфера соціальних контактів, у яких втілюються її цінності, установки, уявлення, спрямування та життєві сенси в конкретно-практичних і поведінкових формах. У цьому періоді відбувається соціальне та особистісне самовизначення.

У психолого–педагогічній науці існує велика кількість методів діагностики агресивної поведінки, серед яких слід відокремити такі: спостереження (Діагностичні критерії агресивності у підлітків (М. Алворд, П. Бейкер)); опитування (Опитувальник Басса – Дарки); методика «Агресивна поведінка» (Є. Ільїн, П. Ковальов); проектні методики (тест Розенцвейга), методика «Тест руки», методика «Автопортрет», методика «Малюнок сім'ї») тощо.

Застосування комплексу різнопланових методик діагностування агресії та агресивної поведінки неповнолітніх дає змогу отримати широку та різносторонню інформацію про дану

проблему: наявність та рівень агресії, причини її виникнення, типові для учнів форми агресивної поведінки.

Забезпечення зниження рівня агресивності учнів ПТНЗ досягається шляхом формування адекватної самооцінки, вивчення прийнятних способів реагування в складних ситуаціях, прийняття себе й інших. У процесі роботи необхідно використовувати активні методи і форми взаємодії молоді: мозковий штурм, рольові ігри, арт-терапевтичні вправи, вправи-демонстрації тощо.

Отже, у професійно-технічному навчальному закладі проблемі профілактики агресивної поведінки учнів необхідно приділяти постійну увагу. Задля цього має бути спроектована соціально-педагогічна програма, яка буде сприяти позитивним поведінковим змінам, усуненням агресивних проявів у стосунках, вмінням контролювати свої емоції, проявляти толерантність під час спілкування.

Свистун І.Ю.

магістрант спеціальності «Соціальна робота»

Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ДО ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ПІДЛІТКІВ У ВОЛОНТЕРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор М.П. Васильєва

Сьогодні українському суспільству потрібні самостійні, ініціативні та соціально активні особистості, зі сформованою життєвою позицією, які здатні до ефективної самореалізації. Соціальна активність є важливим елементом суспільного життя, адже вона стимулює суспільство до розвитку. Відповідно до цього важливо підтримувати та мотивувати соціальну ініціативу у підлітків. Підлітки є досить специфічною категорією учнів, бо саме в цей час починається «перехідний період», коли перед особистістю постає питання самовизначення та самоідентифікації у соціумі. Національна доктрина розвитку освіти акцентує увагу на грамотного застосування у навчально-виховному процесі науково-творчого підходу, педагогічно-коректного супроводу формування соціальної активності підлітків. Соціальні інститути, метою діяльності яких є формування соціально активної особистості, потребують висококваліфікованих фахівців, якими є фахівці соціальної галузі, що використовують задля цього волонтерську діяльність, як таку що має добровільний та соціально спрямований характер. Волонтерська діяльність є важливим засобом розвитку соціальної активності підлітків, оскільки не лише дає їм змогу здійснити власний внесок у розв'язання актуальних соціальних проблем, випробувати свої можливості, але й задовольняє допитливість молоді особистості, котра прагне пізнання, енергії, активної діяльності.

Недостатня обізнаність майбутнього спеціаліста, щодо специфіки, форм та методів роботи з підлітками з даної проблеми, зумовлює необхідність підготовки фахівця соціальної галузі до роботи з даного питання.

У вирішенні поставленої проблеми провідну роль відіграє спеціаліст соціальної галузі, а саме соціальний педагог або соціальний працівник, роль якого полягає у мотивації підлітків до участі у соціально активних видах діяльності, координації їх волонтерської діяльності, виконуючи посередницьку роль між підлітками та соціальними інститутами, що забезпечують процес формування соціальної активності.

До виконання такої роботи слід готувати соціального педагога. Професійна підготовка соціального педагога, як зазначає А. Капська, це сукупність загальних, спеціальних знань і умінь, що забезпечують можливість його роботи за спеціальністю. Вони набувають у процесі теоретичного та практичного навчання у вищих навчальних закладах. Отже, підготовку фахівців соціальної галузі, зокрема соціального педагога, до формування соціальної активності підлітків у волонтерській діяльності визначаємо як процес, результатом якого є

сукупність загальних та спеціальних знань та умінь, які забезпечують можливість формувати таку характеристику особистості.

На основі плану підготовки соціального педагога у Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди можна виділити мету: формування у студентів «готовності», що в соціально-педагогічній літературі трактується як концентрований показник діяльності особи, міра її професійної здібності до здійснення ефективної організації умов, де у підлітків буде формуватися соціальна активність шляхом залучення їх до волонтерської діяльності.

Аналіз навчального плану у вищій школі показав, що у соціально-педагогічних дисциплінах висвітлено певні аспекти, характеристики та технології, що забезпечують підготовку майбутніх фахівців соціальної галузі до роботи з формування соціальної активності підлітків у волонтерській діяльності, але існують прогалини, з питанням навчання майбутніх соціальних педагогів інноваційним методам роботи з формування соціальної активності, створенням та реалізації соціально значущих проектів тощо. Це потребує впровадження додаткового комплексу засобів з підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі з формування соціальної активності підлітків у волонтерській діяльності, що передбачатиме удосконалення навчальних програм, введення спеціального практикуму з проблеми дослідження, мотивацію студентів до самонавчання .

Сидорова Ю.Я.

магістрант спеціальності «Соціальна робота»

Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

АРТ-ТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ДІТЬМИ

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент О.М. Василенко

Система соціального виховання покликана вирішувати цілий ряд проблем, що стосуються дітей (розвиток соціальної активності, комунікативних навичок, соціальних емоцій, формування адекватної самооцінки, навчання вмінню самостійно вирішувати проблеми). У зв'язку з цим актуальним завданням є впровадження в практику соціального педагога нових методів роботи, один з яких – арт-терапія. Арт-терапія спрямована на гармонізацію і розвиток психіки дитини через заняття художньою творчістю, орієнтована на властивий кожній людині внутрішній потенціал здоров'я і робиться акцент на природний прояв почуттів, настроїв, емоцій.

Уперше термін «арт-терапія» введений А. Хіллом (1938) як психотерапевтичний метод, який базується на творчому самовираженні особистості і спрямований на зцілення психіки, самопізнання і самоактуалізацію. Теоретичні основи арт-терапії розробили М. Наумбург, К. Юнг, Е. Крамер та інші. Авторами визначено цілі арт-терапії – самовираження, розширення особистого досвіду, самопізнання, внутрішня інтеграція особистості (різних її аспектів і компонентів) і інтеграція з зовнішньою реальністю (соціальної, етнічної, культурної).

До особливостей арт-терапії відносять спонтанне малювання та ліплення, які є різновидом діяльності уяви, а не проявом художнього таланту. Образотворча творчість, на думку Б. Неменського, є мостом, між світом фантазії і реальністю. Воно включає в себе елементи того й іншого, дозволяючи створити якийсь синтез, який ні дитина, ні дорослий не можуть створити без допомоги художніх засобів.

О. Копитін з метою розвитку дитячих здібностей, прискорення адаптації, зниження в окремих дітей гіперактивності, замкнутості та підготовки руки до письма (вдосконалення координації рухів дрібної моторики) виокремлює такі види арт-терапії: бібліо-, казко-, маско-, кольоро-, фото-, відео-, музикотерапія, ігротерапія, анімаційна терапія, орігамі, робота з глиною, терапія з піском.

Л. Кіян зазначає, що у малюванні, як засобу арт-терапії, акцент робиться не на результат, а на сам процес. Поряд з олівцями і пензлями, що є традиційними інструментами для образотворчого мистецтва, арт-терапевтичне малювання передбачає використання нетрадиційних методів малювання незвичними інструментами, часто природним матеріалом, пальчиками, долоньками, кулачками, використання пластиліну, тіста, глини, ниток та інше.

Література, музика впливають на дитину, на вібраційному, духовному і емоційному рівнях. Індивідуально підібрані композиції допомагають при певному захворюванні, класичні композиції рекомендують слухати молодим мамам. Використання музики допомагає знизити інтенсивність емоційних реакцій, зокрема, замкнутості.

Дора М. Калффі розкриває метод пісочна терапія, що включає в себе і пісочну анімацію. Пісочниця не тільки розвиває творчий потенціал дитини, активізує просторову уяву, образно-логічне мислення, тренує дрібну моторику руки, але ненав'язливо, поволі налаштовує дітей на осягнення понять добра і зла, будує гармонійний образ світу. Завдяки властивостям піску дитина стає безпосереднім учасником і режисером власних творів, а музичний супровід і колірні ефекти є потужним стимулом для розвитку емоційного світу дитини. Крім того, в поєднанні з пальчиковою гімнастикою, драматизацією й мімічними етюдами заняття дозволяють гармонізувати емоційний стан дитини, розвивати пізнавальні та сенсорно-моторні навички.

Отже, арт-терапія позитивно впливає на особистість дитини: знижує тривогу, зміцнює ставлення до себе, дає змогу виразити себе, розвиває творчі здібності, почуття.

Хляпатура А.С.

магістрант спеціальності «Соціальна робота»

Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ З ВИКОРИСТАННЯМ ЗАСОБІВ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор М.П. Васильєва

У Законі України «Про Національну програму інформатизації» було визначено зростаючу роль інформаційних і комунікаційних технологій. Як зазначено у законі, визначальним завданням розвитку інформаційного суспільства в Україні є впровадження інформаційних і комунікаційних технологій в усі сфери суспільного життя; сприяння використанню сучасних технологій.

Невід'ємною частиною сучасного світу є використання потужностей і невичерпних можливостей Інтернет мережі. Наразі навички використання Інтернет-ресурсів надають змогу студентам за лічені хвилини знайти потрібні навчальні матеріали і підручники, наукові статті; розвинути набуті знання та навички; брати участь у науково-практичних Інтернет-конференціях та мережевих науково-дослідних проектах; листуватися й обмінюватися інформацією тощо. Таким чином, розширюється світогляд майбутніх соціальних працівників, як наслідок, зростає рівень професійного досвіду завдяки чому, формуються здібності щодо використання засобів Інтернет-ресурсів в професійній діяльності фахівця соціальної сфери.

Аналіз літератури показав, що питання професійної підготовки соціальних працівників порушені у працях В. Андрущенко, О. Безпалько, І. Зверєвої, А. Капської, Є. Холостової та інших фахівців. У першу чергу, навчання студентів у вищих навчальних закладах спрямоване на формування у них компетентностей для повноцінного життя і ефективної професійної діяльності у сучасному інформаційному суспільстві. Тобто для того, щоб підготувати компетентного спеціаліста, слід навчати студента так використовувати можливості Інтернет-ресурсів, щоб їх подальше застосування у професійній діяльності було ефективним і приносило реальний результат для об'єкта впливу. Отже, актуальність проблеми та потреба соціально-педагогічної практики зумовили вибір теми дослідження:

«Підготовка майбутніх соціальних працівників до соціалізації молоді з використанням засобів Інтернет-ресурсів».

Мета дослідження – теоретичне обґрунтувати та практично перевірити доцільність підготовки майбутніх соціальних працівників до використання засобів Інтернет-ресурсів у професійній діяльності.

Завдання дослідження полягають в формуванні свідомого ставлення майбутнього соціального працівника до поглиблення знань та застосування інноваційних технологій у професійній діяльності фахівця соціальної сфери для підвищення ефективності процесу соціалізації молоді.

Для того, щоб досягти потрібних результатів слід будувати процес реалізації поставленої мети через поглиблення знань у сфері інформаційно-комунікаційних технологій, а саме: ознайомлення з можливостями Інтернету в роботі з молоддю; вивчення алгоритмів пошуку інформації в мережі Інтернет; опрацювання соціальних мереж, Інтернет-спільнот і блогів; освоєння Інтернет-бібліотек і учбових сайтів. Тобто, вирішення проблем соціалізації молоді засобами Інтернет-ресурсів можливе за умови опанування соціальним працівником ІКТ, які сприятимуть роботі з молоддю.

Таким чином, з огляду на досвід раніше проведених експериментальних досліджень, ми можемо стверджувати, що практична значимість підготовки соціального працівника до використання засобів Інтернет-ресурсів у професійній діяльності полягає в розкритті безлічі можливостей для самовираження та самореалізації як для спеціаліста, так і для об'єкта соціально-педагогічного впливу.

Чернишова А.О.

магістрант спеціальності «Соціальна робота»

Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ІГОР

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент І.А. Романова

Соціальний працівник повинен бути професійно підготовленим до діяльності з різними соціальними проблемами дітей, тому під час професійної підготовки фахівців необхідно сформувати базові знання та практичні навички роботи з учнями різних вікових груп і, особливо, звернути увагу на підлітків. У наш час проблема соціального виховання підлітків є однією з найгостріших соціально-педагогічних проблем. З одного боку, сучасні соціально-економічні й політичні особливості розвитку України призводять до девальвації фундаментальних моральних цінностей. З іншого боку, підлітковий вік характеризується якісними змінами всіх процесів розвитку особистості: різка активізація життєдіяльності, інтенсивне формування особистості, енергійне зростання моральних та інтелектуальних сил і можливостей. Специфічна риса підліткового віку – потяг до спілкування з однолітками, поява ознак у поведінці, які свідчать про наміри самоствердитися, проявити самостійність та незалежність, що іноді проявляється в грубості й негативній поведінці, прагненні діяти всупереч бажанням і вимогам дорослих, в ігноруванні зауважень, замкнутості тощо. У цей період продовжують формуватися моральні переконання підлітка, які часто не збігаються із загальноприйнятими. Зокрема, у підлітковому середовищі розповсюдженими є різноманітні субкультури асоціального характеру. Враховуючи ці фактори, процес соціального виховання підлітків потребує від соціальних працівників цілеспрямованої, системної, постійної діяльності в загальноосвітньому навчальному закладі.

Аналіз наукових праць О. Безпалько, М. Васильєвої, І. Богданової, І. Зверєвої, А. Капської, А. Рижанової та інших вчених свідчить, що розробка проблеми соціального виховання є одним з найбільш актуальних напрямів наукових пошуків у соціальній роботі.

Враховуючи соціально-психологічні особливості розвитку підлітків процес соціального виховання в загальноосвітньому навчальному закладі має бути спрямований на: 1) розвиток форм і навичок міжособистісного спілкування в групі однолітків, способів взаєморозуміння; 2) розвиток моральних почуттів, форм співчуття іншим; 3) формування інтересу до інших як до особистостей; 4) розвиток інтересу до себе, формування навичок самоаналізу; 5) формування адекватних форм утвердження самостійності; 6) розвиток творчих здібностей та інтелектуальних якостей.

Враховуючи потяг підлітків до колективної взаємодії з однолітками, інтелектуальні ігри можуть бути доцільним засобом у формуванні соціальності підлітків. Виділяють основні типи міжособистісної взаємодії:

1) співробітництво (кооперація), яка характеризується об'єднанням зусиль учасників для досягнення спільної мети при одночасному розподілі між ними функцій, ролей і обов'язків;

2) суперництво (конкуренція), яке характеризується досягненням індивідуальних або групових цілей, інтересів в умовах протиборства з іншими індивідами або групами, що прагнуть досягти цих же цілей.

Використання інтелектуальних ігор дозволяє застосовувати обидва типи міжособистісної взаємодії, збагачуючи соціальний досвід підлітків.

Теоретичними питаннями виховної сутності гри займалися В. Букатов, Н. Кудикіна, С. Шацький та ін. Проблему використання у процесі соціального виховання інтелектуальних ігор розглядали Є. Барахсанова, І. Романова, О. Шадріна, В. Шаталов, М. Шуть та ін.

Під час підготовки майбутніх соціальних працівників необхідно навчити їх застосовувати у своїй діяльності інтелектуальні ігри, адже вони мають такі особливості, як конкретна спрямованість на розвиток логіки, ерудиції та кмітливості; використання різноманітних тем та, здебільшого, групові форми ігрової взаємодії, дозволяють дітям розширити свій світогляд, допомагають навчитися працювати в колективі, розвивають такі якості, як відповідальність та лідерство, які є необхідними для дорослого життя.

На нашу думку, процес підготовки майбутніх соціальних працівників до соціального виховання підлітків з використанням інтелектуальних ігор буде ефективним за умови вдалого освоєння студентами навчальних дисциплін («Соціальна робота», «Загальна, вікова та педагогічна психологія», «Прикладні методики», «Технології соціальної роботи за кордоном» тощо) та залучення їх до додаткових форм та методів роботи, таких як: виховна година «Інтелектуальні ігри, як форма роботи з учнями різного віку», бесіда «Особливості соціального виховання підлітків», практичні заняття «Інтелектуальні ігри для соціального виховання», «Командні інтелектуальні ігри, як засіб командоутворення учнів» тощо. Для формування практичних навичок організації роботи з соціального виховання підлітків з використанням інтелектуальних ігор студенти мають залучатися до реалізації відповідних проєктів під час проходження соціально-педагогічної та виробничої практик, у волонтерській діяльності в різноманітних соціальних інституціях.

Отже, професійна підготовка соціальних працівників до соціального виховання підлітків з використанням інтелектуальних ігор полягає в поєднанні необхідних теоретичних знань з навчальних дисциплін з практичним досвідом ігрової діяльності, особистісними якостями студентів та навичками організації діяльності з соціального виховання підлітків. Результатом такої роботи буде сформованість професійних умінь соціальних працівників до соціального виховання підлітків з використанням інтелектуальних ігор.

Шерстньова М.С.
студентка 32-СП групи спеціальності «Соціальна робота»
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди,
волонтер Товариства Червоного Хреста України

ДОСВІД РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ РОБОТИ З НАРКОЗАЛЕЖНОЮ МОЛОДДЮ НА ВОЛОНТЕРСЬКИХ ЗАСАДАХ

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент І.А. Романова

Реабілітація наркозалежної молоді – це нагальна проблема всього світу та України зокрема. Адже, за даними статистики Міністерства охорони здоров'я України офіційно зареєстровано - 425 тис. осіб, які вживають ін'єкційні наркотичні препарати, що становить близько 1,3 % населення віком 16-45 років [6]. Тому, пошук шляхів успішної реабілітації наркозалежних – це одне з важливих питань у роботі сучасних фахівців соціальної сфери.

Проблеми виявлення характерних рис поведінки та потреб наркозалежної молоді, а також особливостей їхньої реабілітації вивчали С.Б. Ваїсов, І.Д. Зверєва, Н.М. Лавриченко, С.Я. Харченко, О.І. Рассказова, Ю.І. Чернецька та ін. [1; 2; 3; 4; 5]. Але, питання реабілітації наркозалежної молоді на волонтерських засадах є недостатньо дослідженим.

Як показав аналіз наукової та навчально-методичної літератури, наркоманія — хронічне захворювання, яке виникає внаслідок зловживання лікарськими чи іншого походження психоактивними речовинами (ПАР). Для нього характерний патологічний потяг до цих засобів, розвиток психічної та фізичної залежності, а також медико-соціальні наслідки [1; 2; 4]. Відмінні риси вживання ПАР в підлітків — яскраво виражена стадія соціальної залежності та груповий характер вживання. Потребу вживання ПАР, що виникає в підлітка негайно, як тільки збирається «своя» компанія, дослідники характеризують як «феномен групової психічної залежності». Дослідники зазначають, що соціальна залежність у підлітка виникає та існує в період, коли він постійно знаходиться в середовищі споживачів. Підліток копіює їхнє ставлення до наркотиків, сам факт вживання та відповідний стиль поведінки, йому подобається субкультура споживачів, а готовність підлітка до вживання наркотичних речовин поступово формується у ситуації, близькій до процесу споживання [3].

Термін реабілітація походить від латинського *rehabilitatio* – повернення в колишнє положення; примирення; відновлення. Дослідники зазначають, що наркоманія, як правило, призводить до порушення відносин в родині, трудовому колективі та зумовлює не тільки розвиток хвороби, а й соціальну ізоляцію хворого [4]. Тому, реабілітація включає медичну, психотерапевтичну та соціальну частини. Медицина та психотерапія - це дуже потужна зброя проти наркозалежності, адже ліки знімають синдроми на фізичному рівні, а психотерапія – лікує «душевні проблеми» хворого, але повністю недуг цей не виліковують, а хворий потребує соціальної допомоги.

У контексті нашого дослідження, під поняттям соціальної реабілітації наркозалежної молоді ми будемо розглядати систему лікувально-педагогічних заходів, спрямованих на попередження і лікування втрачених соціальних навичок, що має на меті, по можливості, швидко відновлення здатності жити і працювати в звичайному середовищі.

Аналіз досвіду надання реабілітаційної допомоги наркозалежній молоді показав, що до традиційних напрямів реабілітації відносять: ізоляцію від соціуму; заборону прийому наркотичних препаратів; медикаментозне лікування фізіологічної залежності; застосування методики «Дванадцяти кроків», яка пов'язує поборення наркозалежності з усвідомленням проблеми та щирою вірою в Бога, у Могутнішу Силу тощо.

До інноваційних напрямів реабілітації наркозалежних відносять: створення груп взаємодопомоги; формування у наркозалежної молоді відчуття відповідальності перед собою, власним оточенням та перед суспільством; створення умов для формування соціальної відповідальності; сприяння формуванню почуття причетності, особистісної важливості; використання арт-терапевтичних методів для безпечного виходу негативних емоцій та

перенапруження; створення умов для налагодження зв'язків з родичами та найближчим оточенням наркозалежної молоді.

Виходячи з вищезначеного, волонтери Товариства Червоного Хреста України здійснюють реабілітаційну соціальну допомогу наркозалежній молоді за такими напрямками: формування бажання та можливостей у дотриманні здорового способу життя; допомога в боротьбі зі стресом і депресією; формування навичок визначення короткострокових завдань і їх виконання; формування позитивного ставлення до власного я, навчання правильно оцінювати себе і власні можливості; розкриття особистісних ресурсів молодих людей, що сприяють формуванню здорового способу життя, на основі «Я-концепції»; побудова власної системи цінностей, цілей і завдань, можливості робити самостійний вибір і контролювати власну поведінку; розвиток вміння спілкуватися з оточуючими, співпереживати і пропонувати їм підтримку; допомога в налагодженні відносин з родиною, довірчого спілкування та творчого розвитку.

З метою надання допомоги наркозалежній молоді волонтери Товариства Червоного Хреста України проводять такі заходи: спортивні змагання між волонтерами та пацієнтами реабілітаційного центру «Вільний рух»; дні літературного читання «Поезія души»; арт-терапевтичні методи позбавлення стресу (аплікація з крупи «Моя мрія», малюнок фарбами «Мій внутрішній стан», малюнок на вологому папері «Мої страхи», малюнок з вільним вибором зображувального матеріалу «Мое майбутнє», «Мій настрій», «Мої почуття»; фігурна ліпка з пластиліну «Моя тварина», «Мої домашні тварини», «Мої улюблені міфологічні герої», «Улюблені герої мультфільмів/фільмів»); дні живої музики «Барди»; ігри у настільні ігри «Уно», «Ерудіт», «Шашки» та «Шахи»; створення подарунків для членів власної родини (м'які іграшки дітям, вітальні листівки, випалювання на кухонних приборах); створення власноруч горщиків для квітів, висадка саджанців квітів, подальша турбота та догляд за квітами.

Отже, реабілітація наркозалежної молоді – це багатогранний процес, що здійснюється в умовах реабілітаційних центрів, до якого долучаються медичні працівники, психологи, соціальні педагоги, родичі наркозалежних та волонтери з метою допомоги наркозалежній молоді у: подоланні залежності; прийнятті себе та навколишнього світу таким який він є; подоланні страхів та відчуття провини; налагодженні стосунків з родичами та найближчим оточенням; відновленні соціальних стосунків та поверненні до нормального способу життя; попередження подальшого повернення клієнтів до вживання наркотиків; створення позитивної «Я-концепції» та стійкого прагнення до покращення світу, шляхом формування соціальної відповідальності.

Список використаних джерел:

1. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях. Навч. посіб. К.: Логос, 2003. 134 с.
2. Ваисов С. Б. Наркотическая и алкогольная зависимость: практическое руководство по реабилитации детей и подростков. СПб.: Наука и техника, 2008. 272 с.
3. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / за заг. ред. І.Д. Звереві. К.; Сімферополь: Універсум, 2013. 536 с.
4. Реабілітація наркозалежних. URL: <http://www.recena.com.ua/uk/statti/483-reabilitatsiya-narkozaleznykh.html>. (Дата звернення 20.10.2017).
5. Соціально-педагогічна робота з ресоціалізації наркозалежних в умовах реабілітаційних центрів: науково-методичний посібник для студентів спеціальності «Соціальна педагогіка» / уклад.: С.Я. Харченко, О.І. Рассказова, Ю.І. Чернецька. Х.: ХГПА, 2015. 120 с.
6. Статистика наркоманії в Україні. URL: <http://krok-za-krokom.org.ua/statistika-narkomanii-v-ukraine/>. (Дата звернення 20.10.2017).

АКТУАЛЬНІСТЬ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я У СТУДЕНТІВ

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, викладач І.О. Шеплякова

В умовах екологічної, економічної кризи, падіння духовно-культурних цінностей упродовж останніх років в Україні спостерігається значне зниження здоров'я населення, зокрема молоді, загальний стан здоров'я якої характеризується різким зниженням рівнів фізичного, психічного розвитку, розумової працездатності тощо. На жаль, це повною мірою є характерним і для студентської молоді. Це викликає загальну стурбованість суспільства як станом здоров'я молодого покоління загалом, так і станом здоров'я фахівців, які випускаються вищою школою. Як наслідок, у науковій спільноті активізувалася дискусія щодо шляхів вирішення проблеми формування культури здоров'я у студентів в умовах вищого навчального закладу.

Проведений аналіз джерельної бази засвідчив, що проблеми формування досвіду здоров'язбереження у дітей та молоді у своїх працях досліджували вітчизняні та зарубіжні науковці, зокрема Т. Бойченко, І. Брехман, О. Ващенко, М. Гончаренко, В. Горашук, Г. Зайцев, Л. Лубишева, С. Попов та ін. Особливості формування у молоді ціннісного ставлення до здоров'я розкрито у психолого-педагогічних розвідках І. Беха, Г. Ващенко, Т. Глазько, Д. Давиденка, Р. Купчинова, С. Омельченко, Т. Титаренко, О. Яременка та ін. У наукових студіях Н. Башавець, Д. Вороніна, А. Домашенко, Ю. Драгнева, С. Кириленко, Л. Лубишевої та ін. Увагу зосереджено на встановленні педагогічних умов, що оптимізують процес формування культури здоров'я студентів. Теоретичні аспекти проектування виховного процесу щодо впровадження здоров'язбережувальних технологій розглянуто у працях вітчизняних авторів: В. Безрукової, В. Бондаря, О. Бялик, О. Дубасенюк, О. Каберника, Л. Канішевської, Г. Селевка.

З'ясовано, що пріоритетною сферою формування здорового способу життя молоді, формування у них культури здоров'я є система освіти. А, отже, вирішення проблеми ефективного формування культури здоров'я у студентів у ВНЗ, на нашу думку, пов'язане з необхідністю вдосконалення освітньо-виховного процесу у напрямку забезпечення сформованості зазначеного феномену.

На підставі проведеного аналізу процесу формування культури здоров'я студентів у процесі їх фахової підготовки констатовано недостатнє використання потенціалу соціально-виховного середовища ВНЗ, зокрема можливості цілеспрямованого залучення фахівців зовнішніх соціальних інституцій до зазначеного процесу, а також відсутністю розробленої системи забезпечення такої взаємодії.

На наш погляд, такими зовнішніми соціальними інституціями можуть бути, наприклад, центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. Діяльність практичних соціальних працівників у межах формування культури здоров'я студентів, з одного боку, може бути виховною і профілактичною, а, з іншого, – корекційною або навіть лікувально-корекційною. Так, на рівні ВНЗ практичними соціальними працівниками може надаватися соціальна послуга соціальної профілактики (обов'язково на підставі складеної профілактичної програми та укладеного договору про надання такої послуги (оскільки соціальні працівники не є учасниками навчального процесу)), змістом якої може бути навчання та просвіта студентів ВНЗ з питань: формування та утвердження цінностей здоров'я, розвитку навичок піклування про власне здоров'я та здоров'я оточуючих; формування/підвищення мотивації до дотримання безпечної щодо здоров'я та життя поведінки; відповідальної поведінки в статевих та міжособистісних відносинах, ведення здорового способу життя, у тому числі збереження репродуктивного здоров'я; профілактики

соціально небезпечних захворювань тощо. Основними формами роботи у межах реалізації такої профілактичної програми можуть бути: соціальна реклама, лекція (зокрема, бінарна), відеолекторій, бесіда (групова та індивідуальна), дебати, семінар, тренінг, форум-театр, «жива бібліотека», масовий захід/акція.

Окрім того, досвід практичних соціальних працівників може бути використаний при розробленні стратегії формування усвідомленого та відповідального ставлення студентів до власного здоров'я, активної життєвої позиції щодо його зміцнення і збереження; проведенні індивідуального та групового консультування студентів, їх близького оточення, викладачів стосовно здоров'язберігаючої поведінки тощо.

На наш погляд, викладене переконливо доводить можливість та необхідність залучення соціальних працівників до процесу формування культури здоров'я у студентів. Адже поєднання практичної спрямованості діяльності соціального працівника та виховного характеру системи освіти може системно вплинути на вирішення означеної проблеми, створивши надійний фундамент для виправлення ситуації в майбутньому. А, отже, актуальним вбачається забезпечення у процесі професійної підготовки майбутніх соціальних працівників їх готовності до формування культури здоров'я у студентів у ВНЗ.

Відомості про авторів

- 1. Алабадла Тетяна Володимирівна** – магістрант Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (спеціальність «Соціальна робота»), м. Харків.
- 2. Андрієвська Наталля Миколаївна** – керівник соціальних проектів Харківського обласного благодійного фонду «Соціальна служба допомоги», м. Харків.
- 3. Андрієнко Андрій Анатолійович** – президент Харківського обласного благодійного фонду «Соціальна служба допомоги», м. Харків.
- 4. Бабіч Валерія Миколаївна** – магістрант Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (спеціальність «Соціальна робота»), м. Харків.
- 5. Берлет Анастасія Миколаївна** – магістрант Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка (спеціальність «Соціальна робота»), м. Суми.
- 6. Бєляєва Карина Юріївна** – практичний психолог Безлюдівського юридичного ліцею, Харківська область.
- 7. Бєлякова Олена Сергіївна** – кандидат педагогічних наук, викладач кафедри соціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.
- 8. Борисенко Михайло Станіславович** – магістрант Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (спеціальність «Соціальна робота»), м. Харків.
- 9. Бувалець Анжела Олегівна** – магістрант Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (спеціальність «Соціальна робота»), м. Харків.
- 10. Бурканова Олена Вікторівна** – магістрант Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (спеціальність «Соціальна робота»), м. Харків.
- 11. Василенко Ольга Миколаївна** – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.
- 12. Васильєва Марина Петрівна** – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.
- 13. Вяткіна Ганна Андріївна** – магістрант Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (спеціальність «Соціальна робота»), м. Харків.
- 14. Гардель Тетяна Олександрівна** – магістрант Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (спеціальність «Соціальна робота»), м. Харків.
- 15. Грисюк Олена Євгеніївна** – менеджер Центру дельфінотерапії, м. Харків.
- 16. Годованець Володимир Вікторович** – магістрант Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (спеціальність «Соціальна робота»), м. Харків.
- 17. Дубонос Вікторія Віталіївна** – магістрант Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (спеціальність «Соціальна робота»), м. Харків.
- 18. Єжова Катерина Юріївна** – магістрант Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (спеціальність «Соціальна робота»), м. Харків.
- 19. Єланцева Ірина Іванівна** – аспірант кафедри історії педагогіки і порівняльної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.
- 20. Єсіна Наталія Олександрівна** – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.
- 21. Жиленко Світлана Олексіївна** – магістрант Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (спеціальність «Соціальна робота»), м. Харків.

22. **Задоя Інна Адамівна** – соціальний педагог Куп'янської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 12 Куп'янської міської ради Харківської області, м. Куп'янськ.
23. **Зайцев Володимир Миколайович** – магістрант Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (спеціальність «Соціальна робота»), м. Харків.
24. **Іванова Альона Владиславівна** – аспірант кафедри педагогіки та методики професійного навчання Української інженерно-педагогічної академії, м. Харків.
25. **Калініченко Яна Володимирівна** – магістрант Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (спеціальність «Соціальна робота»), м. Харків.
26. **Корнієнко Анастасія Олександрівна** – магістрант Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (спеціальність «Соціальна робота»), м. Харків.
27. **Корх Юлія Олександрівна** – магістрант Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (спеціальність «Соціальна робота»), м. Харків.
28. **Костікова Марія Євгеніївна** – магістрант Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (спеціальність «Соціальна робота»), м. Харків.
29. **Костіна Валентина Вікторівна** – кандидат педагогічних наук, доцент, докторант кафедри початкової дошкільної та професійної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.
30. **Лазня Тетяна Євгеніївна** – керівник гуртка КЗ СМР «Сумський міський центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді», м. Суми.
31. **Леванда Юлія Анатоліївна** – менеджер соціальних проектів Харківського обласного благодійного фонду «Соціальна служба допомоги», м. Харків.
32. **Левко Мар'яна Іванівна** – здобувач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, м. Львів.
33. **Лепейко Аліна Сергіївна** – магістрант Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (спеціальність «Соціальна робота»), м. Харків.
34. **Ляшенко Вікторія Олександрівна** – магістрант Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (спеціальність «Соціальна робота»), м. Харків.
35. **Ляшко Альона Юріївна** – магістрант Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (спеціальність «Соціальна робота»), м. Харків.
36. **Макар Людмила Михайлівна** – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.
37. **Митцева Ольга Сергіївна** – старший викладач кафедри філософії Харківського національного університету радіоелектроніки, м. Харків.
38. **Мухаріна Юлія Юріївна** – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри медико-біологічних основ охорони життя та цивільного захисту Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет», м. Слов'янськ.
39. **Негієвич Ольга Олександрівна** – магістрант першого року навчання, спеціальність «Соціальна робота», факультету психології і соціології Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.
40. **Нестеренко Валерія Вікторівна** – магістрант Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (спеціальність «Соціальна робота»), м. Харків.
41. **Печерських Тетяна Петрівна** – менеджер проекту «Дитяче містечко «Отрадне» Харківського обласного благодійного фонду «Соціальна служба допомоги», м. Харків.
42. **Пісоцька Марина Еміліївна** – кандидат педагогічних наук, доцент, докторант кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.

- 43. Подберезський Микола Кіндратович** – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.
- 44. Полянничко Анжела Олександрівна** – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри соціальної роботи і менеджменту соціокультурної діяльності Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка, м. Суми.
- 45. Полятикіна Юлія Іванівна** – магістрант Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (спеціальність «Соціальна робота»), м. Харків.
- 46. Пономаренко Надія Олександрівна** – магістрант Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (спеціальність «Соціальна робота»), м. Харків.
- 47. Попова Анна Олександрівна** – магістрант Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (спеціальність «Соціальна робота»), м. Харків.
- 48. Размолодчикова Іванна Вікторівна** – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи ДВНЗ «Криворізький державний педагогічний університет», м. Кривий Ріг.
- 49. Резніченко Олег Іванович** – магістрант Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (спеціальність «Соціальна робота»), м. Харків.
- 50. Реуцька Ганна Володимирівна** – магістрант Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (спеціальність «Соціальна робота»), м. Харків.
- 51. Різник Ганна Володимирівна** – магістрант Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (спеціальність «Соціальна робота»), м. Харків.
- 52. Рижанова Алла Олександрівна** – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної педагогіки Харківського державної академії культури, м. Харків.
- 53. Романова Інна Анатоліївна** – доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.
- 54. Рудская Марина Володимирівна** – магістрант Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (спеціальність «Соціальна робота»), м. Харків.
- 55. Сажинько Світлана Володимирівна** – магістрант Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (спеціальність «Соціальна робота»), м. Харків.
- 56. Свистун Ірина Юріївна** – магістрант Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (спеціальність «Соціальна робота»), м. Харків.
- 57. Сидорова Юлія Ярославівна** – магістрант Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (спеціальність «Соціальна робота»), м. Харків.
- 58. Сосюра Марина Олександрівна** – кандидат педагогічних наук, викладач кафедри соціальної педагогіки Харківської державної академії культури, м. Харків.
- 59. Ступак Оксана Юріївна** – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет», м. Слов'янськ.
- 60. Талаш Інна Олександрівна** – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи Державного вищого навчального закладу «Криворізький державний педагогічний університет», м. Кривий Ріг.
- 61. Ткачов Артем Сергійович** – кандидат педагогічних наук, доцент, докторант кафедри загальної педагогіки і педагогіки вищої школи Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків.
- 62. Хляпатура Анна Станіславівна** – магістрант Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (спеціальність «Соціальна робота»), м. Харків.

- 63. Чернишова Анастасія Олександрівна** – магістрант Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди (спеціальність «Соціальна робота»), м. Харків.
- 64. Шеплякова Ірина Олександрівна** – кандидат педагогічних наук, викладач кафедри соціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди, м. Харків.
- 65. Шерстньова Маргарита Сергіївна** – студент Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди (спеціальність «Соціальна робота»), м. Харків.
- 66. Шестьорка Ярослава Леонідівна** – магістрант Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди (спеціальність «Соціальна робота»), м. Харків.
- 67. Шимко Ія Миколаївна** – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи Державного вищого навчального закладу «Криворізький державний педагогічний університет», м. Кривий Ріг.
- 68. Шпільчак Любов Яремівна** – кандидат педагогічних наук, викладач кафедри мовознавства Івано-Франківського Національного медичного університету, м. Івано-Франківськ.

*Інновації в підготовці та професійній діяльності
фахівців соціальної галузі*

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції
24 листопада 2017 року

Підписано до друку 17.11.2017. Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman. Друк - ризографічний. Ум. друк. арк. 8,34.
Обл.-вид. арк. 8,6. Зам. № Наклад 100 прим. Ціна договірна.

*Інновації в підготовці та професійній діяльності
фахівців соціальної галузі*

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції
24 листопада 2017 року

Підписано до друку з авторського оригінал-макету 17.11.2017.
Формат 60 × 90 ¹/₁₆. Папір офсетний. Друк ризографічний.
Гарнітура Times New Roman. Умов. друк. арк. 8,34.
Обл. - вид. арк. 8,6. Наклад 100 прим. Зам. 55. Ціна договірна

Надруковано з готових оригінал-макетів у ПП Єсін.
Єдиний державний реєстр юридичних осіб і фізичних підприємців.
Запис № 24800170000095451 від 25.04.2008 р.
Свідоцтво про державну реєстрацію, серія ВОЗ №211531 від 23.02.2008 р.
Україна, 61072, м. Харків, пр. Науки, 52
тел. (057) 340-60-39